



Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalı

**KENTLİ ÖN ERGEN (12-14 YAŞ) ÖĞRENCİLERİN  
EBEVEYNLERİ İLE ZITLAŞMA/ÇATIŞMA NEDENLERİ  
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

İsrafil Güler

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2013

KENTLİ ÖN ERGEN (12-14 YAŞ) ÖĞRENCİLERİN EBEVEYNLERİ İLE  
ZITLAŞMA/ÇATIŞMA NEDENLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

İsrafil Güler

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü  
Sosyoloji Anabilim

Yüksek Lisans Tezi

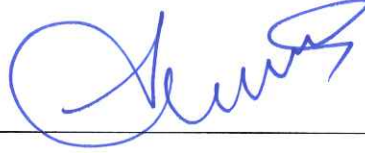
Ankara, 2013

## KABUL VE ONAY

İsrafil Güler tarafından hazırlanan “Kentli Ön Ergen (12-14 yaş) Öğrencilerin Ebeveynleri ile Zıtlaşma/Çatışma Nedenleri Üzerine Bir Araştırma” başlıklı bu çalışma, 23.09.2013 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.



Prof. Dr. Gülay ARIKAN (Başkan - Danışman)



Prof. Dr. Arzu ŞENER



Yrd. Doç. Dr. Tuğça Poyraz TACOĞLU

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Yusuf ÇELİK

Enstitü Müdürü

## BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☒ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☒ Tezimin/Raporumun (süresiz) yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

23.09.2013

Jüri Tarihi

  
İsmail Güler

**Unutamadığım iki insana;**

**Asuman ve Aliye'ye**

## **TEŞEKKÜR**

Bölümde Yüksek Lisans yapma isteğimi destekleyen ve sınav okumalarını tavsiye eden Bölüm Başkanı Prof. Dr. Aylin Görgün Baran’a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Tez danışmanım Prof. Dr. Gülay Arıkan’a yol gösterici destekleri ve tezime sağladığı katkılarından dolayı teşekkür ederim.

## ÖZET

GÜLER, İsrail. “*Kentli Ön Ergen (12-14 yaş) Öğrencilerin Ebeveynleri ile Zıtlasma/Çatışma Nedenleri Üzerine Bir Araştırma*”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2013.

Bu araştırmada, Kentli Ön Ergen (12-14 yaş) Öğrencilerin Ebeveynleri ile Zıtlasma/Çatışma nedenlerinin saptanması amaçlanmıştır. Ankara ili Çankaya ilçesi’nden bir ilköğretim okulu (Maya Koleji) seçilerek; bu okulun 8. sınıflarında öğrenim gören öğrencilerine anket uygulanmış ve bazıları ile görüşme yapılmıştır. Literatür taramaları sonucunda; ön ergenlerin ebeveynlerine karşı umursamaz olmadıklarını, hala onların desteğine ihtiyaç duyduklarını, ancak kendi kişilik/benlik inşasına önem verdiklerini ve özerk davranabilme isteğinde oldukları saptanmış olup ön ergenlerle yapılan görüşmeler bu durumu doğrulayıcı yöndedir. Bunun yanı sıra, ebeveynlerin çocukluğunda uyguladıkları iletişim ve bakım tekniklerini, onların “iyi olması” adına ağırlıklı olarak sürdürdükleri gözlenmiştir. Ön ergen öğrenciler; her davranış, tutum, giyim-kuşamlarına, yemek alışkanlıklarına, arkadaş seçimine ebeveynlerinin dahil olmasını istemedikleri görülmüştür. Araştırma sonuçlarından, zıtlasma ve çatışmaların altındaki ana faktörün karşılıklı olarak “birbirlerini anlama” yönünde yeterince çaba sarf edilmediği, her iki tarafın da olaylara kendi penceresinden, bireysellik çerçevesinde baktıkları sonucuna varılmıştır. Yapılan görüşmelerde, anne-babalar çocuklarının kendileri için çok değerli olduğunu, yaptıklarını onların “iyiliği” adına yaptıklarını ifade etmişlerdir.

### Anahtar Sözcükler

Çatışma, özgürlük, benlik, kişilik, öz saygı, ebeveyn kontrolü, öz denetim

## ABSTRACT

GÜLER, İsrail. *A Research on Causes of Urban pre-adolescent (age : 12-14) Students' confrontation/conflict with their parents*, Master's Thesis, Ankara, 2013.

In this research, it is aimed the causes of the urban pre- adolescents (12-14 years old) students' confrontation/conflict with their parents. selecting a primary school from Ankara city's Çankaya district of the town; the sample group which is taken from attending students through random sample method have been applied questionnaire and interview technique. When the data were analyzed, It was found that pre-adolescents don't care their parents, is not true, they still need their support, but they are sensitive to construction of their self/personality and they are willing to behave as autonomy. In addition, It has been observed that parents continue to implement child care and communication techniques as before, on behalf of their "well being". It has been seen that pre-adolescent students do not want their parents to intervene for all of their behaviors, attitudes, dressing, food habits, choice of friends. From research results it has been concluded that the main factor in the bottom of confrontation and conflict is; mutually they don't make enough effort to "understand each other", and both sides look from their own window within the framework of individuality. In the interviews, parents expressed their children is very valuable for them, and did everything for their "goodness".

### Key Words

Conflict, liberty, self, identity, self-esteem, parental control, self regulation,

## İÇİNDEKİLER

|                                                      |     |
|------------------------------------------------------|-----|
| <b>KABUL VE ONAY</b> .....                           | i   |
| <b>BİLDİRİM</b> .....                                | ii  |
| <b>TEŞEKKÜR</b> .....                                | iv  |
| <b>ÖZET</b> .....                                    | v   |
| <b>ABSTRACT</b> .....                                | vi  |
| <b>İÇİNDEKİLER</b> .....                             | vii |
| <b>TABLolar DİZİNİ</b> .....                         | x   |
| <b>GİRİŞ</b> .....                                   | 1   |
| <b>1. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ</b> .....      | 4   |
| <b>1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi</b> .....        | 4   |
| <b>1.2. Araştırmanın Yöntemi</b> .....               | 6   |
| 1.2.1. Araştırmanın Hipotezi.....                    | 7   |
| 1.2.2. Evren ve Örneklem Seçimi .....                | 7   |
| 1.2.3. Veri toplama Teknikleri .....                 | 7   |
| 1.2.4 Veri Analiz Teknikleri .....                   | 7   |
| 1.2.5. Kapsam ve Sınırlılıklar.....                  | 7   |
| <b>2. KURAMSAL ÇERÇEVE</b> .....                     | 9   |
| <b>2.1. Çatışma Kuramı ve Aile</b> .....             | 9   |
| <b>2.2. Sosyal Öğrenme Kuramı</b> .....              | 11  |
| <b>2.3. Sosyalleşme (sosyalizasyon) Kuramı</b> ..... | 12  |
| <b>2.4. Bağlanma Kuramı</b> .....                    | 13  |
| <b>3. KAVRAMSAL ÇERÇEVE</b> .....                    | 18  |
| <b>3.1. Çatışma</b> .....                            | 18  |
| <b>3.2. Zıtlasma</b> .....                           | 18  |
| <b>3.3. Kişilik ve Benlik</b> .....                  | 19  |
| <b>3.4. Öz denetim</b> .....                         | 20  |
| <b>3.5. Ebeveyn Kontrolü</b> .....                   | 20  |
| <b>3.6. Özgürlük</b> .....                           | 20  |

|                                                                                                                                  |    |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 3.7. Öz saygı.....                                                                                                               | 20 |
| 3.8. Değerlilik ve Yeterlilik Duygusu.....                                                                                       | 21 |
| 4. LİTERATÜR.....                                                                                                                | 22 |
| 4.1. Ergenlik İle İlgili Çalışmalar.....                                                                                         | 22 |
| 5. ÇOCUĞUN DEĞERİ VE AİLE MODELLERİ.....                                                                                         | 26 |
| 5.1. Çocuğun Değeri .....                                                                                                        | 22 |
| 5.2. Çocuğun Değerinin Ebeveyn Çatışmasına Etkileri .....                                                                        | 28 |
| 5.3. Aile Modelleri ve Çocuğa yaklaşımları.....                                                                                  | 29 |
| 5.3.1. Otoriter ana-baba tutumu .....                                                                                            | 29 |
| 5.3.2. Demokratik ana-baba tutumu .....                                                                                          | 30 |
| 5.3.3. Serbest ana-baba tutumu .....                                                                                             | 31 |
| 5.4. Çocuğun Değerine Sistemin Etkileri.....                                                                                     | 34 |
| 5.5. Çocuğun Sosyalizasyonu ve Öz-Denetim .....                                                                                  | 36 |
| 5.5.1. Öz-denetim ve Sosyalizasyon aracı olarak ebeveynlik .....                                                                 | 36 |
| 5.5.2. Çocuğun Sosyalizasyonu ve Anlaşmazlıklar .....                                                                            | 40 |
| 5.5.3. Ön-ergen ve akran gruplarıyla ilişkiler .....                                                                             | 41 |
| 5.6. Ön Ergenlik Dönemi Özellikleri ve Ebeveyn Kontrolü .....                                                                    | 43 |
| 5.6.1. Ön-ergenlik Dönemi Özellikleri ve Çevre .....                                                                             | 43 |
| 5.6.2. Ön Ergenin Fizyolojik ve Psikolojik Gelişimi .....                                                                        | 45 |
| 5.6.3. Aile içi iletişim Bozuklukları ve Etkileri .....                                                                          | 50 |
| 5.6.4. Ebeveyn Kontrolü .....                                                                                                    | 52 |
| 5.6.5. Ebeveynlerden bağımsız olmak.....                                                                                         | 53 |
| 5.6.6. Ön ergenlikte ruhsal değişmeler ve soyut düşünme.....                                                                     | 54 |
| 5.6.7. Ergenlikte sosyalizasyon ve Ahlak Gelişimi .....                                                                          | 55 |
| 5.6.8. Ön-ergenin psiko-sosyal özellikleri .....                                                                                 | 55 |
| 5.6.9. Biyolojik ve genetik (kalıtsal) özelliklerin ön ergen-ebeveyn arasındaki çatışma nedenleri ve çözümü üzerindeki rolü..... | 56 |
| 6. VERİLERİN ANALİZİ .....                                                                                                       | 57 |
| 6.1. Frekans Tabloları .....                                                                                                     | 57 |
| 6.2. Çapraz Tablolar.....                                                                                                        | 64 |
| 6.3. Ki-Kare testi .....                                                                                                         | 71 |

|                              |    |
|------------------------------|----|
| 6.4. Bulgular .....          | 72 |
| 7. SONUÇ VE TARTIŞMA.....    | 75 |
| 8. ÖNERİLER.....             | 83 |
| 8.1. Ön Ergene Öneriler..... | 83 |
| 8.2. Ebeveyne Öneriler.....  | 83 |
| KAYNAKÇA.....                | 86 |
| EK 1 : ANKET ÖRNEĞİ.....     | 87 |
| ÖZGEÇMİŞ .....               | 97 |

## TABLOLAR DİZİNİ

|                                                                                                                     |    |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| Tablo 1. Ön Ergenliğin Kilometre Taşları (yaş :11-14) .....                                                         | 45 |
| Tablo 2: Frekans Analiz Tablosu .....                                                                               | 61 |
| Tablo 3: Maya Koleji öğrencilerinin Cinsiyete Göre Dağılımı .....                                                   | 62 |
| Tablo 4: Maya Koleji öğrencilerinin Kardeş Sayısına Göre Dağılımı .....                                             | 62 |
| Tablo 5: Maya Koleji öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı ...                                   | 62 |
| Tablo 6: Maya Koleji öğrencilerinin Babalarının Eğitim Durumuna Göre Dağılımı ...                                   | 62 |
| Tablo 7: Maya Koleji öğrencilerinin Ailelerini Tanımlamalarına Göre Dağılımı .....                                  | 63 |
| Tablo 8: Maya Koleji öğrencilerinin Yaşamlarından Memnunluk Düzeyine<br>Göre Dağılımı .....                         | 63 |
| Tablo 9: Maya Koleji öğrencilerinin Ebeveynleri ile Çatışma Durumu Dağılımı .....                                   | 63 |
| Tablo 10: Maya Koleji öğrencilerinin Aile Tipi ile Annelerinin Ayırdıkları Zaman<br>Çapraz Dağılımı .....           | 64 |
| Tablo 11: Maya Koleji öğrencilerinin Aile Tipi ile Babalarının Ayırdıkları Zaman<br>Çapraz Dağılımı .....           | 64 |
| Tablo 12: Maya Koleji öğrencilerinin Aile Tipi ile Anlaşılma İlişkisi<br>Çapraz Dağılımı .....                      | 65 |
| Tablo 13: Maya Koleji öğrencilerinin Aile tipi ile ders çalışma zamanı ilişkisi<br>Çapraz Dağılımı .....            | 66 |
| Tablo 14: Maya Koleji öğrencilerinin Aile tipi ile kontrol ilişkisi<br>Çapraz Dağılımı .....                        | 67 |
| Tablo 15: Maya Koleji öğrencilerinin Aile tipi ile dinlediği müziğin sorun olması<br>İlişkisi Çapraz Dağılımı ..... | 68 |

|                                                                                  |    |
|----------------------------------------------------------------------------------|----|
| Tablo 16: Maya Koleji öğrencilerinin Aile tipi Ebeveynin Bağırmasının            |    |
| Çatışma İlişkisi Çapraz Dağılımı .....                                           | 69 |
| Tablo 17: Maya Koleji öğrencilerinin Aile tipi ile Ruh Hallerinin Anlaşılması    |    |
| İlişkisi Çapraz Dağılımı .....                                                   | 70 |
| Tablo 18: Maya Koleji öğrencilerinin Aile tipi ile Ebeveynleriyle Çatışmalarının |    |
| Sürüp Sürmediği Arasındaki İlişkinin Çapraz Dağılımı.....                        | 71 |
| Tablo 19: Maya Koleji öğrencilerinin Aile tipi ile Yaşanan Çatışmalarının        |    |
| Devamı İlişkisinin Ki-Kare değeri .....                                          | 71 |

## GİRİŞ

Araştırmanın konusunu kent ortamında, ilköğretimde okuyan ön-ergen öğrencilerin ebeveynleri ile olan ilişkilerinde zıtlasma/çatışma nedenlerinin incelenmesi oluşturmaktadır.

Araştırmanın amacı; ön ergenlerle anne-babalar arasındaki zıtlasmaların/çatışmaların nedenlerini ortaya koymaktır. Ayrıca gözlenen bu çatışmaların neler olduğu, hangi alanlarda olduğu saptanacaktır. Nihai olarak bu çatışmaların üzücü olaylara yol açmaması veya hafifletilmesi için ön ergenlere ve ebeveynlere öneriler sunmak hedeflenmektedir.

Ön ergenlik (12-14 yaş) çocukluktan kopuş, ergenliğin ilk dönemine giriştir. Ön ergen, bu dönemde benliğini anlama, yapılandırma ve kendini yaratma çabası içindedir. Ne anne-babasından kopabilir ne de bağımsız davranabilir. İlerde olgun bir birey olmaya yönelik ilk adımlarını atmaktadır. Ön ergenlerin en önemli özelliği; bazen dışa dönük, neşeli, bazen ise içe dönük kaprisli ve kararsız oluşlarıdır. Bu dönem literatürde “stresli ve fırtınalı” bir dönem olarak adlandırılır.

Larson ve Richards (1977) ön ergenlik öncesi (çocukluk dönemi), çocukların annelerine karşı, genellikle pozitif ve karmaşık olmayan duygular beslediklerini tespit etmişlerdir. Ancak ön ergenliğe geçişle birlikte duygusal algılamalar söz konusudur. Bu iki bilim insanı, ön ergenlerin anneleri ile olan daha karmaşık duygularından bahsetmektedirler. Annelerin hisleri hala pozitif olmasına rağmen, ön ergenlerin daha az sıcak, arkadaşça, daha az mutlu ve daha negatif duygulara sahip olduklarını aktarmaktadırlar. Ayrıca ön ergenlerin arkadaş gruplarından artan oranda zevk aldıklarını ve ebeveynlerinin koydukları kurallar ile çatışmaya girdiklerine vurgu yapmaktadırlar. Bu yüzden ön ergenin istekleri ile ebeveyn kuralları arasında gerilim ortaya çıkmaktadır. Bu eğilim ön ergenin ebeveynini her şeye muktedir görmek yerine sıradan görmesiyle birlikte daha da sorunsal hale gelmektedir. Bu tür algılar, ebeveyne yakınlık duygularının daha çok şarta bağlı ve durum-özelinde olmasına yol açmıştır.

Erikson'un kişilik kuramına göre (1946-1956) ebeveynin ön-ergenini ayrı bir birey olarak görmesi, onun bireysel gelişimine destek olması hem onun iç-çatışmalarını azaltacak, hem de ebeveyni ile olan zıtlaşmalarını minimuma indirecektir. Ebeveyn tarafından ön ergenin ayrı bir birey/kişilik olarak görülmesi aralarındaki güven ve iletişim duygusunu geliştirecektir. Ancak ön ergenlikte kişilik henüz olgunlaşmamıştır; ön ergen yaşadığı ilişkilerine ve yaşına bağlı olarak değişimler gösterecektir. Ön ergen çeşitli rollere girip çıkarak yaşamı algılayacak ve kişiliğine yön verecektir.

Repetti, Taylor ve Seeman (2002); çocuğun duygusal ve fiziksel olarak güvende ve kendini iyi hissetmesinin sağlanmasında sağlıklı aile ortamının hayati önemde olduğunu göstermişlerdir. Yüksek seviyede çatışma, saldırı ve düşmanlığa sahip aileler, çocuğu kabullenmede, ona yakın olmada ve onu desteklemede eksik kalmaktadırlar ki; bu durum doğrudan aile bireylerinin depresyon, kaygı bozukluğu gibi ruh sağlığı örüntüleri ile yakından ilişkilidir.

Lamborn, Mounths, Steinber ve Dornbusch (1991); ergenin psikolojik uyumunun ebeveyn tipi ile ilişkili olduğunu göstermişlerdir. Özellikle, çocuk ve ana ilgilenicisi arasındaki ilişkinin kalitesi ergenin psikolojisi için hayati önem taşımaktadır.

Ön ergenlik fiziksel ve ruhsal gelişmenin stresli bir dönemidir; öyle ki ön ergenleri psikolojik zorluklarda kırılgan yapar (Petersen & Hamburg, 1986). Ergenlerin uyumu ve kişiliğinin oluşması organizasyonu büyük ölçüde ebeveynlerinin davranışlarına ve ev ortamının psikolojik ve sosyal iklimine bağlıdır (Horrocks, 1962). Stott (1939)'a göre ailedeki güven, sevgi, arkadaşlık, aile içi itilaflar ve kötü ebeveyn davranışları çocuğun kişilik gelişiminde önemli rol oynar.

Amato'ya (1990) göre, çocuklar üzerindeki ebeveyn denetimi; arkadaş aktivitelerinde çocuğun adına karar almak, kurallar koymak, bunun yanı sıra ebeveyn sıcaklığı çocuklarının aktivitelerine ilgi ve katılma, başarılarına övgü ve çocuklarına bağlılık ve sevgi göstermeleri olarak tanımlanmıştır. Maccoby ve Martin (1983) hem ebeveyn kontrolünün hem de ebeveyn desteğinin çocuğun psikolojik gelişimiyle ilgili olduğunu vurgulamışlardır. Diğer bir ifadeyle; ebeveynleri tarafından desteklenen ön ergenlerin

yüksek öz değere, ileri bilişsel yeteneğe, ders başarısına, iç kontrolüne ve psikolojik uyuma sahip olmaları daha muhtemeldir. Diğer taraftan, ebeveyn baskısı çocuklar için negatif sonuçlar doğurmaktadır. Benzer şekilde, Josselsan, Greenberger ve Mc Conochie (1977) ergenin psikolojik uyumunun yakın, kavgasız ebeveyn-çocuk ilişkilerine sahip olduklarında daha iyi olduğuna işaret etmişlerdir.

# 1. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ

## 1.1.ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Araştırmanın konusunu kent ortamında, ilköğretimde okuyan ön-ergen öğrencilerin ebeveynleri ile olan ilişkilerinde zıtlasma/çatışma nedenlerinin incelenmesi oluşturmaktadır.

Araştırmanın amacı; ön ergenlerle anne-babalar arasındaki zıtlasmaların/çatışmaların nedenlerini ortaya koymaktır. Ayrıca gözlenen bu çatışmaların neler olduğu, hangi alanlarda olduğu saptanacaktır. Nihai olarak bu çatışmaların üzücü olaylara yol açmaması veya hafifletilmesi için ön ergenlere ve ebeveynlere öneriler sunmak hedeflenmektedir.

Gençlik (adolescent) üzerine yapılan çalışmaların büyük çoğunluğu genel olarak ergenliği ele almaktadır. Ön ergenler üzerinde yapılan araştırmalar oldukça azdır. Modernite dönemindeki çalışmalar, ön ergen ebeveyn çatışması nedeni olarak “kuşak farkına” vurgu yaparken, günümüzde “birbirini anlamak için gerekli çabayı harcamamak” önem kazanmıştır.

Ebeveynlerin ana endişesi, çocuklarının iyi durumda olmasını sağlamak ve gelişim çizgisinde negatif sonuçları önlemek iken, ebeveynlerin çocuklarını çocukluktan çıktıktan sonra onları ayrı bir birey olarak görmekte güçlük çekmeleri, koruyucu, kollayıcı tutumlarına devam etmeleri, ön ergenin öz denetimine, kişilik gelişimine zarar vermektedir. Bu aynı zamanda önemli bir çatışma nedenidir.

Günümüzde, psiko-sosyal açıdan sağlıklı bireyler yetiştirmek, ön ergenin bu dönemi fiziksel, duygusal ve bilişsel olarak sağlıklı geçirmesi, değişim ve gelişiminde toplumla uyumunun sağlanması, kaliteli ebeveyn-ergen iletişiminin kurulması önem arz etmektedir.

Geleneksel aile yapımızda, aileler her ne kadar bencilce de olsa hayallerinde kurguladıkları insan davranış ve tutumlarını ergene aktarmak hevesindedirler. Onu ayrı

bir birey görmek yerine, güdümlü yetiştirmeye çalışmak ciddi çatışmalara yol açmakta ve üzücü sonuçlar doğurabilmektedir.

Ön ergenin anne-babaya karşı bağlı olma ihtiyacı hissetmesi, ebeveynin ergenin ihtiyaçlarına göre hassas ve uygun biçimde davranmayı gerektirir ([http://en.wikipedia.org/wiki/John\\_Bowlby](http://en.wikipedia.org/wiki/John_Bowlby)). Bağlanma kuramı çocuklukta ebeveynle kurulan güvenli bağlanma ilişkisinin önemine dikkat çekmekte ve bağlanma türünün yetişkinlikte de izlerini göstereceğine işaret etmektedir. Bu bağlamda bağımlı değil, bağlı çocuklar yetiştirmek önem arz etmektedir.

Sosyalleşme sürecinde kuşaklar arası çatışma kaçınılmaz görünmektedir. Aile kurumu değerler, gelenekler, görenekler yoluyla ön ergeni toplumda iyi bir konum elde etmeye hazırlarken; ön ergen de değişen koşullara ayak uydurma çabasıdadır ve değişimin tomurcuklarını içinde taşımaktadır.

Castells'in ağ toplumu olarak tanımladığı küresel dünyada; iletişim teknolojilerinin yükselişi ile hızla değişen/güncellenen bilgi dünyanın her noktasına ulaşmaktadır. Bu durum; bizi dünyanın artık kapalı bir göl değil; fırtınalara, rüzgarlara, yağmurlara açık bir açık deniz olduğu sonucuna götürmektedir.

Bu çerçevede; ön ergen, iletişim teknolojileri ve medya yoluyla dünyanın herhangi bir noktasından eş zamanlı olarak gördüğü bir giyim tarzından, müzik çeşidinden, spor türünden veya cinsel yöneliminden etkilenebilmekte ve talepte bulunabilmektedir. Bu durum yerel değerlerle örtüşmediği sürece, yerel değerleri savunan ve aktarmaya çalışan bir ebeveyn ile çatışmaya sürüklenilmesi kaçınılmazdır. O toplumun sosyal normlarından farklılık gösteren her türlü tarz, fikir, yenilik evrensel değerleri benimsememiş anne-baba tarafından “sapma” ya da “aşırılık” olarak değerlendirilebilecektir. Çocuğun bu çeşit istekleri bastırıldığında, anne-babasına tepki vermesi doğaldır. Anne-babanın, ön ergeni arkadaş ve arkadaş grupları ile yapacakları konusunda kısıtlaması durumunda ön ergenin tepkisine yol açmaktadır.

Zıtlık/uyumsuzluk tüm insanların mutluluğunu ve başarısını etkilediği gibi ön ergeni de etkiler. Bir anlamda “yerel değerler” ve “yenilikler” çocuklar ile anne-babaları karşı

karşıya getirmektedir. Uyum ve denge noktasını bulmak pozitif enerjiyi artırır ve her iki tarafın öz güvenini yükseltir. Bunun yanı sıra mesajların doğru algılanmasına ve kaliteli iletişime katkı sağlar.

Yani; anne-babanın ön ergeni ayrı bir birey, kişilik olarak görmesi ve yaşına göre “yapabileceklerine” izin vermesi ve “isteklerine” onun penceresinden de bakabilmesi çocuğa öz güven kazandırır ve onun bağımsızlaşmaya doğru adım atmasına öncülük eder. Bu da ebeveynlerin kendilerine veya topluma göre değil ergenin kendine göre mutluluğuna, başarısına yol açar.

Aile içi çatışmaların nedenlerine bakacak olursak; bunların başında çocuğun yeterince dikkate alınmaması ve ihmali (reddetme, aşağılama, şiddet, hor görme, değersiz görme, başarılı olmaya zorlama, v.s.) gelmektedir.

Ebeveyn ile ön ergenin giyim kuşam, arkadaş seçimi, okul başarısı ve benzeri konularda ortak bir noktada buluşmalarının daha sağlıklı olacağı düşünülmektedir.

## **1.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ**

Bu araştırmada, Kentli Ön Ergen (12-14 yaş) öğrencilerin ebeveynleri ile zıtlama/çatışma nedenlerinin saptanması amaçlanmıştır. Çalışmada; Ankara ili Çankaya ilçesi Maya Koleji İÖO seçilerek; bu okulun 8. sınıflarında öğrenim gören öğrencilere anket uygulanmıştır.

Ön ergen anketi (Ek d) iki bölümden oluşmakta olup ilk bölümde öğrenciye ait bilgiler yer almaktadır, ikinci bölümde ise anne ve babayla yaşadığı çatışma nedenlerini belirlemek üzere hem anne hem de baba ile ilgili 60'ar anket sorusu bulunmaktadır.

Anket soruları son halini almadan önce her iki okuldaki bazı öğrenci ve öğrenci velileri ile pilot inceleme ve ön deneme (prova niteliği) yapılmıştır. Bu görüşmelerde ilgili kişilere açık uçlu sorular yönlendirilmiş ve toplanan veriler anket sorularının düzenlenmesinde kullanılmıştır.

Anketin son iki sorusunu öğrencilerin “yaşamlarından mutlu olup olmadıkları” ve “ebeveyn ile çatışmalarının uzlaşma ile sonuçlanıp sonuçlanmadığı veya yineleyip yinelemediği ve sürüp sürmediği” oluşturmaktadır.

### **1.2.1 Araştırmanın Hipotezi**

“Aile tipi ile ön ergen – ebeveyn arasında yaşanan çatışmanın uzlaşma ile sonuçlanması arasında ilişki vardır.”

### **1.2.2 Evren ve Örneklem Seçimi**

Araştırmanın evrenini, Ankara kenti ilköğretim okulları 8. sınıfları oluşturmaktadır. Araştırmamız kapsamında Ankara ili Çankaya ilçesine bağlı Maya Koleji 8. sınıf öğrencileri örneklem grubu olarak belirlenmiştir.

Bu araştırmanın kapsamı çerçevesinde uygulamaya Maya Kolejinden 14-15 yaş arası 60 öğrenci (%40 kız, %58,3 erkek) katılmıştır. Öğrencilerden bir kişi cinsiyetiniz sorusunu boş bırakmıştır.

### **1.2.3. Veri toplama Teknikleri**

Öncelikle; ön ergenler hakkında bilgi edinmek üzere literatür taraması yapılmıştır. Daha sonra; Maya Koleji 8. Sınıf öğrencilerine anket uygulanmıştır.

### **1.2.4. Veri Analiz Tekniği**

Araştırmada Sosyal Bilimler için İstatistik (SPSS) Paket Programı kullanılarak değişkenler arasındaki ilişkileri ve hipotezi test etmek amacıyla frekans analizleri, çapraz test ve Ki-Kare testi yapılmıştır.

### **1.2.5. Kapsam ve Sınırlılıklar**

Kapsam:

1-Araştırmada, Maya Koleji 8. Sınıf ilköğretim öğrencileri örneklem grubu olarak seçilmiştir.

#### Sınırlılıklar:

1-Araştırma anne-baba ve ön ergen arasındaki çatışma boyutuyla sınırlıdır. Halbuki ergenler diğer aile fertleriyle veya toplum bireyleriyle yaşam şekilleri ve görüşleri yüzünden çatışma yaşayabilmektedirler. Araştırmaya diğer aile fertleri ve okul öğretmenleri dahil edilmemiştir.

2-Araştırma öğrenci olmayan ön ergenleri kapsamamaktadır. Kapsama çalışan ön ergenler de dahil edilmemiştir.

## 2. KURAMSAL ÇERÇEVE

### 2.1. ÇATIŞMA KURAMI VE AİLE:

Sosyal bilimlerde çatışmacı yaklaşım ve kuramlar, toplumdaki gruplar ve sınıflar arasındaki sosyal, siyasi ve maddi eşitsizlikler üzerinde vurgu yaparak mevcut sosyo-politik sistemi eleştirirler. Çatışmacılar özellikle sınıflar arasındaki güç mücadelesi ve birbirine tarihsel olarak karşıt olan hakim ideolojiler üzerinde dururlar. Bu çalışmalarını güncel “barış ve çatışma çözümleme” (peace and conflict resolution) analizleriyle karıştırmamak gerekir.

Modern çatışma kuramının kurucusu Mills’e (1951) göre, ilk aşamada sosyal yapılar birbiriyle çıkar ve kıt kaynaklar için çatışan insanlar aracılığıyla yaratılır. Daha sonraki aşamada ise çıkar ve kaynaklar, insanlar tarafından yaratılan yapının yüceltilerek şekleştirilmesi’nden toplumdaki güç ve kaynakların eşitsiz dağılımından etkilenir. Bu şekleştirme aslında insan ve onun yarattığı yapı arasındaki diyalektik bağın kopması ya da gözden kaçırılmasıdır.

Günümüzde Marksist olmayan çatışma kuramcıları da bulunmaktadır. Örneğin, bunlardan biri olarak Ralf Dahrendorf çatışmanın “otorite” içeren her ilişkide söz konusu olabileceğini savunur. Weber tarafından meşru olan güç olarak tanımlanan otorite toplumun her kesiminde, ister küçük bir grup ister bir organizasyon ya da geniş toplum olsun her düzeyde bulunur. Otorite konumunda bulunanların diğerlerinde kendisine uymayı beklemesine karşılık diğerleri buna direnirler. Dolayısı ile ailede otorite konumunda bulunan ebeveynin kendilerine uyulmasını istemeleri çatışmalar doğurur.

Aynı şekilde Coser’da (1957) Marx’tan farklı olarak, çatışmanın aralarında yakın ilişki bulunan herkes için söz konusu olduğunu savunur. Çünkü birbirleriyle yakın ilişki içinde olanlar arasında sorumluluk, güç ve ödüllerin paylaşımı sırasında ortaya çıkabilecek her türlü değişiklik diğerlerinde hayal kırıklığı yaratabilir. Bu durum aile içindeki mahrem (intimate) ilişkilerde de söz konusudur. Eşler ve veya çocuklar

arasında her an ya ev işlerinin paylaşımında ya da önemli kararların alınmasında anlaşmazlık çıkabilir.

Marksistlere göre modern toplumda ailenin rolünü anlamak istiyorsak, onun kapitalizm içinde nasıl işlev gördüğüne ona ne tür katkıda bulunduğuna bakmamız gerekir. İşte bu yönden yapısalcı ve çatışmacı yaklaşım arasında benzerlik olduğunu iddia etmek mümkündür. Ancak çatışmacı yaklaşımın vurgusunun sanayileşme yerine kapitalizm olduğu hiçbir zaman göz ardı edilmemelidir.

Çatışmacı kuram aileye uygulandığında daha çok ailedeki çatışma ve rekabet ilişkilerine yoğunlaşır. Toplumun temel hücresi olan ailede de çatışma ve rekabet ilişkilerinin temelinde kaynakların paylaşımı ve paylaşım sürecinde eşitsiz güç ilişkileri önemli bir rol oynar. Otorite tiplerine bağlı olarak çatışma; pazarlık, ittifak oluşturma ve uzlaşma gibi ilkelerle çözülür. Çözümleme biçimi ne olursa olsun ailede güçlü olanlar güçsüz olanlar karşısında çoğu zaman avantajlı çıkarlar.(Canatan ve Yıldırım, 2011:40)

Yapısal işlevselcilik gibi Çatışmacı Yaklaşımda modern ve makro bir yaklaşım olarak benzer bazı özelliklere sahiptir. Çünkü Çatışmacı Yaklaşımın temel oluşturan Marksizm de yapısalcı bir kuramdır. Örneğin, aile konusunda önemli çalışmalar yapan Abbott (2010)'a göre, Marksizm de çekirdek ailenin, kapitalist iş yerindeki gerilimlerden kaynaklanan tansiyonu düşürmede bir supap olarak modern toplum için daha uygun bir form olduğunu kabul eder. Ancak Marksist toplum hakkındaki görüşleri işlevselcilerden son derece farklıdır. Çatışma kuramcılarının göre modern toplumu karakterize eden özellik sadece sanayileşme değil, kapitalizmdir. Buradan hareketle de modern toplumda var olan eşitsizlikler yüzünden çekirdek ailenin sosyal ve coğrafi olarak hareket kabiliyetine sahip olduğunu iddia etmenin anlamsız olduğunu savunurlar.

Marxizme göre toplumlarda biri “alt-yapı “(infrastructure) diğeri ise “üst-yapı”(superstructure) olmak üzere ikili bir model bulunur. Bu bağlamda ekonomik alt yapı (kapitalizm) istisnasız diğer tüm üst yapı kurumları gibi aileyi de belirler. Bu bağlamda çekirdek aile hareket etmek bir yana, kuşaklar boyunca kapitalizmin tuzağına düşmüştür. Kapitalizmin ideolojik koşullama aracı olarak aile, kapitalizmin yeniden üretilmesinde kullanılır. Goldthorpe ve Nuffield'in (1969) da belirttikleri gibi ailenin işlevi çocuklarını kendisi gibi eğiterek gelecekte yerini alacak yedek ucuz işgücünü

yetiştirmektir. Gençlerin tüketim çılgınlığı içinde olmaları, kapitalizm tarafından iştah açıcı bir piyasa olarak görülmeleri de aileye olan ilgiyi arttırmaktadır. Çünkü söz konusu gençliği sağlayan kaynak ailedir.

## 2.2. SOSYAL ÖĞRENME KURAMI

Bu öğrenme kuramının öncüleri Miller, Dollard ve Bandura'dır. Bu üç Amerikalı psikologdan Miller ve Dollard'ın görüşüne göre birey çevresindekilerin davranışlarını ve bu davranışların sonucunu gözlemler. Gözlediği davranışlardan sonucu olumlu olanları (pekiştirilenleri) taklit eder, fakat sonucu olumsuz olanları taklit etmez. Bu anlamda bir modeli taklit etme bir tür edimsel şartlanmadır. Buna göre bir davranışın öğrenilmesi için, bireyin bu davranışın sonucunu kendisi yaşayarak öğrenmesi gerekmemektedir. Örneğin; bir köpek tarafından ısırılan birini gözlemleyen birey köpekten korkabilir (Erden ve Akman, 1997 : 137).

Miller ve Dollard, Freud'un öne sürdüğü kişilik kavramlarının öğrenme süreçleri ile açıklanabileceğini öne sürmüşler, bu kavramların içeriğine itiraz etmeyip insan davranışında önemli rolü olduğunu kabul etmişler, ancak kavramların tanımına ve deneysel temeline itiraz etmişlerdir (Cüceloğlu, 1997 : 424).

Taklit yoluyla öğrenme ya da model alma yoluyla öğrenme bazı yönleri ile bilişsel öğrenmenin özelliklerini taşımakta, ancak kimi araştırmacılar ve eğitimciler bu görüşü davranışsal öğrenme ile bilişsel öğrenmenin arasında bir yerde görürler. Bu öğrenmede birey tepkilerini bazen bilinçli bazen de rastlantısal olarak seçer (Binbaşıoğlu, 1995).

Miller ve Dollard'a göre taklit yoluyla öğrenme edimsel şartlanmanın özel bir halidir ve diğer davranışlarda olduğu gibi taklit edilen davranışlar da pekiştirildiklerinde güçlenirler (Senemoğlu, 1998 : 223).

Davranışçı yaklaşımı benimseyen kuramcılar kişiliği öğrenme alanının bir dalı olarak görür ve incelerler. Buna bağlı olarak kişilik kuramları geliştirirler. Bandura'nın "Sosyal Öğrenme Kuramı" da davranışçılık akımının etkisiyle gelişmiştir. Ama Bandura'ya göre davranışsal, bilişsel ve çevresel etkilerin sürekli birbiriyle etkileşimi sonucunda kişilik

oluşur. Gözlemsel öğrenme davranışların kazanılması bakımından önemli bir olgudur (Köknel, Özügürlü ve Bahadır, 1993 : 152).

Bandura'nın kuramında gözlem yoluyla öğrenme yalnızca bireyin diğerlerinin davranışlarını taklit etmesi değil, aynı zamanda etrafındaki olayları bilişsel süreçlerle kavramasıyla oluşan bilgidir. Burada gözlem yoluyla öğrenme ile taklit yoluyla öğrenme, birincisinin diğerini bazen içerip bazen içermediği farklı kavramlardır (Senemoğlu, 1998 : 223).

Bandura, Skinner'in klasik ve edimsel şartlanma ile ilgili görüşlerine karşı çıkmamaktadır ama insanın öğrenmesinin sosyal bir çevre içinde olduğunu, çocukların önemli davranış kazanma yaşantılarının başkalarını gözlemleyerek oluştuğunu söylemekte ve buna da "Gözlem Yoluyla Öğrenme" (Observational Learning) adını vermektedir. Çocuğun öğrendiği davranışı için ödüllendirilmesi gerekmez ve bu davranışı sürekli yapması gerekmez. Bu görüşe göre kişilik, başkalarının davranışını gözleme yoluyla öğrenilmiş davranışlar örüntüsüdür (Cüceloğlu, 1997 : 426).

Bandura'nın Sosyal Öğrenme Kuramı klasik ve edimsel şartlanmayı iki temel öğrenme türü olarak kabul ettikten sonra, gözlem yoluyla veya modelleme yoluyla öğrenme (Observational Learning or Modeling) adını verdiği özel bir ayırt etme öğrenmesi üzerinde durur. Birey herhangi bir duruma tepki vermeyi, uygun davranımı yapmayı, başkalarını gözlemleyerek öğrenir ve kişiliği böylece şekillenir (Morgan, 1986 : 320).

### **2.3. SOSYALLEŞME (SOSYALİZASYON) KURAMI**

Coser, Rpha, Steffen ve Mock'a göre sosyalizasyonun iki temel fonksiyonu vardır. Bunlardan ilki, nesilden nesle kültürün aktarımı, ikincisi ise benliğin gelişimidir. Bunları yerine getirmek için ise Sutherland, Woodward ve Maxwell sosyalizasyon sürecinde rol oynayan dört temel faktörden söz ederler. Bunlar: biyolojik temeller, sosyo-kültürel temeller, fiziki çevre ve kişinin deneyimleridir. Bu faktörlerden sosyo-kültürel temeller; aile, arkadaş grubu, okul ve meslek gruplarının sosyalizasyon sürecindeki etkilerden oluşur (Şahin, 2005 : 30).

Sosyalizasyon konusundaki çalışmalar daha çok sosyalizasyonun nasıl gerçekleştiği, bunu etkileyen faktörlerin neler olduğu üzerine yapılmıştır. Bunların çoğunluğu ise daha çok aile üzerinde durmuştur. Çünkü Moore'a (1969) göre aile, çocuğun sosyalizasyonunda temeldir (Şahin, 2005 : 30).

Sosyalleşme kavramı insanın gelişiminde önemli bir faktördür. Sosyalleşme yapısında karmaşıklığı içeren, toplumsal anlamda başarılı bireylerin yetişmesi süreci demektir. Ayrıca sosyalleşme hem istemli bir sosyalleşmeyi, hem de istem dışı bir süreç olan kültürleşmeyi içerir. Bu kültürün öğrenilmesi ve insanın sosyal bir varlık olma sürecinin tamamıdır. Burada birey tüm çevresini kapsayan ve bireyin çevresi ile olan dinamik etkileşimini göz önüne alan bağlamsal yaklaşımlar insan gerçeğine çok daha uygun olur.

Sosyalleşme bireysel ve toplumsal öğelerin karşılıklı etkileşimini içerir. O halde hiçbir sosyalleşme kuramı bunlardan yalnızca birinin üzerine kurulamaz. Ancak insan gelişimini inceleyen psikolojik kuramlar konunun bireysel yönünü, sosyolojik sosyalleşme kuramları ise konunun toplumsal yönünü ön plana çıkarmışlardır. Ancak son zamanlarda her iki disiplininde bir diğerrinin geliştirdiği kuramları tanınması ve kuramlarını içine alması iki disiplinin birbirine yaklaştığını göstermektedir.

## **2.4. BAĞLANMA KURAMI**

Kişiler arası çekim ve ilişkilerin dinamiği konusunda ortaya atılan teorilerden biri olan bağlanma teorisi (attachment theory), anneye veya rahatlatıcı bir başka figüre bağlanmanın, çocuğun yaşamını sürdürmesinde önemli bir işlevi olduğunu savunmaktadır. Bu yaklaşımdaki sosyal psikologlara göre (Bowlby (1969), Ainsworth (1989), vb.), bazı kişilerle sıcak-yakın ilişki ihtiyacı, insan doğasının temel bir boyutudur. Çünkü hem insan, hem de primatlarda gözlenen bağlanma ihtiyacı, yeni doğmuş çocuğu çevresel tehlikelerden korumaya yönelik bio-sosyal bir süreçtir.

Anne-çocuk ilişkisinde yaygın inanç, annenin çocuğuna karşı özverili, dikkatli, her an yardıma koşmaya hazır olduğu şeklindedir. Ancak Ainsworth ve ark. (1978), çocuk-anne ilişkisinde arasında üç farklı bağlanma stili ve dolayısıyla üç farklı ilişki tipi ayırt etmişlerdir:

Birinci tip, yaygın inanca uygundur, çocuk, annesini çevreyle ilişkisinde güven verici bir dayanak olarak kullanmaktadır ve 'güvenli çocuk' tipini yansıtmaktadır. İkinci tipte, anne mesafeli durmakta, çocuğun kendine yaklaşma çabalarını reddetmekte ve bunun sonucunda 'kaçınan çocuk' tipi belirmektedir. Üçüncü tipte anne, çocuğun isteklerine cevap vermede geç kalmakta veya belirsiz/istikrarsız tepkiler göstermekte ve bunun sonucunda, 'kaygılı çocuk' tipi ortaya çıkmaktadır.

Bağlanma teorisi temel olarak psikanalitik gelenekten Bowlby'nin (1969) bağlanma ve nesne ilişkileri kuramına dayanmaktadır. Bağlanma teorisi anne-çocuk arasındaki bağlanma ilişkisine ve bununla ilişkili olarak genellikle çiftler arasındaki ilişkilerin doğasına eğilir. Örneğin, evrimsel adaptasyon açısından tartışılmaz bir önemi olan çocuklukta bağlanma sisteminin temel özelliklerinin yetişkin ilişkilerinde de sürdüğünü gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Hazan & Shaver, 1987). Bunun yanında "bağlanma stili" kavramı ile yürütülen araştırmalar insanların duygularını nasıl düzenlediklerine, stresle nasıl başa çıktıklarına, ilişki tatminine ve depresyona kadar bu çok konuda anlamlı mesajlar vermektedir (Lopez & Brennan, 2000). En önemlisi bu teori içerisinde kişi ya da birey diğer kişilerle beraber ilişki bağlamı içerisinde değerlendirilmektedir (Pietromonaco & Barrett, 2000). Her ne kadar bu ilişki bağlamı içerisindeki kişi algısı dilsel bağlama oturmaya da, çok daha uygun bir özne algısı sunmaktadır. (<http://attachment.edu.ar/bio.html>).

Bowlby ve Ainsworth Bowlby'e göre bağlanmanın çocuk açısından yaşamsal bir değeri vardır. Hayvanlarla yaptığı gözlemlerden anneye yapışmanın veya takip etmenin bebeğin yaşama şansını arttırdığı sonucuna varan Bowlby, insanlarda bağlanmanın bunun ötesinde bir işleve sahip olduğunu vurgular. İnsan hayatı için bağlanmanın üç temel işlevi vardır; dünyayı keşfederken geri dönebilecek güvenli bir liman olma, fiziksel gereksinimleri karşılama, hayata dair bir güvenlik duygusu geliştirebilme şansı. Bowlby, bu gereksinimler yeterli düzeyde karşılanmadığı takdirde, çocukta oluşan öz benlik algısıyla bağlantılı olarak patoloji gelişebileceğini öne sürer. Bu süreci ise, "çalışma modelleri" olarak adlandırdığı ilkeye dayandırır. Bu ilke aslında, Mahler, Kohut ya da Horney'nin vurguladığı süreçlerden farklı değildir, buna göre; anne

tarafından bir ölçüde karşılanan güvenlik duygusu çocuğun dünyayı algılayışını belirler (Tüzün ve Sayar, 2006).

Howe (1995), bağlanma ilişkilerini altı başlık altında toplamıştır. Bunlar:

1. Ebeveynler ve aileyle ilişkiler
2. Akranlarla ilişkiler
3. “Ben”le ilişki
4. Toplumla ilişkiler
5. Eşlerle ilişkiler
6. Çocuklarla ilişkiler

Ebeveynler ve aileyle ilişkiler: Bağlanma teorisi, ilişkiler ve psikolojik gelişimlerin genel teorisinin spesifik bir örneğinin olmasının yanı sıra duyguları anlamayı da içeren bir teoridir. Gelişimsel yönüyle teori, çocukların sosyal çevrelerini anlamak ve buna uyum sağlamak için kullandıkları *psikolojik stratejilerle* ilgilenir. Ebeveynler ve çocuklar arasındaki ilişki ve etkileşimlerin niteliği ve karakteri çocukların kişiliğinin, sosyal yetkinliğinin ve yaşamları boyunca gelişimsel süreçlerinin belirlenmesinde önemli bir role sahiptir. Bu bakımdan ebeveynleriyle hiç bağlanma ilişkisi şansı bulunmadığı sosyal çevre çocuklar için gelişimsel açıdan en karşıt çevredir. Örneğin çok küçük yaşta kurum bakımına alınan çocukların *bağlanmama (nonattachment)* bozukluklarına uğraması daha muhtemeldir. Bu durumdaki çocukların diğer insanlarla ilişkisi sadece ihtiyaçlarının doyurulmasıyla sınırlıdır. Bakım sağlayan kişi değiştiğinde bu çocuklar çok az üzüntü duyarlar. Saldırgan davranışları ya da hayal kırıklıklarını kontrol etmek bu çocuklar için zordur, okulda akranlarıyla ilişki kurmada isteksizdirler, bu nedenle arkadaşları arasında popüler değillerdir. Bir konuya konsantre olmakta zorlanırlar. Duyarlı ve duyarsız ebeveyn olma çocuğun güvenli ya da güvensiz bağlanma stili geliştirmesinde etki olmaktadır. Grosssman ve Grossman (1991) ebeveynin çocuğuyla olan etkileşiminin niteliğinin üç ideal faktörle ifade edilebileceğini belirtmiştir. Bunlar; 1) Güler yüzlü, destekleyici ebeveyn 2) Açıklayıcı, öğretici ebeveyn 3) Sabırlı, kabul edici ebeveyn. Bu faktörler birbirinden bağımsızdır. Yazarlara göre, bu üç faktörün herhangi birinden ciddi biçimde farklı davranan bir ebeveyn, çocuğunun bağlanma deneyiminin kalitesine gölge düşürüyor demektir. Bir grup çocuk da bağlanma yaşantısı olarak olumsuz ve düşmanca sosyal ilişkileri deneyimleyebilir.

Bu tür çocuklar için *donmuş* deyiimi kullanılmaktadır. Buradaki “soğuma” çocuğun istismar sürecinde içinde biriktirdiği öfkenin yansıtılmasıdır. Bunun yanı sıra ebeveynleri arasında çatışma olan ve ebeveynleri depresyon yaşayan çocuklar da bağlanma ilişkisi bakımından olumsuz bir konumda bulunmaktadır.

**Akranlarla İlişkiler:** Çocukların bakıcı kişilerle olan ilişkisinin niteliği, onların akranlarıyla olan ilişkisiyle yakından ilişkilidir. Ebeveyn-çocuk arasındaki ilişki ne kadar bozursa çocuğun geneldeki sosyal ilişkilerde başarılı olma şansı da o derece düşüktür. Araştırmacılar, sosyal yetkinliğin gelişmesinde akranlarla olan ilişkilerin çok önemli ve değerli olduğunu vurgulamaktadır. Gelişimsel açıdan içe kapanık olan, sosyal açıdan entegre olamamış, izole olmuş ve reddedilen çocukların risk altında olduğu belirtilmektedir (Rubin ve Lollis, 1988:221). Akran ilişkileriyle ilgili yapılan araştırmalar, belirli çevrelerin, deneyimlerin ve davranışların sıklıkla bireyin çocukluğunda kazanıldığını vurgulamaktadır. Erken çocukluk dönemindeki ilişkilerdeki bozukluklar, ileri çocuklukta, ergenlikte ve yetişkinlikteki sosyal ilişkilerin sürdürülmesindeki zorluklarda da belirleyici olmaktadır.

**“Ben”le İlişki:** Sosyal gelişim sadece diğer insanlarla ilişki kurma yolunu değil aynı zamanda kendimiz hakkında hissettiklerimizi de etkilemektedir. Birçok bireysel özelliğimiz ve duygusal durumumuz ancak ilişki geçmişimize bakarak anlaşılabilir. Düşük benlik saygısı, düşük kendine güven ve depresyonun temeli genellikle erken çocukluk ilişkilerindeki bozukluklardan kaynaklanmaktadır. Bireysel özelliklerimiz ve dış dünyanın isteklerine karşı geliştirdiğimiz tepkilerin temeli çocukluk yıllarıdır. Kendimizi ve diğerlerini çocukluk yıllarında ifade etmedeki sağlamlık, gelecekteki psikolojik güçleri ve zayıflıkları belirlemekte, nasıl bir insan olduğumuzu tanımlamaya ve var olduğumuzu hissetmeye yardımcı olur. Kendine güven ve benlik saygısı düzeyimiz çok hassas biçimde çocukluk yıllarımızda ne kadar sevildiğimiz ve değer verildiğimizle bağlantılıdır. Güçlülük ve yetkinlik hissi, erken yaşlardaki desteklenme, hatırlanma ve cesaretlendirilmeye dayanmaktadır. Fiziksel ve cinsel istismarın olduğu bağlanma ilişkilerinde değersizlik ve çaresizlik duyguları hüküm sürmekte, kayıpların yaşandığı durumlarda da bireyin yaşantısındaki önemli şeyleri kontrol edemediği duygusu yaşanmaktadır. Destek sağlanmadığı takdirde bu tür duygular genellikle kişinin yaşamında depresyona neden olmaktadır.

Toplumla İlişkiler: Her ne kadar davranış bozukluğu gösteren çocukların hepsinin anti-sosyal ebeveynleri olduğunu söylemek yanlışsa da sık suç işleyen, alkol sorunu olan yetişkinlerin çoğunun çocukluklarında bozuk ilişkiler yaşadığı bir gerçektir. Şurası bir gerçektir ki mutsuz çocukluk, sosyal açıdan problematik davranışlara yol açmaktadır ancak bu sonuç kaçınılmaz değildir. Genel bir inanış olarak, aile yaşamındaki ilişkiler ne kadar bozuk ya da bozulmuş, düzensiz ya da tutarsız, saldırgan ya da duyarsız ise çocukların yetişkinliklerinde bazı davranış bozuklukları göstermesi de o kadar muhtemeldir.

Eşlerle İlişkiler: Uygulamada aile ve çocuk alanındaki sosyal hizmet genellikle çatışma yaşayan ebeveynlerle çalışma anlamına gelmektedir. Eşler yakınlık kurma ihtiyacı içindeyken aynı zamanda da bağımlılıktan korkmaktadırlar. Bu da ilişkilerde bir ikileme neden olmaktadır. Bu tür durumlarla çalışan sosyal hizmet uzmanları için psikolojik dinamikleri ve her üyenin duygusal geçmişini anlamak son derece önemlidir.

Çocuklarla İlişkiler: Bu noktada ilişki çemberi tamamlanmaktadır. Ebeveyniyle bağlanma ilişkisinde bulunan çocuk, yetişkin olmuştur ve kendi çocukları vardır. Geçmiş çocukluk yaşantısı ve bağlanma ilişkilerinin bireyin kendi çocuklarıyla olan ilişkisini olumlu veya olumsuz yönde etkilediği düşünülmektedir.

### 3. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

#### 3.1. ÇATIŞMA

Bir durum hakkında karşıt fikir ve pozisyonlar almaktan ortaya çıkan psiko-sosyal gerginlik halidir. Farklı ihtiyaç, değer ve fikirlerden dolayı çatışmalar ortaya çıkar (<http://simple.wikipedia.org/wiki/Conflict>). Çatışma kısa veya uzun süreli olabilir.

Bir canlı herhangi bir ihtiyacını tatmin etmek istediğinde bir engelle karşılaşır; bir gerginlik meydana gelir. Bireysel anlamda çatışma; hem fizyolojik hem sosyo-psikolojik ihtiyaçların tatminine engel olan sıkıntıların meydana getirdiği gerginlik halleridir. Çatışma teknik olarak; insanın birbiriyle ikame edilemez iki amaç, hedef arasında seçim yapmak zorunda kalma durumu olarak ifade edilmiştir (<http://www.msxlab.org/forum/sosyoloji/296513-orgutsel-catisma.html>). İkisinden biri tercih edilirse, diğeri ulaşılmaz olacaktır. Bu; insanlar ve güçler arasında da söz konusu olabilir. Çarpışma, savaş, şiddetli geçimsizlik, anlaşmazlık, zıtlık hep çatışma kavramını çağırır. Çatışma; birçok, karışık sosyal etkileşimin kaçınılmaz bir sonucudur.

Çatışmaların, çocukların iç dünyalarını da etkilediği, gel-gitlere yol açtığı bilinmektedir. Çatışmayı çözümleyemediği sürece kendi içinde bir takım muhasebelere girer. Kafasında kalan bir problem başarısını olumsuz yönde etkiler.

#### 3.2. ZITLAŞMA

Tek bir konu ya da amaç üzerinde birleşememek, uzlaşma sağlayamamak. Birbirine karşı ters davranmak, karşıt olmak. Zıtlaşmanın devamı çatışmaya yol açabilir.

Çatışma olgusunun içinde zaman boyutu vardır. Yani çatışma anlık gelip geçici bir durum değildir. Süreli bir durumu ifade eder. Çatışma çözülmediği sürece insanda kalan, insanı olumlu ya da olumsuz belirleyen, bir olgudur. Çatışma dendiğinde bir durum hakkında karşıt fikir ve pozisyonlar almaktan ortaya çıkan gerginliği anlayabiliriz. Yalnızca; karşıt fikirlerde ve pozisyonlarda olmak çatışmanın varlığına yeterli değildir, bu durumun bireyde psiko-sosyal gerginlik oluşturması şartı vardır.

### 3.3. KİŞİLİK VE BENLİK

Kişilik, kalıtım ile getirilen özellikler ile çevrenin kişiye kazandırdığı özelliklerin tümüdür. Kişilik, bir İnsanın bedensel, zihinsel ve ruhsal tüm özelliklerini kapsar. Kişilik, İnsanın duygu, tutum ve davranışlarının örgütlenmiş, kalıplaşmış, alışkanlık haline gelmiş bütünüdür. Kişilik kavramı, bir insanı başkalarından ayıran özelliklerin tümünü, çevresine uyum sağlamak için geliştirdiği davranış biçimini belirtir. Bir başka ifade ile kişilik, bir insanın bütün ilgilerinin, tutumlarının, yeteneklerinin, konuşma tarzının, dış görünüşünün ve çevresine uyum biçiminin özelliklerini içeren, süreklilik gösteren kendine has ahenkli bir bütünüdür (Feriha B.).

Kişiliğin öznel yanını ve özünü oluşturan benlik ise, insanın kendi kişiliğine ilişkin kanılarının toplamı, insanın kendini tanıma ve değerlendirme biçimidir. Benlik, insanın kendi kişilik özellikleri, amaç ve beklentileri, yetenekleri, değer yargıları ve inançlarından oluşur (Köknel Ö.). Kişinin ne olduğu, ne olmak istediği ve çevresince nasıl tanındığı konularındaki düşünce ve yargılandır (Enç M.). Benlik kavramı, kişinin özellikleri hakkında olumlu ya da olumsuz yönde geliştirdiği kendine özgü yargılandır. Kendi kişiliğine ilişkin kanılan ve kendini görüş tarzıdır. Kişinin içinde kendisini gözetleyen, yargılayan, değerlendiren ve davranışlarını düzene koyup onu yöneten bir güç olan benlik; "ben neyim, ben ne yapabilirim, değer yargılarım nedir, hayatta ne istiyorum" gibi soruların cevaplarından oluşur. (Baymur A.). Kişinin fiziksel ve sosyal çevresi ile olan etkileşimleri sonucu sahip olduğu kendine ait bir takım duygu, değer ve kavramlar sistemidir (Tan H.).

İnsan kim olduğunu, amacının ne olduğunu, ne yapabileceğini, nelere değer verip, inanıp bağlanacağı gibi sorularına cevap arayarak, kendini görüş ve kişiliğini algılayış biçimi olan benliğini tanır (Kaya M.).

Kişilik, insanın duygu, tutum ve davranışlarının örgütlenmiş, kalıplaşmış, alışkanlık haline gelmiş bütünüdür.

### 3.4. ÖZ DENETİM

Kopp'a (1939) göre öz denetim; bir isteğe uyum gösterme kabiliyeti, anlık taleplere göre harekete geçme veya durdurma kabiliyeti, sosyal hususlarda hareketin süresini, zamanını ve derecesini ayarlama kabiliyeti, arzulanan nesne veya hedefi geciktirme kabiliyeti ve dış uyarıcıların yokluğunda sosyal açıdan kabul gören davranışlar sergileme kabiliyeti olarak tanımlanır.

### 3.5. EBEVEYN KONTROLÜ

Amato'ya (1990) göre, ebeveyn kontrolü; çocuklar üzerindeki ebeveyn denetimi, arkadaş aktivitelerinde çocuğun adına karar almak, kurallar koymak, bunun yanı sıra ebeveyn sıcaklığı çocuklarının aktivitelerine ilgi ve katılma, başarılarına övgü ve çocuklarına bağlılık ve sevgi göstermeleri olarak tanımlanmıştır.

### 3.6. ÖZGÜRLÜK

En genel haliyle, özgürlük, bağlı ve bağımlı olmama, dış etkilerden (etkenlerden) bağımsız olma, engellenmemiş ve zorlanmamış olma halini dile getirmektedir. Buna paralel başka bir gündelik tanımı, insanın kendi kararlarını kendi istemine ve düşüncelerine göre belirleyebilmesi ve kendi seçimlerini kendi iradesi ile yapabilmesi olarak belirir. Burada özgürlük bir *irade özgürlüğüdür*. (<http://tr.wikipedia.org/wiki/%D6zg%FCr%FCk>)

### 3.7. ÖZ SAYGI

İnsanın kendisine gösterdiği saygıdır. Özsaygının çok değişik tanımları vardır. Bu tanımların ortak noktası kendine saygı duymak ve değer vermektir. Yani kendini sevmek, kendine sürekli sevecen davranmak, kendini saymak, kendine öncelik vermek ve kendi ihtiyaçlarını karşılamaktır.

Kişinin kendini algılayışıyla ilgili bir kavram olan öz saygı, kişinin güçlü ve zayıf yönleriyle kendini olduğu gibi kabul etmek ve kendini değerli görmektir. Hem insanın kendisini özgün bir birey olarak değerli, hem de karşılaştığı sorunlarla başa çıkabilecek kadar yeterli hissedebilmesi olan özsaygı; kendini büyük ölçüde itibarlı bir konuma

getirmektir. Yani kişinin güçlü ve zayıf yönleriyle kendinin farkında olması ve var olan yönleriyle kendini değerli görmesi özsaygı ile ilgili iki ana unsurdur.

### **3.8. DEĞERLİLİK VE YETERLİLİK DUYGUSU**

Özsaygının temelini oluşturur. Kişi bu duygulardan birini bile yeteri kadar hissedemediğinde yaşamdan aldığı doyum azalır ve kendini sevemez. Çünkü kişinin yeterlilik duygusu gelişmemişse sorunlar karşısında da yetersiz kalır; değerlilik duygusu gelişmemişse, özgün bir birey gibi hissedemez, kendine layık olduğu değeri veremez. Ancak değerlilik ve yeterlilik duygusundan her ikisi de yeterince gelişmemişse hayat o kişi için tam bir kâbus olabilir. Bu durumda kişi kendisini başkalarıyla kıyaslar ve onlar gibi olamadığı, onlar gibi yapamadığı için kendini aşağılar durur.

## 4. LİTERATÜR

### 4.1. ERGENLİK İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

\* KAĞITÇIBAŞI, Çiğdem. (1981). *Çocuğun Değeri : Türkiye’de Değerler ve Doğurganlık*, İstanbul, Gözlem Matbaacılık Koll. Şti.

Kağıtçıbaşı “Türkiye’de Çocuğun Değeri” adlı araştırmasında sosyo-ekonomik gelişme→değerler sistemi→çocuğun değeri→doğurganlık tutum ve davranışı nedensel ilişkilerini açıklamıştır. Kitapta aile ve çocuğa bakış; sosyal değişme ve kültürel özellikler ekseninde de ele alınmıştır. Bir taraftan çocuğa verilen değer, çocuğun aile ve toplum içindeki yerinin ve aile dinamiğinin belirleyici bir unsuru olduğu ve çocuğun değeriyle doğurganlık arasındaki ilişkinin varlığı kitapta ifade edilmiştir. Kitabın giriş bölümünde aileye ilişkin sosyolojik, antropolojik ve psikolojik yaklaşımlar dile getirilmiştir.

\* GÜRE, A.; UÇANOK, Z. ve SAYIL, M. (2002). “*Erken ergenlik döneminde duygusal gereksinimler, aileyle çatışma alanları ve benlik kavramı: Betimsel bir inceleme*”, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 9, ss.155-166.

Erken ergenlik dönemindeki kentli ergenlerin duygusal gereksinimleri, endişeleri, anne babalarıyla çatışma alanları ve benlik kavramlarının ele alındığı betimsel araştırmada; 170 öğrenciye (12-14 yaş) açık uçlu sorular yönlendirilmiştir. Araştırma sonuçları; erken ergenlik dönemindeki öğrencilerin en çok fiziksel büyüme ve okul başarısıyla ilgili endişeleri dile getirdiklerini; en önemli gördükleri duygusal gereksinimlerinin de anlayış, ilgi ve hoşgörü olduğunu göstermiştir. Çocuk için önemli bir geçiş süreci olan erken ergenlik dönemine özgü sosyal-duygusal ve sosyal-bilişsel gelişim özelliklerinin altı çizilmiştir. Çalışmada vurgu yapılan bir diğer husus ise ergenliğe geçmekte olan çocukların, anne babalarıyla olan ilişkilerini önemsemekle birlikte arkadaşlıkların da, yakın ve destekleyici bir ilişki türü ve kendini açmaları için önemli bir fırsat olarak değerlendirdikleridir.

\* KROGER, J. (2007). *Identity Development: Adolescence through adulthood*, California, Sage Publications

Kitapta; yetişkin olana kadar süreçteki ergenin kişilik - kimlik gelişimi çeşitli yönleriyle incelenmektedir. Kimlik gelişiminin sadece ergenlik dönemiyle sınırlı olmadığı, yaşam boyu devam eden bir süreç olduğu görüşü kitapta desteklenmektedir. Bunun yanı sıra; yeni kimlik kuramlarının bir özeti verilmektedir. Text; E. Erikson'un bu alandaki çalışmalarını temel alarak kimlik-kişilik inşasındaki psikolojik, sosyolojik, tarihsel ve kültürel faktörlere bir pencere açmaktadır.

\* YÖRÜKOĞLU, Atalay. (2007). *Gençlik Çağı : Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar*. Ankara, Özgür Yayınları.

Yazar, öncelikle çocukluk dönemi ile ilgili açıklamalarda bulunmuştur. Daha sonra ergenlikte yaşanan fiziksel ve biyolojik gelişmelere değinmektedir. Diğer bir bölümde ilk gençlik çağının ruhsal özellikleri açıklanmış ve ergenlerin bu dönem yaşadığı kaygılar sıralanmıştır. Ön ergenlerin duygularda iniş çıkış yaşayabileceğine dikkat çekilmiş, zeka ve ahlak gelişimi incelenmiştir. Genel olarak kişilik yapılarından ve benlikten belirtilerek gençlikteki yansımaları verilmiştir. Gençlikteki ruh sağlığı ele alınmış ve ai le çeşitlerine göre gencin ruh sağlığı incelenmiştir.

\* YAVUZER, Haluk, (1999). *Çocuk Psikolojisi*, İstanbul, Remzi Kitabevi

Çocuk gelişiminin yaş dilimlerine göre ayrılarak kapsamlı olarak incelendiği kitapta psiko-sosyal gelişmede ailenin önemi ifade edilmiştir. Çocukluktaki uyum ve davranış bozuklukları konusuna bir bölüm ayrılmıştır. Ergenlik dönemi analiz edilerek ergenlerin bedensel, bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimi açıklanmıştır. Son bölümde ergenlikte cinsel sorunlar ve karşı cinsle arkadaşlık irdelenmiştir.

\* NOLLER, P. ve CALLAN, V. (1991) *The Adolescent in the family*, Routledge, London and New York

Kitapta, Barnes ve Olson'un (1985) da gösterdikleri daha iyi ebeveyn-ergen iletişimine sahip ailelerin daha yakın ve sevecen oldukları vurgulanmaktadır. Bu tür ailelerin zayıf iletişime sahip ailelere göre sorunları çözmede daha esnek oldukları ifade edilmiştir. İletişimin aile yaşamının bütün yönlerinde önemli olduğuna değinilmiş; duygu, düşünce ve tutumların paylaşılmasında yeri olduğu belirtilmiştir.

Ayrıca; kuşak farkına hem ebeveyn hem ergen tarafından bakılmıştır. Anne ve baba tutumları arasındaki farklara yer verilmiştir. Kitapta, bunların yanı sıra ergenlik kuramları ve ergenin çatışmaları sıralanmıştır. Ailenin fonksiyonunun anlaşılmasına yönelik çalışmalardan bahsedilmiştir. Bu alanda Olson ve arkadaşları (1983) tarafından yapılan çalışmalardan alıntılar yapılmıştır. Aileden ayrılma ile ilgili bir bölüm vardır.

\* VARİŞ, Fatma. (1963). *Ergenin Gelişimi*, Özgü Yayınevi, İstanbul

1963 yılında yayımlanan *Ergenin Gelişimi* adlı kitapta dönemin sosyo-kültürel yapısı içerisinde ergenlik çağına gelişim özellikleri ile bağıntılı etüd ve incelemeler sunulmaktadır.

Ergenlik çağını konu edinen bu kitapta, bu çağın gelişim özellikleri, gelişim ihtiyaçları ve bu ihtiyaçların yarattığı problemler incelenmiştir. Kitapta ele alınan konular arasında cinsiyet ve ergenlik, geçiş devresi problemleri, benlik gelişimi, toplum kültürü ve ergen yer almaktadır. Ayrıca ergenin gelişiminde okul kurumunun rolü irdelenmiştir.

Ergen suçlarından bahsedilerek rakamlar verilmiştir. Ergenin arkadaş seçimindeki kriterlerinden bahsedilmiştir. Ergenin ilgi alanları ve onu anlamının yolları üzerine ipuçları verilmiştir. Bunlara ilaveten ergenin zihinsel gelişimi, yetenek ve ferdi farkları üzerinde durulmuştur.

\* ONUR, Bekir. (1987). *Ergenlik Psikolojisi*, Hacettepe – Taş Kitapçılık Ltd. Şti., Ankara

Gelişim psikolojisi araştırmalarına yer verilen kitapta gelişim psikolojisi, biyolojik, psikolojik ve davranışsal yeteneklerin basitten karmaşık sistemlere doğru değişiminin

incelenmesi olarak tanımlanmıştır. Gelişim Psikolojisinin aynı zamanda bu yeteneklerin karışık örüntülerden ayrılmış olanlara, birbirleriyle ilişkisiz örüntülerden bütünleşmişlere, ya da bir örgütlenme düzeyinden bir diğerine geçişini incelediği belirtilmiştir.

Kitapta, ergenlikle ilgili kuramsal bilgiler, ergenlikte beden gelişimi, ergenlikte kişilik gelişimi, ergenlikte toplumsal gelişim ve ergenlikte cinsel gelişim bölümleri yer almaktadır.

## 5. ÇOCUĞUN DEĞERİ VE AİLE MODELLERİ

### 5.1. ÇOCUĞUN DEĞERİ

Aile, yetişkin eşlerden ve çocuklardan oluşan, birbirine duygusal açıdan bağlanmış, ekonomik, sosyal duygusal hak ve sorumlulukları paylaşan bir toplumsal sistemi oluşturmaktadır. (Hetherington, Parke, Guavin ve Locke, 2006 : 18).

Psikolojik bir yaklaşım çerçevesinde çocuk sahibi olma nedenleri, ana babanın bireysel gereksinme ve güdülenmeleriyle, çocukların ana-babalarının bu gereksinmelerini tatmin etmeleri olarak ele alınabilir. Çocukların bu işlevleri, ana-babanın gözünde “çocuğun değeri” olarak belirecektir. Çocuklara atfedilen bu değer, kişiden kişiye, aileden aileye bazı değişimler göstermekle beraber sadece bireylere özgü olmayıp, grup, yöre ve toplum değerlerini de yansıtacaktır. (Kağıtçıbaşı, 1981 :12).

Kağıtçıbaşı “Türkiye’de Çocuğun Değeri” adlı araştırmasında sosyo-ekonomik gelişme→değerler sistemi→çocuğun değeri→doğurganlık tutum ve davranışı nedensel ilişkilerini açıklamıştır. Bir taraftan çocuğa verilen değer, çocuğun aile ve toplum içindeki yerini ve aile dinamiğini belirleyici temel bir anlayış sağlamakta ve çocuğun değeriyle doğurganlık arasındaki ilişki kuramsal önem taşımaktadır. (Kağıtçıbaşı, 1981 :13).

Çocuğa verilen değer –ya da çocuğun anne-baba için değeri- deyince, anne-babanın çocuğa karşı tutumu, davranışı, çocuğun özellikleri, toplumun anne-babaya verdiği çocukla ilgili normatif görüşler ya da anne-babanın özel beklentileri akla gelebilir (Kağıtçıbaşı, 1981 :16).

Sosyal filozoflar ve sonra sosyal bilimciler bireyler düzeyindeki çatışma ve farklılıklara karşın toplumsal düzenin nasıl sürebildiğini açıklamak için toplumsal norm ve toplumsal değer kavramlarını kullanmışlardır. İleri sürülen çeşitli açıklamalar aynı zamanda birey ile toplum ikilemini aşma ve ikisi arasındaki ilişkiyi saptamaya yöneliktir. 17. ve 18. yüzyıllarda bu sorun bireyi ön plana alan “sosyal kontrat” kavramı

ile açıklanırken (Hobbes, 1651; Rousseau, 1762), 19. Yüzyıl sosyologlarının yazılarında “toplumun bireyi şekillendirmesi” olarak vurgulanmıştır. Toplumun ön planda olduğu bu görüşte, toplumsal normların kişinin dışında ve üstünde bir varlığı olduğu ve kişiyi zorlayıcı niteliğe sahip olduğu öne sürülmüştür. Durkheim (1897,1898) bu görüşü “toplumsal bilinç” kavramıyla açıklamıştır. Bireysel bilinçlerin üzerindeki bu toplumsal bilinç, toplum düzeyinde bir değerler bütünü olarak da görülebilir.

Bu görüş “grup ruhu” kavramıyla aşırı bir nitelik kazanmış, hem sosyoloji, hem psikoloji içinde 1920’lere kadar güçlü bir akım olarak sürmüştür. Örneğin, Hegel’in “Objectiver Geist” (1807), Lazarus ve Steindhal’ın “Volkgeist” (1860), Wundt’un “Völkerpsychologie” (1910-1920) Le Bon’un “Kalabalık” (1895), Kroeber’in “superorganik” (1917) ve McDougall’ın “Grup ruhu” (1920) kavramları birey üstü toplum değerleri soyutlamasını yansıtır. Grup ruhu yaklaşımının aşırı soyut, metafizik niteliğine karşı çıkılmış, bu karşı çıkış bir taraftan davranışçılık akımının temsilcisi bireyci psikologlardan (F. Allport, 1920-1924; Moede, 1920); diğer taraftan da “Sembolik etkileşim” akımının temsilcisi sosyologlardan gelmiştir (Cooley, 1922; G. H. Mead, (1934). Özellikle Sembolik etkileşim yaklaşımı içinde “bireyde sosyal benliğin gelişmesi” kavramı, soyut “grup ruhu”nun yerini almış, toplum değerlerinin sosyalleşme süreciyle bireye mal olduğu görüşüne varılmıştır. Böylece toplumsal değer olgusu, metafizik nitelikten çıkıp incelenebilir bir olgu niteliğine bürünmüştür. (Kağıtçıbaşı, 1981 :18,19).

Günümüzde çocuğa verilen önem devam ediyor; ancak buna rağmen ebeveyn-ergen çatışmaları artmaktadır. Değerlere bakışın değişmeye başlaması ile birlikte aile bağları şekil değiştirmekte, ergenler ailelerinden daha fazla özgürlük ve serbestlik istemekte; diğer yandan ailelerin ekonomik sorunları, çocuğa yeterince zaman ayıramama, onların beklentilerini karşılayamamaya neden olmaktadır.

Çocuk her zaman ailenin o kadar temel bir parçası olmuştur ki, çocuk sahibi olmak bir doğa kanunu olarak süregelmiştir. (Kağıtçıbaşı, 1981 : 11). Düşük gelirli aileler çocuk yapmaya ekonomik olarak da bakabilmektedirler. Kırsalda ve kente göçle gelen ailelerde çocuğun küçük yaşta aileye ekonomik ve işgücüne katkı yapması

beklenmektedir. Çocukların bu işlevleri, anne-babanın gözünde “çocuğun değeri” olarak belirecektir. Çocuklara atfedilen bu değer, kişiden kişiye, aileden aileye bazı değişimler göstermekle birlikte sadece bireylere özgü olmayıp, grup, yöre ve toplum değerlerini yansıtacaktır. Dolayısıyla, “çocuğun değeri”, aile ve toplum içinde çocuğun yerini ve rolünü gösterdiği gibi, aile dinamiği ve yapısı hakkında da bize bilgi verecektir. Bireysel düzeydeki değer ve davranışları daha iyi anlamak için bunların toplumsal değerler bağlamından incelenmesi yararlı olacaktır. (Kağıtçıbaşı, 1981 : 12). Bu açıklamalardan, toplumsal yapı ve değerler sisteminden, çocuğa verilen değere ulaşmak mümkündür.

“Çocuğun değerinden” anlaşılan, temel olarak, belirli bir toplum ve aile ortamında çocuğun anne-baba için ve onlar tarafından algılanan işlevselliğidir. Çocuğun, anne-babasının gereksinimlerini karşılaması burada ön plana çıktığından, değerlerin işlevsel bir çerçeve içinde güdülerin doyurulması anlamındaki “çocuğun değeri” kuramsal yaklaşımı geçerlidir (Kağıtçıbaşı 1981 : 17-18).

## **5.2. ÇOCUĞUN DEĞERİNİN EBEVEYN ÇATIŞMASINA ETKİLERİ**

Her aile tipinde; anne-baba için çocuğa atfedilen bir değer vardır. Bununla birlikte, otoriter veya hoşgörülü ailelerde ön ergen-ebeveyn çatışması daha fazladır. Çünkü uzlaşma noktasına ulaşmak zordur. Ancak, güvenli aile tipinde çatışmalara rastlanmakla birlikte diğer iki aile tipine göre oldukça azdır. Belli bir dozda çatışma her iki tarafın kendini denetlemesi ve değiştirmesi için faydalı görülen bir durumdur.

Otoriter yapıda; çocuğun baskı altında olması ve söz hakkının olmaması tepkiye yol açar. Dolayısı ile ön ergenin özgüveni ve öz değeri düşüktür. Otoriter ailede çocuğa bir sevgi duyulmasına rağmen bunun duyusal ve duygusal ifadesi yetersizdir. Hoşgörülü ailede ise aşırı hoşgörü; durumu tersine çevirir ve çocuğun kendi isteklerini kabul ettirmesi söz konusudur, yerine getirilmediğinde ise ebeveyn ile çatışır. Ön ergenin sorumlu davranışları pek görülmez. Bir çok durumda çocuk ebeveyni suçlu görür. Bu durumda da çatışma fazladır. Güvenli aile tipinde ise, yine tartışma ve çatışma vardır ama karar almada her aile bireyinin söz hakkı olduğu için çoğu durumda uzlaşma ile

sonuçlanması mümkündür. Bununla birlikte; ergenlik dönemleri içinde en çok çatışmanın yaşandığı dönem olan ön-ergenlik döneminde güvenli aile tipinde dahi uzlaşmaz çatışmaların olması doğaldır.

### **5.3. AİLE MODELLERİ VE ÇOCUĞA YAKLAŞIMLARI**

Lamborn, Mounths, Steinber ve Dornbusch (1991); ergenin uyumu ve psikolojik fonksiyonun en çok ebeveynlerinin ebeveynlik tipinden etkilendiğini göstermişlerdir. Özellikle, çocuk ve anne veya bakıcısı arasındaki ilişkinin kalitesi ergenin psikolojik uyumu için hayati önemdedir.

Ebeveynlik çalışmalarının öncülerinden biri olarak, Baumrind (1971) temel olarak anne-babanın çocuk yetiştirmeye yönelik tutumların üç kategoride toplamıştır. Bunlar;

- 1) Otoriter ana-baba tutumu
- 2) Demokratik ana-baba tutumu
- 3) Serbest ana-baba tutumu

#### **5.3.1.Otoriter ana-baba tutumu:**

Otoriter ebeveyn tipi ebeveynin, belirli standartlara göre çocuğunun davranış ve tutumlarını şekillendirme, kontrol etme ve değerlendirme olarak kavramsallaştırılmıştır. Ebeveynler itaat, otoriteye saygı, gelenek ve düzenin korunması üzerinde dururlar. O bu tip ebeveynlerin çocuklarının genellikle, düşük seviye bağımsızlık ve sosyal sorumluluk sergilediğini göstermiştir. Otoriter ebeveynler, diğer ebeveyn stillerine göre kontrollü ve daha az sıcak kanlıdırlar. Bu ebeveynler yüksek düzeyde talep edicilerdir ancak çocuklarına karşı düşük duyarlılık gösterirler (Aktaran: Harma, 2008 : 15-16).

Sıklıkla geleneksel aile yapımızda bu tutuma rastlanmaktadır. Bu tutumda ana-baba çocuğa katı bir disiplin uygular. Çocuk her kurala uymak zorundadır. Ebeveynlerinin baskısı altında olan çocuk sessiz, uslu, dikkatli olmasına karşın çekingen, başkalarının etkisinde kolayca kalabilen, aşırı hassas bir yapıya sahip olabilmektedir. Bu tutum çocuğun kendine olan özgüvenini ortadan kaldıran bir tutumdur. Çünkü çocuğun kişiliği

hiçe sayılmakta ve istekleri önemslenmemektedir. Yine bu çocuklar asi ve isyankâr davranışlarda da bulunabilirler.

Otoriter aile yapısında, kendini ifade etmek isteyen ön-ergen ile çatışma yaşanması kaçınılmazdır. Ebeveyn ekonomik ve fiziksel gücünü ön-ergene karşı kullandığında, onu ayrı bir birey, kişilik olarak görmediğinde çocuğun sağlıklı gelişimi söz konusu olamaz. Otoriter aile tipinde, çatışma, gücü elinde bulunduranın lehine yeni bir denge noktasına gelebilir veya çözümsüz de kalabilir.

### **5.3.2. Demokratik ana-baba tutumu:**

Kurallar koyabilen ve onları denetleyen, çocuklarıyla iletişime açık, onların zihinsel, sosyal, duygusal gelişimlerine destek veren, sıcak-sevecen aileler demokratik aile tanımı kapsamına girmektedir.

Demokratik tutum çoğu zaman ailelerce yanlış anlaşılmakta ve demokratik tutumla gevşek tutum karıştırılmaktadır. Demokratik tutumda, çocuk tüm yönleriyle kabul edilir. Çocuğa yol gösterilir ama alacağı kararlar konusunda serbest bırakılır. Aile içinde kurallar, sınırlar herkes için ve hep birlikte belirlenir ve bu sınırlar içinde çocuk özgürdür. Kuralların mantıklı açıklaması yapılır. Aileyi ilgilendiren kararlar beraber alınır. Her konuda çocuğun düşünce ve fikirleri dinlenir.

Demokratik ve güven verici bir ortamda yetişen çocuk, kendisine ve çevresine saygılı, sorumluluk sahibi, sınırlarını bilen, aktif, katılımcı, hoşgörülü ve mutludur. Ana-babanın tutarlı ve kararlı tutumu da çocuk da güven duygusunun gelişmesine yardımcı olur.

Ebeveynleri demokratik olan çocuklar, en çok öz-güvenli, öz-kontrollü, araştırmacı, hoşnut çocuklardır. Bu tip ebeveynler çocuklarını bağımsız birer birey olmaya özendirirler.

### 5.3.3.Serbest ana-baba tutumu:

Kontrol ve olgunluk beklentisi boyutlarında düşük, açık iletişim ve bakım boyutlarında yüksek olan ana-babalar ise serbest olarak adlandırılmaktadır. Bu tarz ana-babalar da çocuklarına çok fazla özgürlük verirler, çocuklarını hiçbir şekilde kontrol etmezler ve bazen de ihmale varan bir hoşgörü ile davranırlar. Aynı zamanda çocuklarına karşı sıcak ve sevecendirler. Çocuklarının bütün kararlarını kendilerinin vermesine beklerler. Bu tür ebeveynlerin çocukları istedikleri zaman yemek yerler, istedikleri zaman uyurlar, televizyon seyrederek ve sokağa oynamaya çıkarlar (Yılmaz, 1999).

Baumrind için serbest ebeveyn tipi toleranslıdır ve çocuğun çıkışlarını kabul eder. Çocuktan beklenen çok az talep vardır, en az yaptırım uygulanır.

Ayrıca Schaefer ve Bell'de ana-baba tutumları konusunda çalışmalar ortaya koymuştur. Onların çalışmasında ortaya konulan modellemede ise iki temel boyut söz konusudur. Bir ucunda sevgi - düşmanlık diğer ucunda ise bağımsızlık - kontrolün var olduğu iki boyutlu modellemedir. Buna göre ana-baba tutumları boyutlarından biri ana - babanın baskı ve kontrolüdür. Bu tutumun bir ucunda aşırı kontrollü ve aşırı baskılı ana baba tutumu diğer uçta ise aşırı serbest ve her şeye izin veren ana baba tutumu yer almaktadır. Öteki boyutta ise ana - babanın sevgi tutumu yer almaktadır. Bunun da bir ucunda sevgisiz ana-baba tutumu, diğer uçta ise aşırı seven ana baba tutumu vardır. Bu iki temel boyuta göre anne-baba tutumları genel olarak dört tipte kendini göstermektedir:

- 1) Aşırı koruyucu ana-baba tutumu (aşırı sevgi ve aşırı baskı arasındaki tutum)
- 2) Diktatör ana-baba tutumu (aşırı baskı ve aşırı sevgisizlik arasındaki tutum)
- 3) Çok seven, baskısız, serbest ve demokratik ana-baba tutumu
- 4) Aşırı serbest ve sevgisiz ana-baba tutumu, yani sevgisizlik ve baskısızlık boyutları arasındaki tutum.

Berzonsky (1981:51) ise ana-baba tutumlarını beş kategoride ele almaktadır:

- 1) Otoriter,
- 2) İlgisiz,
- 3) Aşırı koruyucu,
- 4) İzin verici - gevşek,
- 5) Esnek / demokratik (tatlı - sert disiplin)

Berzonsky'e göre, otoriter tutum sahibi ailelerde koşullu kabul vardır. Bu aile ortamında yetişen çocuk oldukça gelenekseldir ve otoriteye bağımlı, düşüncelerinde esnek olmayan, katı kişilerdir.

İlgisiz ana-baba tutumunda gevşek disiplin ve kontrol söz konusudur. Bu aile ortamında yetişen çocuklar, düşmanca duygular içindedir ve genellikle bu düşmanlığı anti-sosyal saldırganlık olarak dışa vurur. Genellikle toplumda suçlu gençlik olarak ele alınan gençlerin böyle aile ortamlarından geldiği gözlenmektedir.

Aşırı koruyucu ana-baba tutumlarıyla karşılaşan çocuklar, ana-babalarından sevgi ve sıcaklık görmektedir. Çocuğun ne zaman ne yapması gerektiğine de ana- baba karar vermektedir. Bu tutumla büyüyen çocuklar ise bağımlı, pasiftir. Bu çocukların kendine güveni düşük, utangaç ve çekingen oldukları gözlenir.

İzin verici - gevşek ana-baba tutumlarında ise ana-babalar çocuğa karşı çok az talepkârdır ve çoğunlukla da çocuğun isteklerini yerine getirmeye çalışmaktadırlar. Bu tutum içerisinde yetişen çocuklar, kendini merkez alan, disiplinsiz, sorumsuz ve bozucu davranış özellikleri gösterirler. Dikkat çekmek isteyen ve kendini kontrol edemeyen kişilerdir.

Demokratik ana-baba tutumlarında çocuğa esnek bir disiplin söz konusudur. Bu tutumda sıcaklık ve kabulle birlikte çocuğa bağımsızlık kazandırmak amaçlanmaktadır. Bu tutumlarla karşılaşan çocukların etkin, toplumsal açıdan atılgan, bağımsız, arkadaşça, yaratıcı ve başkalarına karşı düşmanca duyguları olmayan, kendine güvenen, girişimci ve toplumsal sorumluluğu yüksek kişiler oldukları söylenebilir.

Kağıtçıbaşı (1996 : 25) ise, ana-baba tutumlarını etkileşimsel yapı içerisinde;

- Otoriter,
- Serbest
- Yetkin olma

temelinde olmak üzere aileleri üç şekilde modeller;

- 1) Karşılıklı bağımlılık (maddi ve duygusal) gösteren geleneksel aile modeli,
- 2) Nesiller arası bağımsızlık temeline oturan bireyci (bağımsız) aile modeli,
- 3) İkisinin sentezini oluşturan, maddi bağımsız ve duygusal karşılıklı bağıntılı

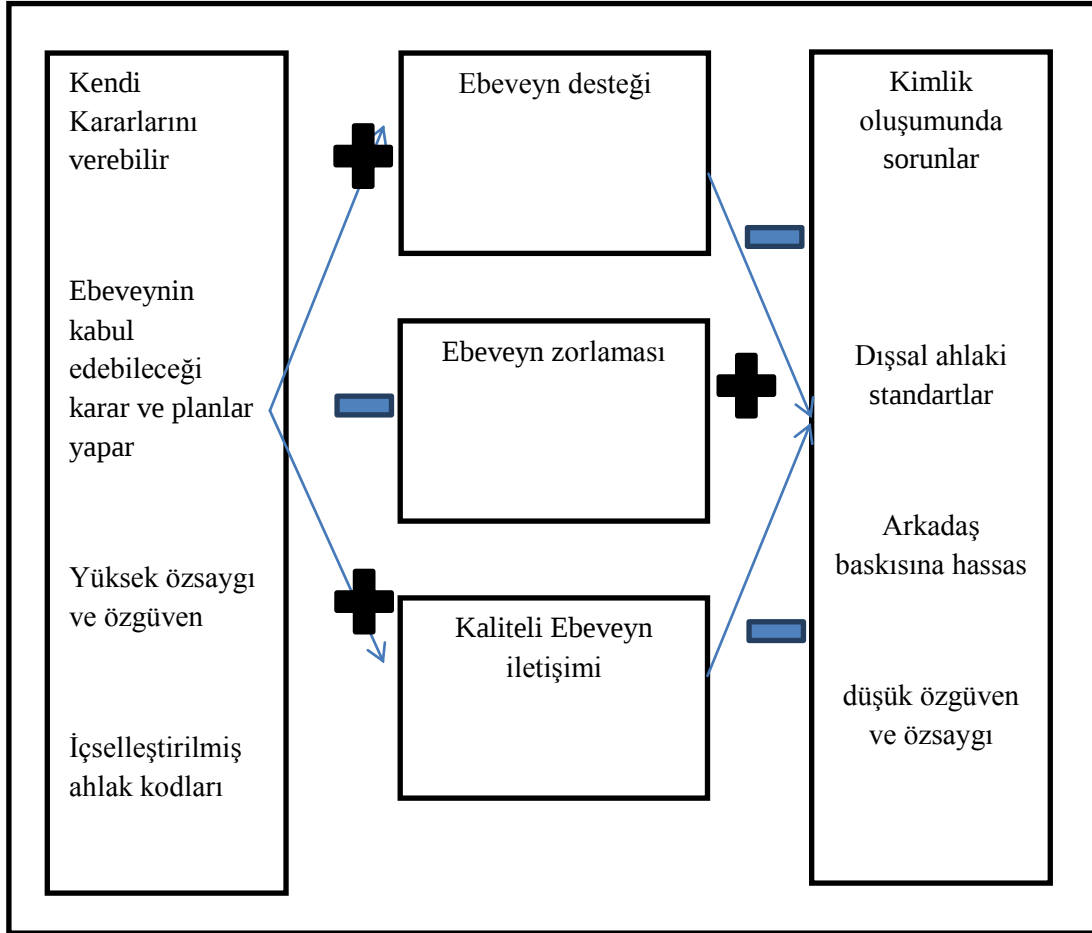
Aile tipleri farklı olmasına rağmen, genelde kuramcılar ailelerin üyelerine rol ve kurallar konusunda orta seviye esneklik göstermelerinin yanı sıra orta seviyede uyum (yakınlık veya bağlılık) sağlamaları üzerinde anlaşılır. İlaveten, özerklik cesaretlendirilmeli ve iletişim açık ve doğrudan olmalıdır. Araştırmalar, ön ergene sahip, düşük stresli, yüksek memnuniyetli ailelerin uyum ve bağlılık açısından dengeli olduklarını göstermiştir.

Çocuğun yetişmesinde en etkili ortam aile ortamıdır. Çocuk, ön-ergenlik dönemine geldiğinde, yavaş yavaş anne-babadan bağımsız olma, özerk davranışlar geliştirme, kendi belirleyeceği rollerle yaşamı tecrübe etme isteğindedir. Artık çocukluk dönemi geride kalmış, anne-babanın yönlendirmesinden farklı olarak kendini tanımaya, benliğini oluşturmaya çalışan bir kişi gelmiştir. Burada denge noktası bulunmazsa zıtlasma ve akabinde çatışma kaçınılmazdır.

Ön-ergen sanıldığığının aksine, dünyayı farklı bir gözle görebilmekte, derinlemesine algılayabilmekte ve kendisine yönelik duyguları iyi tahlil edebilmektedir. Ebeveynin yapması gereken ondaki duygu, düşünce derinliğini görebilmek, ona güven vermektir. Onu ayrı bir birey olarak kabul edebilmektir.

Aşağıdaki şekilde de görüleceği üzere; ebeveyn desteğine ve kaliteli ebeveyn iletişimine sahip ön-ergen kendi kararlarını verebilir, yüksek özsaygı ve özgüvene sahiptir, uyumludur. Arkasında ebeveyn desteği olmayan, iletişimi düşük olan ve zorlayıcı bir ebeveyni olan ön ergen ise kişilik oluşumunda sorunlar yaşar, kimlik bunalımına

girebilir, kendini arkadaş gruplarının etkisine bırakabilir, düşük özgüven ve özsaygıya sahiptir.



Şekil 1 Ebeveyn yaklaşımının ön ergene etkileri (Fenwick ve Smith, 1993 : 16).

#### 5.4. ÇOCUĞUN DEĞERİNE SİSTEMİN ETKİLERİ

Toplum çocuğa değer vermektedir, onları korumaktadır. Toplumlar çocuğu geleceği olarak görmekte ve kültürel kodlarını aile, okul, dernek, vakıf, iletişim organları (medya, TV, radyo, internet) aracılığı ile aktarmaktadır. Toplumun çocuğa yüklediği anlam, aynı zamanda toplumun en küçük yapı taşı olan aile için de ortak amaç olmaktadır. Sistemin kodlarını benimsemeyen ergen ile topluma uyumlu bireyler yetiştirmek isteyen ailede (yapısal-işlevselci) çatışmaların çıkması kaçınılmazdır.

Sistem kendi içinde ne kadar tutarlı ise ve rol model oluyorsa, ergenin mevcut toplumsal düzeni benimsemesi de o kadar kolay olur.

Modern sosyologlar, Durkheim'ın anomi ve intihar konusundaki fikirlerini, sapmanın diğer biçimleri için kullanmışlardır. Robert K. Merton gerilim teorisi (Strain Theory) ile engellenen fırsatların, diğer bir deyişle fırsat eşitsizliğinin nasıl geleneksel yöntemlerin yasallığının sorgulanmasına yol açtığını açıklar. Günümüzde hemen hemen her toplumda arzu edilen zenginleşme herkese tam açık değildir. Amerika'da etnik kökene sahip kişiler, ülkemizde alt sınıfların çocukları mevki ve zengin olma konusunda iyi konumlara gelememektedirler. Bu durum gençlerde toplumun egemen değer yargılarına karşı bir tepki meydana getirmektedir. Bu gerilim toplumun genelinde çözümlenmediğinde ailede çatışma kaçınılmazdır. Çünkü gençlerin yönetimden beklentileri fazla ve negatif kurumsallaşmış araçları kabul etmeleri zordur. Bu durumda dengesizliğin bir ucunda çocuğunun geleneksel yöntemlerle toplum içinde varlığını sürdürmesini isteyen ebeveyn, diğer ucunda ise toplumun zenginleşme kaynaklarına karşı kısmen engellenmiş, dezavantajlı gençler yer almaktadır. Böyle bir konumdaki ailedeki ebeveyn-ergen ilişkisi çatışma ile sonuçlanır.

Günümüzde, sistem yapısı gereği; doğrudan insan ve doğa odaklı olmadığı; kazanç/kar merkezli olduğundan ebeveynleri bencil ve bireysel yapmaktadır. Yaşam alanında ilişkilerin bu yöne doğru evrilmesi; ebeveynin aile içinde birbirine ve çocuklarına karşı koşulsuz fedakarlığı azaltmaktadır. Örneğin işten arta kalan zamanlarında kendisi için bir eylem yapmakla çocuğuna zaman ayırmak konusunda sorunlar yaşanmaktadır.

Ebeveyn ile çocuk arasındaki ekonomik ve fiziksel güç eşitsizliği, sistemin yüklediği bireyselleşme özelliği ile birleşince; neredeyse tam demokratik aileden söz etmek neredeyse imkansız hale geliyor. Uzmanların tüm önerilerine rağmen günümüzde ebeveyn-ergen çatışmaları artmaktadır. Bu durum bizi, temel bir neden bulma arayışına götürmektedir. Ailelerin tüm çabalarına ve çatışmadan kaçınmalarına rağmen çocuklarıyla ciddi problemler yaşamaları, sistemden kaynaklanan sorunları düşündürmektedir.

## 5.5. ÇOCUĞUN SOSYALİZASYONU VE ÖZ-DENETİM

### 5.5.1. Öz-denetim ve Sosyalizasyon aracı olarak ebeveynlik

Kopp'a göre öz denetim; bir isteğe uyum gösterme kabiliyeti, anlık taleplere göre harekete geçme veya durdurma kabiliyeti, sosyal hususlarda hareketin süresini, zamanını ve derecesini ayarlama kabiliyeti, arzulanan nesne veya hedefi geciktirme kabiliyeti ve dış uyarıcıların yokluğunda sosyal açıdan kabul gören davranışlar sergileme kabiliyeti olarak tanımlanır.

Kendini kontrol edebilen ebeveyn, ön ergenin yaşına göre uygun taleplerde bulunarak, sınırları çizerek ve davranışlarını rahatsız etmeden gözleyerek onun gelişimine katkıda bulunur. Bu tür kontrol literatürde davranışsal kontrol olarak adlandırılır.

Psikolojik Kontrol uygulayan ebeveyn itaate vurgu yapar, ön-ergeni belirli hedeflere ulaşması için baskı yapar ve etkili müzakereden kaçınır. Bu ebeveynler ön-ergenin görüşlerini önemsemezler. Bu tip kontrole psikolojik kontrol denir. Bu tip kontrol, geniş bir yelpazeyi kapsar : sevgisini geri çekme, dayak, disiplin, yaşına göre uygunsuz talepte bulunmak, zorlama, ceza, kendini suçlu hissettirme, sözlü kısıtlama gibi. Psikolojik kontrolün sonucunda çatışma kaçınılmazdır. Ön-ergen içine kapanarak, evden uzaklaşarak, kavga ederek, arkadaş gruplarına, sokağa sığınarak v.b. bir yolla tepkisini dile getirir.

Patterson ve Loeber'in (1984) baskı kuramına göre, çok fazla psikolojik ve/veya davranışsal kontrol çocuğun uygun sosyal davranışlar geliştirmesinde bulanıklık yaratır. Aşırı kontrol ön-ergenin, özerkleşme gelişimini –ki öz denetim için gereklidir- engeller. Başka bir ifadeyle fazla kontrol ön-ergenin kendi kendine yetmeyi başarabilmesinde önünde bir engel olur. Çok az kontrol ise ön-ergeni “başı boş” yapar. Steinberg, Baumrind, Hiraga gibi bilim insanları düşük ya da yüksek seviye yerine ılımlı seviyenin tercih edilmesini ebeveynlere önermektedirler. Ilımlı kontrol uygulamanın ön ergeni pozitif etkileyeceğini ve iyi hissetmesini sağlayacağını dile getirmektedirler. İlgisiz, kayıtsız ebeveynlere sahip ön-ergenler, otoriter ebeveynlere sahip olanlara göre öz-güven konusunda farklı değildirler.

Okul öncesi yıllarda, ilgilenen kişi-çocuk ilişkisinin kalitesi denetim yeteneğinin olgunlaşma sürecine etki eder. Erken çocukluk döneminde, öz-denetimin dış kontrolden iç kontrole doğru yol izlediği hususunda, literatürde bir uzlaşma vardır (Aktaran: Harma, 2008 : 14). Çocuk öz-denetim becerilerini ilgilenen kişiden, özellikle annelerinden öğrenir. Dolayısıyla, öz-denetimin geliştirilmesinde, ilgilenen kişinin etkisi en üst düzey öneme sahiptir. Çocuklukta, öz-denetimin gelişimi, sıkça, bireyin ebeveynin değerleri ile uyumlu davranış, inanç, dünya görüşüne uyum gösterdiği ve içselleştirdiği ebeveyn sosyalizasyonuna dayandırılır (Aktaran: Harma, 2008 : 14).

Çocuklar aile içinde anne-babaları tarafından sosyalizasyona tabi tutulurken, anne babalarda onlardan etkilenir. Bu “karşılıklı sosyalizasyon” süreci çocuk ile anne-babanın etkileşimi devam ettikçe yaşanır.

Sosyalizasyon sürecini başarılı geçiren ve ebeveynin değerlerini kendi benliğine adapte eden bir ön ergenin ebeveyn ile çatışması daha az olur. Bu bağlamda aile içi demokrasi önemlidir. Dönemin gereklerine ve özelliklerine göre aile içi görüşmeler yoluyla ebeveyn değerlerinin çocuğa aktarımı konusunda esneklik ve bazı küçük değişiklikler öngörülebilir.

Baumeister ve Vohs’a (2003) göre, birey harekete geçen icracı bir fonksiyona sahiptir ve bir çok alternatif arasından bir seçeneği alır, ilgisiz bilgiyi süzer ve uygun tepkiyi saptar. Birey; dış dünyayı kontrol ve anlamak üzere, hem otomatik hem de bilinçli süreçleri kullanarak kendisi üzerine kontrol uygular.

Gelişmiş bir öz denetim formu; tepkilerin kasti ve bilinçli olarak değiştirilmesini kapsar. Seçimler yapmak, kışkırtıcı bir talebi reddetmek veya plan yapmak ve uygulamak gibi. Bu çerçevede negatif duygu kontrolü, öfke-kontrolü her iki taraf açısından da önem arz etmektedir. Bunun sağlanamaması durumunda; karşılıklı kırıncı ve duygusal bağlamda kalıcı etkilerin meydana gelmesi mümkündür. Duygusal örselenmeler, gelip-geçici değildir. Ön ergene “anlayışlı” ve “makul” çerçevede yaklaşım zıtlaşmayı azaltacak ve sağlıklı iletişimi arttıracaktır.

Kendini kontrol edebilen bir ön ergen, gereksiz çatışmalardan kaçınır. Ebeveyn ile ön ergen arasında ailenin değerleri konusunda bir konsensüs oluşmuş ise tartışmaların düzeyi şiddetli olmaz. Çocuğun öz denetimini yapabilmesi sınırlarını bilmesi ile ilişkilidir, bu da ailenin çocuğa yaklaşımı ile doğrudan ilintilidir.

Ön ergenin etik değerleri anlama gelişimi de ebeveyne olan davranışlarında kendini denetlemesine olanak sağlar. Çocukluk dönemi geride kalmış ve soyut düşünme ve bilişsel gelişim devam etmekte olup yeni bir kimlik ve benlik arayışı başlamıştır. Çocukluktaki anne-babaya el kaldırma, kötü söz söyleme gibi bilinçsiz davranışlar yerini, ailenin çocuk yetiştirme biçimi ve başarısına bağlı olarak etik değerler çerçevesindeki saygı, sevgi davranışlarına bırakır.

Diğer yandan; ebeveynin ön ergenle ilişkisinde davranışlarını ve tutumlarını belirleyen birçok faktör vardır. Bunlar arasında toplum kültürü, ailenin sosyo-ekonomik durumu, psikolojik özellikleri, hangi tip aile olduğu (otoriter, demokratik, serbest) başta gelmektedir.

Ergenlik döneminde; zıtlasma/çatışma'nın ortaya çıkmaması veya sönümlendirilmesi için hem ebeveynin hem de ön ergenin öz denetimlerini (self-regulation) geliştirme çabası içinde olmaları önerilir.

Yapılan araştırmalarda; zıtlasma ve çatışma süresince ön-ergenin nabız ve kan basıncının yükseldiği, öfke, agresiflik gibi duygularının arttığı bilgisine ulaşılmıştır. Tartışma esnasında, ön-ergenin gerginliği beden hareketlerine ve yüz ifadesine yansır. Psikolojik özelliklerine göre vücudu gerilebilir, ağzı kuruyabilir.

Ön ergenlerin öz saygısı ebeveynlerinin onlar hakkında ne düşündüklerinin bir yansımasıdır. Aynı zamanda kendini nasıl algıladığıyla da ilgilidir. İstediklerini yapmaya zorlayan ebeveynler muhtemelen çocuğun öz saygısını olumsuz yönde etkileyecektir. Zorlayıcı tekniklerden gelen ana mesaj ön ergenin ehliyetli ve güvenilir olmadığı yönündedir ki, ön ergenin, negatif amaç edinmesine (zıtlasma gibi) ve kendisi

için neyin iyi/kötü olduğunu bilememesine yol açar. Bu durumda ön ergen ebeveynsiz mücadele edemez.

Beklendiği üzere, yüksek baskı, ön ergenin öz saygısına ket vurur. Ebeveyn baskısının ders performansını ilerletmeyeceği yönündedir, ön ergenlerin çoğunluğu baskı olmadan daha başarılı olmaktadır. Bunun yanı sıra, ebeveyn tarafından belirlenmiş hedefleri karşılayabilme düşüncesi öz saygıya pozitif etki yapar. Dolayısıyla, eğer ebeveyn den gelen baskı, ön ergen tarafından ulaşılabilir hedeflerle ilgili olursa daha fazla pozitif etki yapar.

Eskilson, başarı için ebeveyn baskısı altındaki ön ergenlerin alkol alma, madde kullanımı ve vandalizm gibi sapma davranışları daha yüksek oranlarda göstermelerinin söz konusu olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca; Eskilson (1986) yaptıkları araştırmalarında; 248 lise ve 155 ortaokul öğrencisi ile çalışmışlar ve araştırma sonucunda ebeveyn baskısının, gençlerin kendi yeteneklerini değerlendirmesini olumsuz yönde etkilediğini, benlik saygılarını düşürdüğünü belirleyerek, ebeveyn baskısı ile yetişen çocukların ve ailelerin beklentilerini gerçekleştirmek konusunda isteksiz olduklarını ortaya koymuşlardır.

Ön ergenin kendini algılama profili beş ana alanı kapsar : okul yarışması, sosyal kabul, romantik cazibe, fiziksel görünüş, arkadaşlık. Bu alanlarda kendini başarılı gören ön ergenin kendine öz saygısı yüksek olur. Eğer 5 kişi bu alanlardan birini önemsemez ise o alandaki düşük yeterliliği onun öz saygısını azaltmaz.

Ön ergenin önem verdiği bu beş alandan biri ebeveyn tarafından yeteri kadar önemsenmez ve dikkate alınmaz ise çatışma nedeni olabilir. Örneğin saçına şekil vermiş bir gencin yeni şekli ebeveyn tarafından sözlü takdir almıyorsa morali bozulabilir. Bunun yanı sıra ön ergenler arkadaş ve öğretmen eleştirilerine çok duyarlı ve hassastırlar. Okuldan olumsuz eleştirilmiş olarak gelen ön ergen durumunu hemen ebeveynle paylaşmaz ve gergin olur; böyle bir durumda ebeveynle çok küçük bir nedenle de olsa çatışma yaşanabilir.

Gökner'a (1990) göre, eğer aile ortamı çocuğa kendi benliğini tanıma ve geliştirme imkanı veriyorsa, çocuğun kişiliği sağlıklı olacaktır; aile çocuğa kendi benliğini tanıma imkanı vermiyorsa kişilik gelişimi sekteye uğrayacaktır. Çocuk belli bir aşamada takılıp kalacaktır. Olgunlaşamayacak ve sonuç olarak olgun bir birey olamayacaktır. Böyle bir çocuk yetişkin bir birey olduğunda, fiziksel olarak büyüyecek fakat psikolojik anlamda yetersiz ve cılız kalacaktır.

On iki yaşına gelmiş bir çocuk, artık anne-babasının tutumlarını değerlendirebilecek farkındalık düzeyine gelmiştir. Bu dönemde ebeveyn çocuğa “kendisinin değerli olduğunu hissetme duygusunu” vermelidir. Aynı şekilde yavaş yavaş özerk olabilme isteğini desteklemeli, ön-ergenin yapabileceği ve karar alabileceği bazı sorumluluklarını ona vermelidir. Ebeveynin ön-ergene bağımsız karar alabildiği davranışlarının sorumluluğunu kendisine hissettirmesi doğru bir yaklaşım olacaktır.

### 5.5.2. Çocuğun Sosyalleşmesi ve Anlaşmazlıklar

Sosyalleşme süreci içinde toplumsal değerler kişisel değerler haline dönüşür. Buna rağmen, sosyalleşme sürecinde kuşaklar arası çatışma kaçınılmaz görünmektedir. Aile kurumu değerler, gelenekler, görenekler yoluyla ön ergeni toplumda iyi bir konum elde etmeye hazırlarken; ön ergen de değişen koşullara ayak uydurma çabasıdadır ve değişimin tomurcuklarını içinde taşımaktadır.

Ancak; çocuğun gelişimine ilişkin taleplerin ebeveyn tarafından reddedilmesi, çocuğun farklı duygu ve değerleri tatmasını engeller; bu da çocuğun katı ve acımasız olmasına neden olabilir. Ebeveyn tarafından kabul görmeyen bir talebin mutlaka aldatmacalara sapmadan neden yerine getirilmediği ön ergene açıklanmalıdır. Örneğin hayvan sevgisini yaşamak isteyen bir çocuğun ev hayvanı alınması talebi veya onun bir yardımseverlik anlayışının törpülenmesi negatif sosyalleşmeye örnektir. Sosyalleşme ile toplumsal norm ve değer yargıları aktarılırken çocuğun kişisel tercihlerini yerine getirmesine engel olunmaması her iki tarafın da yararına olacaktır.

Günümüzde; Castells'in tanımladığı ağ toplumunda; iletişim teknolojilerinin artışı ile hızla değişen/dönüşen bilginin küresel ölçekte yayılması ve dünyanın her noktasına

ulaşmasını sağlamaktadır. Bu durum; artık bizi dünyanın kapalı bir göl değil fırtınalara, rüzgarlara, yağmurlara açık bir açık deniz olduğu sonucuna götürmektedir.

Ön ergen; bu çerçevede iletişim teknolojileri ve medya yoluyla dünyanın herhangi bir noktasından eş zamanlı etkilendiği bir giyim tarzına, müzik çeşidine, spor türüne, cinsel tercihe talepte bulunabiliyor. Bu durum yerel değerlerle örtüşmediği sürece, yerel değerleri savunan ve aktarmaya çalışan bir ebeveyn ile çatışmaya sürüklenilmesi kaçınılmazdır. O toplumun sosyal normlarından farklılık gösteren her türlü tarz, fikir, yenilik evrensel değerleri benimsememiş anne-baba tarafından “sapma” ya da “aşırılık” olarak değerlendirilebilecektir. Çocuğun bu çeşit istekleri bastırıldığında, anne-babasına tepki vermesi doğaldır. Anne-babanın, ergeni arkadaşları ve arkadaş grupları ile yapacakları konusunda kısıtlaması durumunda bu yaş çocuklarda toplumsal içgüdü ergenin tepkisine yol açmaktadır.

Sosyalizasyon kuramlarına göre, çocuğun sosyalizasyonu, değişik ebeveyn davranışları, becerileri ve geniş bir içerikte saklı, ebeveyn-çocuk ve ebeveynlerin kendi aralarındaki tutumları ile mümkün olur. (Aktaran; Harma, 2008 : 14). Örneğin, eğer anne-çocuk ilişkisi mesafeli ve düşmanca ise; toplum içinde çocuğun negatif duygularını kontrol etmeye yönelik annenin model stratejileri dikkate alınmayabilir.

### **5.5.3. Ön-ergen ve akran gruplarıyla ilişkiler**

Ergen davranışlarının odaklandığı temel alanlardan biri arkadaş ve akranlarıyla ilişkileridir. Araştırmacılara göre çocuğun varlık merkezi olan aile, değerlerin öğretilmesinde ve kişisel güvenin kazandırılmasında akran grubunun başarısına ulaşamaz (Demir, Baran, Ulusoy, 2005).

Akran grupları ile paylaşım, ergene kendinin ve başkalarının duygularını öğrenmesine katkıda bulunur. Yapılan araştırmalarda ergenin, grup ortamında güç, aidiyet ve güven kazandığını göstermektedir. Tek başına yapamayacağını düşündüğü işleri akranlarıyla birlikte karar vererek ortaklaşa yapmaya çalışır. Bazı ebeveynler, uygun görmedikleri gruplara çocuklarının katılmasını istemezler. Prestij edinme ve serbestçe hareket ve

benzeri davranışlar gruplarda kazanılır. Dolayısı ile akran dünyası çoğu ergen için tutum ve davranışlarının onaylanmasının ve reddedilmesinin kaynağı olur (Horroks 1965: 21).

Ayrıca akran ilişkileri yetişkin-çocuk ilişkilerine göre daha eşitlikçi ve tatmin edicidir, daha anlayışlı ve güven vericidir.

Akran grubu ergene kişinin kendisini test etmesini, denemesini ve başkalarıyla başa çıkmasını öğretir, kendini kanıtlama zemini olarak işlev görür ve sosyal hareketlerini başlatma fırsatı da sunar. Bu şekilde ergen ileriki yaşamında sosyal uyum ve katılıma daha emin ve daha kolay bir biçimde yaklaşır. Böylelikle akran grubu gencin sosyal öğrenme deneyimlerini artırır. Bu deneyimin yaşanmaması pek çok sosyal probleminde kaynağını oluşturur. Ergenler eylemde bulunarak cinsiyet rollerini öğrenmeyi, birlikte yaşamı paylaşmayı, rekabeti, ortaklığı, sosyal becerileri, değerleri ve amaçları öğrendiklerinden söz eder (Horroks 1965: 21).

Akran grubu tarafından ergenin kabul edilmesi ve akranlarının kendisi hakkında iyi düşünceler taşıması, onun için her şeyden önemlidir. Çoğu yetişkine oranla ergen akranlarının görüşleriyle ve grup uygulamalarıyla yönetilmeye, davranışlarını inançlarını ve değerlerini düzeltmeye ve düzenlemeye hazırdır. Küçük şeyler yetişkinlere oranla ergenlerde daha fazla anlam ifade eder. Dolayısı ile akran grubu, ergen için güven yaratır ve birincil deneyim kaynağıdır. Akran grubu ergene neyi yapıp neyi yapmayacağını, neyi kabul edip, neyi kabul etmeyeceğini öğretir. Ergen akran grubuna kabul edilir ise gencin en rahat ettiği yer olur. Grubun konumu gencin konumu haline gelirken, grubun jargonu gencin jargonu olur. Bu şekilde genç grupta statü kazanır. Ayrıca genç ebeveynlerin otorite ve kontrolünden uzak olmak için özgürleşmek adına yaptığı mücadelesine burada destek bulur. Böylece akran grubu, gence dünyasını anlama ve yorumlama fırsatı verir, kendini ve evreni anlamlandırmasına yardımcı olur. Artık arkadaşlarım benim hayatımdır demeye başlar (Horroks 1965: 22). Bu bağlamda akran gruplarıyla uyum gösteremeyen ya da onlarla yeterince vakit geçiremeyen gençlerin yaşadıkları sosyal izolasyon süreci sonunda sapmış davranış gösterme, depresyona girme ve hatta intihar düşüncesi taşıma risklerinin diğer gençlere göre artış kaydettiği görülmektedir.

Arkadaş ve akran kültürüne -norm ve değerlerine- uyum motivasyonu, erken ergenlik döneminde artar, orta ve geç ergenlik dönemine doğru ise düşer. Eve arkadaş veya arkadaş grubu ile sorun yaşamış olarak dönen bir ön ergen sinirli, gergin ve alıngan olur. Burada ebeveyn onu anlamaya, sorununu paylaşmaya ve onun çözüm üretmesine yardımcı olmaya çalışmalıdır.

## **5.6. ÖN ERGENLİK DÖNEMİ ÖZELLİKLERİ VE EBEVEYN KONTROLÜ**

### **5.6.1. Ön-ergenlik Dönemi Özellikleri ve Çevre**

Ön-ergenlik dönemi Erikson'un (Erikson, 1946,1956) kişilik kuramının 5. evresine karşılık gelmektedir. Bu dönemde dış görünüm önem kazanır. Görünümüne gösterdiği ilgi benliğin oluşmasına yardımcı olur. Benliğini tanıma arayışı içinde, kahramanlara, dini konulara, öğreti ve ideolojilere, karşı cinsten kişilere ilgi duyar ve tutkunluk gösterir. Kararsızlık ve şaşkınlık bu dönemdeki gençlerin dayanışma grupları oluşturmaya neden olur. Bu dönemde ön-ergen, çocuklukta öğrenmiş olduğu kurallarla, geliştirmesi gereken değerler arasında bocalar.

Bu dönem ön ergenin kendini acımasızca eleştirdiği, yaşlıları ile rekabet içinde olduğu bir dönemdir. Ön ergen çevresini ve dünyayı anlama, kendini konumlandırma, bir duruş bir kişilik oluşturma çabası içindedir. Sıkça “*ben kimim*” sorusunu kendisine sorar. Davranışlarını ayarlamaya çalışırken, dış etkenlere ve ebeveyn yönlendirmesine maruz kalır.

Ön ergenlerin en önemli özelliği; bazen dışa dönük (neşeli), bazen içe dönük (depresif) karpisli ve kararsız oluşudur çünkü ön ergenin hem bağımsızlığı hem ebeveyne bağlılığı doğal ihtiyaçlarıdır.

Yukarıdaki söylediklerimize ek olarak ön-ergenlik döneminde ben merkezci düşünce yeniden başlar (egosantrizm). Kendi düşünce ve inançlarının en doğru ve en orijinal olduğunu sanır. Herkesin kendisini izlediğini ve kontrol etmek çabasında olduğunu sanır. Herkes benimle uğraşıyor diye düşünür.

Aile hala çocuğun dünyasının merkezi ve duygusal desteğin ana kaynağıdır. En önemlisi, çocuğunuzu tanıdığınızı düşünürsünüz ve bir ölçüye kadar çocuğunuz öğrettiklerinizin aynası olduğundan, kendi standartlarınızın ve tutumlarınızın yansımaları görebilirsiniz (Fenwick ve Smith, 1993 s.8). Çocuğunuzun kendinizin bir parçası olduğuna inanmak kolaydır çünkü onu siz yetiştirdiniz. Ön ergenlikle beraber gelişen bedeni ve ben merkezli istekleri ebeveynleri hazırlıksız yakalar.

Erken çocukluk ile ön ergenliğin başlangıç dönemi, görece sakinidir: aile hala çocuğun dünyasının merkezi ve duygusal desteğin ana kaynağıdır. En önemlisi, çocuğunuzu tanıdığınızı düşünürsünüz ve bir ölçüye kadar çocuğunuz öğrettiklerinizin aynası olduğundan, kendi standartlarınızın ve tutumlarınızın yansımaları görebilirsiniz (Fenwick ve Smith, 1993 s.8). Çocuğunuzun kendinizin bir parçası olduğuna inanmak kolaydır çünkü onu siz yetiştirdiniz. Ön ergenlikle beraber gelişen bedeni ve ben merkezli istekleri ebeveynleri hazırlıksız yakalar.

Her insan tektir ve özeldir (Özbey, H. ve Öztürk, E.; 2005). Ön ergenlik dönemi bireyin biyolojik ve duygusal süreçlerindeki değişikliklerle başlayan, cinsel ve psiko-sosyal gelişimiyle devam eden bir geçiş (transient) dönemidir. Psiko-cinsel farklılaşma, ön ergenliğin bir parçasıdır. Ön ergen psiko-cinsel aktiviteler ile meşgul olmayı ve kontrol etmeyi öğrenir. Ön ergen cinselliğini algılamalı ve yakın arkadaşlık ilişkilerindeki oynadığı rolü anlamalıdır. Cinsiyet rollerinin yanı sıra toplumsal cinsiyet rollerini de tanımlamalıdır.

Ön-ergenlik dönemi hem ebeveyn hem de ön-ergen için zor bir süreçtir. Çocukluktan ergenliğe geçiş olan bu dönem toplumun birçok kesiminin ilgi alanına girer. Genelde, kuramcılar; ailelerin üyelerine, roller ve kurallar konusunda makul seviyede esneklik göstermelerinin yanı sıra ılımlı uyum (veya yakınlık veya ilgililik) sağlamaları hususunda anlaşılır (Noller ve Callan, 1991 : 3). İlâveten, ön-ergenin özerk olma girişimleri ebeveyn tarafından destek görmeli, ayrıca iletişim net ve açık olmalı. Örneğin, ödevlerini kendi yapmaya karar veren, kıyafet seçiminde ve giyim tarzında kendi beğenilerini uygulamak isteyen, arkadaş seçimine müdahale edilmesini arzu etmeyen ön-ergen destek görmelidir.

Olson ve meslektaşları (1983) yaşam döngüsü içerisinde en stresli dönemin ergenlik olduğunu bulmuşlardır. Anne-baba çocuğunun madde kullanımı istismarına, cinsel istismarına, yanlış arkadaş gruplarına katılmasına karşı endişelidirler. Ebeveyn ön-ergeni kontrol altında tutmak isterken, bilerek veya bilmeyerek onu kendilerine bağımlı veya kendilerine karşı bir duruma getirebilirler. Bu dönemde ön-ergenin ihtiyaçları ve gelişimi karmaşık ve değişkendir. Ön-ergen kendini bulma, bir kimlik oluşturma çabasıdır.

Ön-ergenler ebeveynleri ve çevre ile (arkadaş grupları ve okul) çatışma ve görüşme yoluyla yaşam boyu sürecek, yeni fakat farklı ilişkiler kuracaktır. Bu dönemde arkadaşlık ilişkileri ön plana çıkarken, ebeveyne güvenli bağlanma ihtiyacı devam eder. Destekleyici, demokratik bir aile, ön-ergene; bu döneme özgü fiziksel ve duygusal değişimlerle başa çıkmasında yardımcı olur. Ön-ergenin aile üyelerinden ve çevresinden öğrenebileceği en güzel şey birbirlerini nasıl değerli hissettirebileceklerini öğrenmesidir.

Ne yapacağı sürekli söylenen ön-ergenin sorumluluk alması oldukça zordur. Bu dönemde bireyin yaşına göre üstlenebileceği, kendine ait kararları olması ve zaman planlaması yapması benlik ve özgüven kazanması açısından önemlidir. Örneğin anne-babanın göz kontrolü dahilinde toplu taşıma araçlarına binmesi, kendi yemeğini sipariş etmesi, kendi harcama planını yapması, basit alış-verişlerini yapması v.b. salık verilir.

Eğer, ebeveynler aşırı koruyucu ise, çocuğun risk almasına asla müsaade etmezler ve onu sınırları test etmesi için cesaretlendirmezler ise, ön-ergen aşırı dikkatli olur. Bu tür çocuklar öz-güven eksikliği duyarlar ve aileden kopmakta güçlük çekerler, ebeveynlerine duygusal anlamda bağlı kalırlar.

### **5.6.2. Ön Ergenin Fizyolojik ve Psikolojik Gelişimi**

Buluğa erme biyolojik bir gelişimdir. Aslında, olgunlaşmamış organların olgunlaşmasında gerçekleşen anatomik ve fizyolojik değişimler gelişimin prototip durumlarıdır. Olgunlaşmamış organların olgunlaşması aşağıda belirtilen değişimin özelliklerini içerir; (a) geniş bir zaman sürecinde adım adım gerçekleşir, (b) büyük

ölçüde genetik ve diğer iç faktörler tarafından yönetilir, (c) ana fonksiyon ve bedensel yapılarda nitel değişimleri kapsar ve (d) olgunlaşmaya doğru ilerlemeyi temsil eder. Biyoloji dünyasında, hiç kimse gelişimin gerçek ve önemli bir durum olduğundan şüphe duymaz (Moshman, 2005 : xvii).

Buluğa erme ve ön ergenliğe geçişle birlikte “düzgün” çocukluk dönemi sona erer. Erikson (1963); ergenliğin bu yeni dönemi ile birlikte, önceki yılların “aynılık ve sürekliliğinin” sorgulanır duruma geldiğini vurgulamıştır. Artan genital olgunluğun yanı sıra hızlı bedensel büyüme, ön ergenlikte kimliğe yeni sorunlar getirir. Geçmiş yılların krizleri bir şekilde gündeme gelir ve Erikson çocukluktan gelen kimlik öğelerinin günümüze aktarılması ihtiyacını ifade etmektedir. Buluş çağının, psikolojik değişimlerini kapsayacak genişletilmiş bir kimlik algısı ihtiyacı toplumun yeni talepleri tarafından özendirilir (Kroger, 2007 :38).

Bunun yanı sıra; zaman içinde bireyin davranışları da değişir. Bunda ön ergenin psikolojik özellikleri de etkilidir. Genelde, bu dönemde fiziksel gelişmelere paralel olarak kendini beğenme, beğendirme gibi psiko-sosyal özellikler etkilidir. Ön ergen çabuk karar değiştiren, heyecanlı, sabırsız, duygu yükselmeleri yaşayan psikolojik özelliklere sahiptir. Henüz kararlı hale gelmemiştir. Ön ergenlikle birlikte, algıda, iletişimde, düşünmede, kişilikte, sosyal ilişkilerde, etik yaklaşımlardaki değişimler de gelişimi oluşturacaktır.

Duygu değişimlerinin en yoğun yaşandığı dönem ön-ergenlik dönemidir. Ergendeki fiziksel değişmelere, duygusal ve zihinsel değişimler eşlik eder. Bu yaşlarda ön-ergen soyut düşünme becerisini elde etmiştir ve akıl, din, sevgi, ölüm, tanrı v.b. kavramlar üzerine düşüncelerini arttırmıştır.

Bu dönem, psikolojik ve sosyal açılardan önemli gelişmelerin yaşandığı, çocuğun hayatının ileri dönemleri ile bağlantılarının olduğu, hassas bir geçiş evresidir. Çocuk, bu yaşlarda farklı özellikler gösterir. Sanki yıllardır var olan çocuk gitmiş, yerine bambaşka birisi gelmiş gibidir. O daha sosyal, daha çok isteyen, hedefleri olan, kendine özen gösteren, bağımsız hareket etmek isteyen biridir artık. Buna rağmen çocuksu

hallerinden kopamaz, çocukluk ile ergenlik arasında gider gelir. Bu bocalama, onun kişilik gelişimi açısından normaldir.

Bu dönemde ebeveyne düşen sorumluluk, artık çocukluktan görece olarak çıkmış, ergen olma yolunda ilerleyen bireye güven geliştirmek olmalıdır. Aksi takdirde bağımlı yetiştirilmeye çalışılan ön-ergen, her kararında anne-babasına danışmak zorunda kalacak ve çatışma kaçınılmaz hale gelecektir.

Ön ergenin davranışları, tutumları zamana ve yere göre değişiklik gösterir. Örneğin arkadaşlarının yanında düzgün bir aile tablosu görmek isterler. Anne-babasının grup ortamlarında giyim kuşamlarına, konuşmalarına hareketlerine dikkat etmesini beklerler. Ön ergenlerin verdikleri tepkilerin nedenlerini; sadece fiziksel değişimlerine bağlamak yeterli değildir. Ön ergenler bu dönemde daha ben-merkezli olurlar.

Geçmişten günümüze ebeveyn-ön ergen zıtlasma ve çatışma nedenleri arasında kuşak farkı, çocuğun fiziksel değişimleri ile birlikte ergenliğe geçişin getirdiği psiko-sosyal duyarlılıklar da yer almaktadır.

Ön ergenlik sırasında, kimlik ile ilgili bağlılık ve ayrılma kavramları orta ve geç ergenlik dönemlerinde de görülür. Bağlılık ve ayrılma konuları, birçok ön ergen için öncelikli kimlik ilgileri arasında görülür. Kişinin kimlik oluşumunda; bağlılık, tamamlanma, önce aile sonra grup tarafından tanınma ve desteklenme ihtiyacı asırdır (Kroger, 2007 : 39).

Ön ergenlik dönemi 12-14 yaşları olarak belirlenir. Bu dönem İlk öğretimin II. Kademesine karşılık gelmektedir ve zor bir psikolojik süreçtir. İlkokul'dan ortaokula geçişle birlikte kendi kimliğini bulma çabaları, yeni öğretmen, arkadaş ve idari sisteme uyum genellikle önemli güçlükler getirir. Kişinin, ebeveyninin ve yakın çevresinin taleplerinden farklı ilgi, beklenti ihtiyaç, tutum, ve niteliklerinin farkına varmaya başlaması ayrı bir birey olmanın başlangıcıdır. Yeni oluşan bedensel değişimlerine intibakı ve cinselliğini keşfetmesi de ergenin kendini algılama çabası içinde görülebilir. Bu yeni durumları, kültürel açıdan uygun ifade formlarını kullanarak, sosyal olarak

makul çıkışlara yönlendirmeye başlamak, kültürel bağlamda genç ergenlerden talep edilen bir durumdur (Kroger, 2007 : 40).

Ön ergenin ilerleyen ergenlik dönemlerine başarılı giriş yapması ve sağlıklı psikolojik fonksiyonu için içinden geçtiği bazı kilometre taşları vardır. Bu vazifelerin/süreçlerin üstesinden en etkili olarak özerkliğin cesaretlendirildiği, ebeveyn kontrolünün ılımlı olduğu, çatışmanın az olduğu, üyelerin sevildiğini ve desteklendiğini hissettiği ailelerde gelindiği görülmüştür.

Bu süreçlerden birisi ebeveynden bağımsızlaşma olarak alınabilir. Bağımsızlaşma süreci ön ergenlikten başlayıp, yetişkinliğe kadar sürer. Bu bağımsızlaşma adım adım olur, hatta hem ebeveyn hem ergen için bağımsızlaşmanın stres ve gerilimsiz olması gerekli değildir. Psiko-seksüel farklılaşmanın başlaması ön ergenliğin bir parçasıdır. Ön ergen fizyolojik seksüel aktivitesini keşfetmeye başlar. Ön ergenler cinselliklerini ve yakın arkadaşlık ilişkilerinde oynadığı rolü anlamaya ihtiyaç duyarlar. Keza, kendileri ve karşı cins için makul cinsiyet rollerinin yanı sıra toplumsal cinsiyet rolünü tanımlama ihtiyacındadırlar.

| AŞAMA                                                                                    | ÇOCUK İÇİN NETİCESİ                                                                                             | AİLEYE ETKİSİ                                                                                                       |
|------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| görünüşü hakkındaki endişe duyar                                                         | Kendi durumunu ölçebilme                                                                                        | Ebeveynler bu durumu merkezileşme olarak görebilirler                                                               |
| hormonal değişiklikler                                                                   | Genel uyumsuzluk. Daha önce ılımlı ve uysal erkek çocuklar agresif olabilir. Erkek ve kızlarda sivilce görülür. | Ebeveyn ön ergenle yaşamayı zor bulabilir.                                                                          |
| Bağımsızlık ister ve kendini ailenin bir üyesinden farklı bir birey olarak görür         | Ayrı bir kişilik bulma girişimlerini, giyinme, konuşma v.b. ile dener.                                          | Ebeveyn ret edildiği hissine kapılır. Çocuğun farklı isteklerini kabul etmekte güçlük çeker.                        |
| isyankar, cüretkar davranışlar                                                           | terbiyesizlik, edepsizlik                                                                                       | İyi ilişkiler sağlanacaksa, ebeveyn çocuğa itinalı davranmalıdır.                                                   |
|                                                                                          | daha fazla özgürlük talebi                                                                                      | Ebeveyn aşırı koruma ile izin verme arasında denge kurmanın kolay olmadığını farkına varır.                         |
| arkadaşları önem kazanır                                                                 | mümkün olduğunca arkadaşları ile özdeşleşmek ister, aynı müziği dinleyerek, “doğru” saç stili ve kıyafet        | Ebeveyn kendilerine uyum konusunda tedirgin olur                                                                    |
| bir akran gruba ait olmaya ihtiyaç duyar                                                 | kendi sorunlarının çözümünde arkadaşlarından veya onların ebeveynlerinden destek alır                           | Ebeveyn birdenbire çocukları tarafından eleştirilir.                                                                |
| kuvvetli adalet duyarlılığı ve olayları kendi penceresinden ve siyah beyaz görme eğilimi | hoşgörüsüz olabilir. Uzlaşmaz olabilir. Kardeşlerini kıskanabilir ve onlarla kavga edebilir.                    | Bazen okul otoritesi ile çatışmaya yol açar. Ebeveyn çocuğun “adil değil” dediği yaygın hisleriyle başa çıkmalıdır. |

Tablo 1 : ÖN ERGENLİĞİN KİLOMETRE TAŞLARI (yaş :11-14), (Noller ve Callan, 1991 : 29)

### 5.6.3. Aile içi iletişim Bozuklukları ve Etkileri

Habermas, İletişimsel Eylem Kuramı'nda (The Theory of Communicative Action) uzlaşmacı ilişkiyi sorunların çözümünde bir yol olarak ele alır. Habermas (1981), kişiler arası iletişime önem vermekte ve gündelik ilişkilerin ve sistemin egoist yapıdan çıkmasında anahtar yapı olarak görmektedir. Bu çerçevede, aile içindeki iletişimsizliklerin ön-ergenin ebeveyni ile zıtlaşmaya girmesine ve onlara olan güvenin azalmasına yol açacağını söylemek mümkündür.

Umursanmayan ve ciddiye alınmayan ön-ergen kendini değersiz görür. Kendisinin kabul görmesi için değişik yollara başvurur veya kendini geri çeker. Bu bağlamda iletişim önemlidir.

Ebeveyn ile ön-ergen arasında zaman zaman görüş ayrılıkları ve çatışmaların çıkması normaldir. Böyle bir durumda amaç, bunu bir güç savaşı durumuna dönüştürüp kazanmak olmamalıdır. Amaç iletişim yoluyla çözüm bulabilmeyi hedeflemek olmalıdır.

Sadece iyi bir iletişimle de çatışmaların sönmelendirilmesi veya ortaya çıkmasının engellenmesi mümkün görünmemektedir. Çünkü, değişim-dönüşüme açık olan ön-ergenin toplum kültürünü ya da başka bir ifade ile sosyalizasyonu (toplumsallaşma) bire bir kabul etmesi mümkün değildir. Çatışmaların azaltılmasında kültürün de evrimselleşmesi önem arz etmektedir.

Atabek'e göre; aile içi iletişim bozuklukları, kuşaklar arası görüş farklılıklarından kaynaklanmıyor. Kuşaklar arasında görüş, anlayış, davranış farklarının olması doğal hatta gereklidir. Gençle anne ve babasının yaşadığı dönemler, bu dönemlerin alışkanlıkları, zevkleri, beklentileri elbette birbirinden farklı olacaktır. Anne ve babalarında kendi anne ve babaları olan bir önceki kuşakta görüş, düşünüş, davranış farkları vardı. Bu farkların doğal kabul edilmesi gerekir.

Çoğu kez sanıldığı gibi anlaşmazlık bu farklardan kaynaklanmamaktadır. Anlaşmazlığın kökeni kuşakların “birbirini anlamak için gerekli çabayı harcamamasıdır.” Anneler -ve özellikle- babalar, kendi dünyalarının görüşlerini, davranışlarını, duygusal kalıplarını çocuklarında görmek istiyorlar, bunu bulamayınca da ‘çocuklarını anlamaya çalışmak’ yerine onları eleştirmek, küçümsemek, aşağılamak, baskı altına almak gibi yollara başvuruyorlar. Burada gençlere düşen görev de kırılmak, küsmek, kendi içine kapanmak, bağları koparmak, sert davranmak değil, öncelikle annesini, babasını anlamaya çalışmak olmalıdır. Annesine babasına kendini ifade etmek çabası gütmelidir. Sadece kırılarak, küserek, tepki göstererek ya da onlarla -kendi ölçeğinde- ilişkisini keserek davranması, sorunun çözümüne katkıda bulunmaz, tersine sorunun daha da büyümesine yol açar (Atabek, 1995 : 37).

Ebeveyn ile ön-ergen arasındaki iletişimi ele aldığımızda; hangi tip iletişimin benliği destekleyeceği veya engelleyeceği önem arz etmektedir. Ön ergenin öz saygısı, ebeveyninden aldığı desteği nasıl algıladığıyla kuvvetli ilişkilidir. Fırtınalı ve stresli bir dönem olarak adlandırılan ergenlik döneminde ebeveyn baskısının ön ergenin öz güvenini zedeleyeceği tahmin edilebilir. Eskilson, ebeveyn tarafından başarılı olmaya zorlanan ön ergenlerin alkol ve madde bağımlılığına, vandalizme yöneldiklerini göstermiştir.

Ön ergenin kendi kişiliğini/kimliğini buldukça anne-baba ile bazı gerilimler yaşaması kaçınılmazdır. Toplumumuzda “büyüdükçe dertleri de artıyor” söylemine farklı bir kişiliğin ortaya çıkması olarak bakmak herhalde yanlış olmaz.

On iki yaşına gelmiş bir çocuk, artık anne-babasının tutumlarını değerlendirebilecek farkındalık düzeyine gelmiştir. Bu dönemde ebeveyn çocuğa “kendini değerli olduğunu hissetme duygusunu” vermelidir. Aynı şekilde yavaş yavaş özerk olabilme isteğini desteklemeli, ön-ergenin yapabileceği ve karar alabileceği bazı sorumlulukları vermelidir. Ebeveynin ön-ergene bağımsız karar alabildiği davranışlarının sorumluluğunu kendisine hissettirmesi doğru bir yaklaşımdır.

Güven duygusu bağımsızlık ve sorumluluk duygusuyla yakından ilgilidir. Ailesi tarafından temel gereksinimleri karşılanan ön ergen, ayrı bir birey olarak görülürse kendine güveni artacaktır. Ön ergene ebeveyni tarafından yaşına göre sorumluluklar verilirse güven duygusu pekişecektir.

#### **5.6.4. Ebeveyn Kontrolü**

Kendini kontrol edebilen ebeveyn, ön ergenin yaşına göre uygun taleplerde bulunarak, sınırları çizerek ve davranışlarını rahatsız etmeden gözleyerek onun gelişimine katkıda bulunur. Bu tür kontrol ergeni gözlemeyi ve gerektiğinde müdahaleyi içerir.

Kontrol eden ebeveyn itaate vurgu yapar, ön-ergenin belirli hedeflere ulaşması için ona baskı yapar ve etkili müzakereden kaçınır. Bu ebeveynler ön-ergenin görüşlerini önemsemezler. Bu tip kontrole psikolojik kontrol denir. Bu tip kontrol, geniş bir yelpazeyi kapsar : sevgisini geri çekme, dayak, disiplin, yaşına göre uygunsuz talepte bulunmak, zorlama, ceza, kendini suçlu hissettirme, sözlü kısıtlama gibi. Psikolojik kontrolün sonucunda çatışma kaçınılmazdır. Ön-ergen içine kapanarak, evden uzaklaşarak, kavga ederek, arkadaş gruplarına, sokağa sığınmak v.b. yollarla tepkisini dile getirir.

Patterson ve Loeber'in (1984) baskı kuramına göre, çok fazla psikolojik ve/veya davranışsal kontrol çocuğun uygun sosyal davranışlar geliştirmesinde bulanıklık yaratır. Aşırı kontrol ön-ergenin, özerkleşme gelişimini –ki öz denetim için gereklidir- engeller. Başka bir ifadeyle fazla kontrol ön-ergenin kendi kendine yetmeyi başarmasında önünde bir engel olur. Çok az kontrol ise ön-ergeni “başı boş” yapar. Steinberg, Baumrind, Hiraga gibi bilim insanları düşük ya da yüksek seviye yerine ılımlı seviyenin tercih edilmesini ebeveynlere önermektedirler. İlımlı kontrol uygulamanın ön ergeni pozitif etkileyeceğini ve iyi hissetmesini sağlayacağını dile getirmektedirler.

İlgisiz, kayıtsız ebeveyne sahip ön-ergenler, otoriter ebeveyne sahip olanlara göre özgüven konusunda farklı değildirlir.

Yapılan araştırmalarda, zıtlasma ve çatışma sũresince ũn-ergenin nabız ve kan basıncının yũkseldiđi, ũfke, agresiflik gibi duygularının arttığı gũrũlmektedir. Aynı zamanda tartışma esnasında, ũn-ergenin gerginliği beden hareketlerine ve yũz ifadesine yansiyabilir.

#### **5.6.5. Ebeveynlerden bağımsız olmak**

ũn ergenin daha fazla bağımsız olma ihtiyaçı aile tartışması ve çatışması anlamına gelmektedir. Genelde, ũn ergenin gelişim psikolojisi sũrecini iyi yũnetebilen ailelerde ilişkiler daima stresli, zorlu olmak zorunda değildir. Ancak, aile problemlili ise, eşler arası ilişki gergin ise ũn ergen bu durumdan etkilenir, bazen de bu durumu kendi lehine kullanır. Bu yũzden ailenin sosyo-psikolojik zemini sağlam ve sınırları çizilmiş olmalıdır. Ŗn ergenin eşitlikçi, pozitif ilişki arayışı geri teperse çatışma kaçınılmazdır.

ũn-ergenler için ebeveyn ilişkilerinden ve etkileşiminden kesin bir kopuş ya da kaçış yoktur, fakat adım adım daha fazla özerklik ve bağımsızlık talebi vardır. Tabi ki bu değişimin, hem ebeveynler hem de ũn-ergenler için biraz endişesiz,  fkesiz ve stressiz olması mũmkũn değildir. Ŗn ergenler aile kurallarının bir anda değişmesini isterken, ebeveynler, çocuklukta geçerli olan ve iyi işleyen aile kurallarının değişimine direnç gũsterirler (Noller ve Callan, 1991 : 5). Ŗrneđin ũn-ergen yemeğini aile ile birlikte değil, bir taraftan laptop ile ilgilenirken, TV karşısında yemek isteyebilir.

ũn ergenlik oldukça önemli bir gelişme dönemidir. Buluğ  ağına adım atılmasından  tũrũ bu dönemde artan bir stres vardır. Okul,  zellikle II. Kademe ve başarıya bakış açısı zıtlasma ve çatışma nedeni olabilmektedir. İlk Ŗđretim I. Kademeden II. Kademeye geçiş ebeveynle artan çatışma ve daha fazla tartışma ile ilişkilidir (Peterson ve Taylor, 1980).

Çatışma dozajında yaşanırsa normaldir ve ebeveyn tarafından ekonomik, fiziksel, psikolojik gũ  ile durdurulmamalıdır. Kişiliğini, benliğini yapılandırması açısından önemlidir. Bu dönemde ũn ergenin ebeveyne karşı öfke patlamaları olur, öfke kontrolũ yapması zayıftır. Tekrarlayan şiddetli çatışmalar k tũ sonuçlar doğururken, zıtlasma

uygun bir iletişimle ortaya konursa ön ergen gerekli bazı rol ve ilişki değişikliklerini başarır. Yani, yeni durumda ön-ergen ve ebeveyn anlaşır. Bu yeni durumda ön-ergen, görünüşü hakkında, sosyal hayatında, yeme alışkanlıklarında v.b. kararlar almak için daha fazla özgürlük ister. Örneğin saçının uçlarını maviye boyatmak isteyebilir. Orta ve geç ergenlikte ise ilişkiler daha kolay geliştirilir.

Bekleneceği üzere, bu dönemde ön ergen ebeveynin de yanlış düşünebileceği görüşündedir ve bu durum sıkça çatışmaya yol açar. Çocukluğunda genellikle kabul ettiği ebeveyn tavsiyelerini tartışmaya başlar ve cüretkar olabilir.

#### **5.6.6. Ön ergenlikte ruhsal değişimler ve soyut düşünme**

Duygu ve heyecan ruhsal değişimler için kullanılan kelimelerdir. Duygularla ilgili gelişme doğumdan itibaren hayat boyu devam eder. Farklı hayat dönemlerinde bireylerin duygusal tepki biçimleri, duyguyu doğuran olaylar ve duygusal durumlardaki değişimler farklılık gösterir

Ancak, duygu değişimlerinin en yoğun yaşandığı dönem ön-ergenlik dönemidir. Ergendeki fiziksel değişimlere, duygusal ve zihinsel değişimler eşlik eder. Bu yaşlarda ön-ergen soyut düşünme becerisini elde etmiştir ve akıl, din, sevgi, ölüm, tanrı v.b. kavramlar üzerine düşüncelerini artırır.

Soyut işlemlerin bilişsel evresi, bireyin geleneksel ahlak düzeyinin ötesine geçmesi için önkoşuldur. Bireyin ilkeli ahlak konumuna gelmesi, diğer bir anlatımla yasa altında eşit adalet, en iyiyi bütün insanlara sunmak, toplumsal sözleşmeler veya insan yaşamının değeri gibi kavramları ele alması için bireyin soyut kavramlarla düşünebilmesi, somut durumları ele almanın ötesine geçebilmesi ve varsayımlı problemler ortaya atabilmesi gerekir.

Soyut işlem düşüncesinin başlaması ve ergenlikteki benlik arayışı, bu gelişimi kolaylaştıran ardışık bir değişim ve çatışma dönemiyle sonuçlanır. Ergen, sadece kendi hakkında değil, fakat dünya ve insanlık hakkında yanıtlar arayıp bunları netleştirmeye

çalışır. Benliğin bütünleşmesi ve bireyin (ben) kim olduğunun açıkça farkına varması söz konusudur. Bu farkına varış kimlik haline gelir. Bu ego olarak da adlandırılabilir.

#### **5.6.7. Ergenlikte sosyalizasyon ve Ahlak Gelişimi**

Ergenlikte işlev gören iki etmen, ahlak gelişiminde önemli değişikliklere katkıda bulunur. Bunlardan birincisi bilişsel gelişimde soyut işlemlerin başlamasıdır. İkincisi ise yeni bir kimliğin ve benlik duygusunun oluşmasıdır.

Çocuklar aile içinde anne-babaları tarafından sosyalizasyona tabi tutulurken, anne babalarda onlardan etkilenir. Bu “karşılıklı sosyalizasyon” süreci çocuk ile anne-babanın etkileşimi devam ettikçe yaşanır.

#### **5.6.8. Ön-ergenin psiko-sosyal özellikleri**

Aile çocuğun ilk deney ortamıdır. Çocuğun psiko-sosyal gelişim süreci ilk önce ailede başlar. Daha sonra bu süreç arkadaş, okul ve diğer sosyal çevrelerde devam eder. Bu dönemde ön-ergenin özerkleşme, hayatı rollere girip çıkarak öğrenme, farklı bir birey olma isteğini ebeveyn uzlaşarak değerlendirmesi bireyin sağlıklı gelişimine yardımcı olur.

Bu dönem, psikolojik ve sosyal açılarından önemli gelişmelerin yaşandığı, çocuğun hayatının ileri dönemleri ile bağlantılarının oluştuğu, hassas bir geçiş evresidir. Çocuk, bu yaşlarda farklı özellikler gösterir. Sanki yıllardır olan çocuk gitmiş, yerine bambaşka birisi gelmiş gibidir. O daha sosyal, daha çok isteyen, hedefleri olan, kendine özen gösteren, bağımsız hareket etmek isteyen biridir artık. Buna rağmen çocuksu hallerinden kopamaz, çocukluk ile ergenlik arasında gider gelir. Bu bocalama, onun kişilik gelişimi açısından normaldir

Bu dönemde ebeveyn düşen sorumluluk, artık çocukluktan görece olarak çıkmış, ergen olma yolunda ilerleyen bireye güven geliştirmek olmalıdır. Aksi takdirde bağımlı yetiştirilmeye çalışılan ön-ergen, her kararında anne-babasına danışmak zorunda kalacak ve çatışma kaçınılmaz hale gelecektir.

Ön ergenin davranışları, tutumları zamana ve yere göre değişiklik gösterir. Ön ergenlerin verdikleri tepkilerin nedenlerini; sadece fiziksel değişimlerine bağlamak yeterli değildir. Ön ergenler bu dönemde daha ben-merkezli olurlar.

#### **5.6.9. Biyolojik ve genetik (kalıtsal) özelliklerin ön ergen-ebeveyn arasındaki çatışma nedenleri ve çözümü üzerindeki rolü**

Günümüzde, canlılarda bazı karakter ve fiziksel özelliklerin genler aracılığı ile anne-babadan çocuğa aktarıldığı kanıtlanmıştır. Dolayısı ile ön-ergenin 1. derece akrabalarından özellikler taşınması mümkündür. Bu şu anlama gelmektedir. Birey içine doğduğu çağın kültürel ve çevresel faktörlerinden etkileşimler alırken, aynı zamanda büyük annesinin veya büyük babasının; sinirli, sakın, duyarlı, duyarsız, aceleci, yavaş v.s. gibi karakteristik yapılarından bazılarını alabilir. Bunun sonucu olarak bireyin anne-baba ilişkilerinde saldırgan, uyumsuz, kayıtsız olması mümkündür. Alkolik bir anneyi veya babayı sakın bir yapıya sahip bir ön-ergenin, sakinleştirmeye çalışması veya çatışmayı sönmülendirmesi ender de olsa görülen bir durumdur.

## 6. VERİLERİN ANALİZİ

Anket uygulamasına; Çankaya ilçesi Maya koleji 8A, 8B ve 8C sınıfı öğrencileri katılmıştır.

Bu araştırmanın kapsamı çerçevesinde uygulamaya Maya Kolejinden 14-15 yaş arası 60 öğrenci (%40 kız, %58,3 erkek), 17 ebeveyn katılmıştır. Öğrencilerden bir kişi cinsiyetiniz sorusunu boş bırakmıştır.

Ön ergen soru formlarının ilk kısmı demografik sorulardan oluşmaktadır. Ön ergen soru formunda cinsiyet, okul, sınıf, doğum tarihi, kardeş sayısı, anne ve babanın eğitim durumları soruldu.

### 6.1. Frekans Tabloları

Maya Kolejine ait Frekans Analiz Tablosu aşağıda çıkartılmıştır. Anketi n=60 öğrenci doldurmuştur. Bazı soruları yanıtlamayan öğrenciler bulunmaktadır.

| E B E V E Y N                                                                                                                                                                                           | ANNE |      |       |      |       |      | BABA |      |       |      |       |      |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------|------|-------|------|-------|------|------|------|-------|------|-------|------|
|                                                                                                                                                                                                         | Evet |      | Hayır |      | Bazen |      | Evet |      | Hayır |      | Bazen |      |
|                                                                                                                                                                                                         | n    | %    | n     | %    | n     | %    | n    | %    | n     | %    | n     | %    |
| Ebeveynim, bana yeteri kadar zaman ayırmadığı için çatışma yaşarız.                                                                                                                                     | 1    | 1,7  | 48    | 80,0 | 10    | 16,7 | 3    | 5,0  | 44    | 73,3 | 11    | 18,3 |
| Ebeveynim, beni anlamadığı için çatışma yaşarız.                                                                                                                                                        | 20   | 33,3 | 18    | 30,0 | 22    | 36,7 | 13   | 21,7 | 35    | 58,3 | 10    | 16,7 |
| Ebeveynim, derslerime yeterince zaman ayırmadığımı düşündüğünde bu konuda annemle tartışırız.                                                                                                           | 25   | 41,7 | 12    | 20,0 | 23    | 38,3 | 16   | 26,7 | 29    | 48,3 | 12    | 20,0 |
| Arkadaşlarımla telefonda uzun görüştüğüm zaman annemle tartışırız.                                                                                                                                      | 11   | 18,3 | 36    | 60,0 | 13    | 21,7 | 9    | 15,0 | 41    | 68,3 | 7     | 11,7 |
| Ebeveynim, bana bazen sıcak davranırken bazen de şikayet edip durur. Annemin bu konuda kararlı/tutarlı <b>olmaması</b> yüzünden onunla çatışma yaşarız.                                                 | 14   | 23,3 | 24    | 40,0 | 21    | 35,0 | 8    | 13,3 | 40    | 66,7 | 9     | 15,0 |
| Ebeveynim odamın düzenine karıştığı için zıtlaşırız                                                                                                                                                     | 21   | 35,0 | 19    | 31,7 | 20    | 33,3 | 10   | 16,7 | 41    | 68,3 | 6     | 10,0 |
| Ebeveynim saç modelime ve rengine karışır. Bu sebeple onla zıtlasırım/çatışırım.                                                                                                                        | 3    | 5,0  | 50    | 83,3 | 7     | 11,7 | 4    | 6,7  | 48    | 80,0 | 4     | 6,7  |
| Ebeveynim, kışın dışarıya ince kıyafetlerle çıktığımı iddia eder. Bu sebeple kavga ederiz.                                                                                                              | 18   | 30,0 | 20    | 33,3 | 22    | 36,7 | 9    | 15,0 | 35    | 58,3 | 13    | 21,7 |
| Ebeveynim, yaptığım bazı davranışların “aptalca, ahmakça” olduğunu söyler. Kişiliğime yönelik “salak”, “geri zekalı” gibi saldırılarda bulunur. Bu durum benim başarıımı düşürür ve tartışma nedenidir. | 7    | 11,7 | 45    | 75,0 | 8     | 13,3 | 7    | 11,7 | 43    | 71,7 | 7     | 11,7 |
| Fazla sosyal faaliyet (spor, müzik, AVM gezme) yaptığım için Ebeveynim ile tartışırız.                                                                                                                  | 5    | 8,3  | 45    | 75,0 | 10    | 16,7 | 3    | 5,0  | 42    | 70,0 | 12    | 20,0 |
| Ebeveynim, yaptığı her şeyi benim için yaptığını hatırlatıp durur. Bu yüzden çatışma yaşarız.                                                                                                           | 10   | 16,7 | 30    | 50,0 | 19    | 31,7 | 10   | 16,7 | 37    | 61,7 | 10    | 16,7 |
| Ebeveynim ben bir şey anlatırken beni tam dinlemez. Bu duruma kızar ve onunla kavga ederim.                                                                                                             | 8    | 13,3 | 32    | 53,3 | 18    | 30,0 | 10   | 16,7 | 35    | 58,3 | 12    | 20,0 |
| Ebeveynim, benim onun çocukluğunda olduğu kadar iyi olmadığını söyleyip durur. Bende bu durumu anlayamam. Bana şimdiki zamana göre yaklaşmasını beklerim. Olmadığında çatışma yaşarız.                  | 10   | 16,7 | 39    | 65,0 | 11    | 18,3 | 7    | 11,7 | 40    | 66,7 | 10    | 16,7 |

|                                                                                                                                                                                   |    |      |    |      |    |      |    |      |    |      |    |      |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|------|----|------|----|------|----|------|----|------|----|------|
| Benim duygu ve düşüncelerimi yönlendirmeye çalışır. Bu nedenle onunla çatışırız.                                                                                                  | 11 | 18,3 | 41 | 68,3 | 8  | 13,3 | 5  | 8,3  | 45 | 75,0 | 5  | 8,3  |
| Kardeşimle benim aramda ayırım yaptığı için kavga ederiz.                                                                                                                         | 6  | 10,0 | 45 | 75,0 | 6  | 10,0 | 5  | 8,3  | 46 | 76,7 | 4  | 6,7  |
| Ebeveynim, ödevlerime yardım etmediği için tartışırız.                                                                                                                            | 2  | 3,3  | 55 | 91,7 | 3  | 5,0  | 3  | 5,0  | 49 | 81,7 | 5  | 8,3  |
| Ebeveynim ile parasal konularda çatışma yaşarız.                                                                                                                                  | 5  | 8,3  | 44 | 73,3 | 11 | 18,3 | 7  | 11,7 | 42 | 70,0 | 8  | 13,3 |
| İstediğim elektronik eşya (cep telefonu, bilgisayar, oyun konsolu v.b.) alınmadığında Ebeveynim ile çatışma yaşarız.                                                              | 7  | 11,7 | 36 | 60,0 | 16 | 26,7 | 6  | 10,0 | 37 | 61,7 | 14 | 23,3 |
| Sinema, oyun, eğlence harcamalarım yüzünden annem ile maddi tartışmalar yaşarız.                                                                                                  | 7  | 11,7 | 39 | 65,0 | 13 | 21,7 | 6  | 10,0 | 45 | 75,0 | 6  | 10,0 |
| Ebeveynim, ayakkabı ve kıyafet satın alma seçimime karışır. Beğendiğim kıyafeti bir nedenle almaz. Bu nedenle onunla çatışırız.                                                   | 9  | 15,0 | 42 | 70,0 | 9  | 15,0 | 7  | 11,7 | 45 | 75,0 | 5  | 8,3  |
| Ebeveynimin yanında rahat pozisyonda oturamam, uzanıp yatamam, izin vermez. Bu yüzden onunla çatışma yaşarız.                                                                     | 1  | 1,7  | 56 | 93,3 | 2  | 3,3  | 2  | 3,3  | 45 | 75,0 | 10 | 16,7 |
| Ebeveynim, dinlediğim müzikleri beğenmez. Daha güzel şeyler dinle der. Bu yüzden onunla çatışma yaşarız.                                                                          | 0  | 0,0  | 52 | 86,7 | 7  | 11,7 | 4  | 6,7  | 51 | 85,0 | 2  | 3,3  |
| Televizyon karşısında veya bilgisayar önünüzde yemek yememe annem izin vermez. Bu nedenle kavga ederiz.                                                                           | 11 | 18,3 | 35 | 58,3 | 13 | 21,7 | 4  | 6,7  | 43 | 71,7 | 10 | 16,7 |
| Ebeveynim, aşık olmamı istemez. Bu yaşta karşı cinsle duygusal ilişkiler yaşamamı zararlı bulur. Bu yüzden çatışma yaşarız.                                                       | 5  | 8,3  | 51 | 85,0 | 4  | 6,7  | 4  | 6,7  | 47 | 78,3 | 6  | 10,0 |
| Ebeveynim, doğum günü partimi abartmamı istemez. Bu nedenle çatışma yaşarız.                                                                                                      | 3  | 5,0  | 52 | 86,7 | 4  | 6,7  | 3  | 5,0  | 50 | 83,3 | 2  | 3,3  |
| Ebeveynim, kardeşimin dağınıklığını toplamam gibi bir sorumluluk verir. Yerine getirmezsem cezalandırır.                                                                          | 2  | 3,3  | 52 | 86,7 | 3  | 5,0  | 2  | 3,3  | 50 | 83,3 | 2  | 3,3  |
| Ebeveynim, arkadaş seçimime karışır. Bazı kişilerle arkadaşlık etmemi istemez. Bu nedenle kavga ederiz.                                                                           | 4  | 6,7  | 44 | 73,3 | 12 | 20,0 | 3  | 5,0  | 47 | 78,3 | 7  | 11,7 |
| Ebeveynim, zamanımı nasıl kullanacağıma karışır. Bu yüzden anlaşamayız. Çatışma yaşarız.                                                                                          | 18 | 30,0 | 17 | 28,3 | 25 | 41,7 | 9  | 15,0 | 33 | 55,0 | 14 | 23,3 |
| Ebeveynim, az ders çalıştığımı düşünür. Bu konuda çatışma yaşarız.                                                                                                                | 27 | 45,0 | 17 | 28,3 | 16 | 26,7 | 20 | 33,3 | 19 | 31,7 | 17 | 28,3 |
| Ebeveynim ve benim ilgi alanlarımız farklıdır. Annem ilgi alanlarımın neler olacağını söyler. Şu sporu yapma, araba yarışlarına merak salma gibi...Bu durum çatışmamıza yol açar. | 6  | 10,0 | 52 | 86,7 | 1  | 1,7  | 6  | 10,0 | 47 | 78,3 | 3  | 5,0  |

|                                                                                                                                                                                                            |    |      |    |      |    |      |    |      |    |      |    |      |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|------|----|------|----|------|----|------|----|------|----|------|
| Ebeveynim, asosyaldır. Onunla iletişim kurmak çok zordur. Bu nedenle kavga ederiz.                                                                                                                         | 1  | 1,7  | 57 | 95,0 | 2  | 3,3  | 2  | 3,3  | 49 | 81,7 | 5  | 8,3  |
| Ebeveynim, dengesizdir, psikolojik sorunları vardır. Bu yüzden bana kötü davranır. Bende karşılık veririm. Çatışma yaşarız.                                                                                | 3  | 5,0  | 53 | 88,3 | 3  | 5,0  | 1  | 1,7  | 52 | 86,7 | 3  | 5,0  |
| Ebeveynim, madde (içki, sigara, alkol v.b.) bağımlısıdır. Vazgeçmesini istediğim için tartışma yaşarız.                                                                                                    | 3  | 5,0  | 56 | 93,3 | 1  | 1,7  | 3  | 5,0  | 47 | 78,3 | 5  | 8,3  |
| Ebeveynim, kumara ve şans oyunlarına çok zaman ve para harcar. Bu nedenle ona kızarım. Çatışma yaşarız.                                                                                                    | 0  | 0,0  | 59 | 98,3 | 0  | 0    | 0  | 0,0  | 56 | 93,3 | 0  | 0    |
| Ebeveynim, bana bazen fiziksel şiddet (tokat atma, kulak, saç çekme v.b.) uygular. Bu nedenle onla anlaşamayız.                                                                                            | 2  | 3,3  | 54 | 90,0 | 4  | 6,7  | 1  | 1,7  | 50 | 83,3 | 4  | 6,7  |
| Ebeveynim, bana psikolojik şiddet uygular (bir davranışınızdan dolayı suçlu hissettirme, sevgisinden mahrum bırakma, azarlama, hakaret etme v.b.). Buna tahammül edemem. Onunla çatışırız.                 | 9  | 15,0 | 40 | 66,7 | 10 | 16,7 | 6  | 10,0 | 46 | 76,7 | 4  | 6,7  |
| Ebeveynim, beni anlamadığı için çatışma yaşarız.                                                                                                                                                           | 19 | 31,7 | 22 | 36,7 | 19 | 31,7 | 15 | 25,0 | 30 | 50,0 | 11 | 18,3 |
| Ebeveynim, sonucu önemsiz davranışlarımı bile izler, kontrol eder ve bana şunu yapma, şöyle yap diye beni uyarır. Bu nedenle çatışma yaşarız.                                                              | 8  | 13,3 | 36 | 60,0 | 15 | 25,0 | 7  | 11,7 | 42 | 70,0 | 7  | 11,7 |
| Ebeveynim, ekonomik gücünü bana karşı kullanır. Mesela “seni kolejden alır devlet okuluna veririm gibi tehdit eder. Bu yüzden onunla çatışma yaşarız.                                                      | 8  | 13,3 | 46 | 76,7 | 6  | 10,0 | 8  | 13,3 | 46 | 76,7 | 1  | 1,7  |
| Ebeveynim, ekonomik gücünü bana karşı kullanır. Mesela “seni okuldan alır işe sokarım” gibi tehdit eder. Bu yüzden onunla çatışma yaşarız.                                                                 | 2  | 3,3  | 55 | 91,7 | 3  | 5,0  | 1  | 1,7  | 50 | 83,3 | 4  | 6,7  |
| Ebeveynim ile görüş ayrılıklarımız vardır. Bu durum çatışmamıza yol açar                                                                                                                                   | 13 | 21,7 | 24 | 40,0 | 21 | 35,0 | 13 | 21,7 | 29 | 48,3 | 13 | 21,7 |
| Ebeveynim, beni ayrı bir kişilik, ayrı bir birey olarak görmez. Bana, kendisinin bir parçası gibi davranır. Beni kendisine bağımlı kılar. Bu nedenle çatışma yaşarız.                                      | 6  | 10,0 | 49 | 81,7 | 5  | 8,3  | 4  | 6,7  | 47 | 78,3 | 4  | 6,7  |
| Ebeveynim, takıntılıdır. Takıntıları beni çileden çıkarır. Bu nedenle onunla çatışırım.                                                                                                                    | 8  | 13,3 | 45 | 75,0 | 7  | 11,7 | 5  | 8,3  | 45 | 75,0 | 5  | 8,3  |
| Ebeveynim, benim kişilik özelliklerimi (sinirli, uyuşuk, atak, tembel v.b.) problem eder, onların benim özelliklerim olduğunu kabullenmez. Bunun için çatışma yaşarım.                                     | 11 | 18,3 | 30 | 50,0 | 19 | 31,7 | 6  | 10,0 | 39 | 65,0 | 10 | 16,7 |
| Ebeveynim, çevrenin benimle ilgili söylediklerini dikkate alır. Olur, olmaz, gerçeklik payı olmasa bile beni uyarır. Ben de karşı çıkarım. Bu nedenle tartışırız.                                          | 6  | 10,0 | 42 | 70,0 | 12 | 20,0 | 4  | 6,7  | 44 | 73,3 | 7  | 11,7 |
| Ebeveynim, ileride, toplumun gözünde saygın, bol para getiren bir mesleği seçmemi ister. Ben ise istediğim, mutlu olacağım bir mesleği seçmek isterim. İlerideki meslek seçimim konusunda çatışma yaşarız. | 8  | 13,3 | 45 | 75,0 | 6  | 10,0 | 5  | 8,3  | 46 | 76,7 | 5  | 8,3  |

|                                                                                                                                                                                                                                                                                            |    |      |    |      |    |      |    |      |    |      |    |      |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|------|----|------|----|------|----|------|----|------|----|------|
| Ebeveynim, ev işlerine ve aile bireylerine yeterince zaman ayırmaz. Yemek yapmaz, Evi temizlemez, dışarı ile çok ilgilenir. Bu sebeple onunla çatışırız.                                                                                                                                   | 2  | 3,3  | 57 | 95,0 | 1  | 1,7  | 3  | 5,0  | 50 | 83,3 | 3  | 5,0  |
| Ebeveynim, akrabalarımın etkisinde kalıyor. O yüzden bana akrabalarımın dediği zor şeyleri yaptırmaya çalışıyor (fazla ders çalışmamı istemeleri, onlara göre kötü gruplara katılmamam, dışarıda fazla zaman geçirmemem, duygusal arkadaşlığa girmemem gibi). Bu yüzden çatışma yaşıyoruz. | 7  | 11,7 | 48 | 80,0 | 5  | 8,3  | 7  | 11,7 | 47 | 78,3 | 2  | 3,3  |
| Ebeveynim, bana bağırdığı zaman onunla tartışırız, çatışma yaşıyoruz.                                                                                                                                                                                                                      | 21 | 35,0 | 19 | 31,7 | 20 | 33,3 | 11 | 18,3 | 32 | 53,3 | 13 | 21,7 |
| Ebeveynim, dışarı çıkmak istediğimde otur dersine çalış der. Bu yüzden onunla çatışırız.                                                                                                                                                                                                   | 7  | 11,7 | 35 | 58,3 | 18 | 30,0 | 4  | 6,7  | 39 | 65,0 | 13 | 21,7 |
| Ebeveynim, bazen benimle dalga geçer. Böyle olunca kavga ederiz.                                                                                                                                                                                                                           | 2  | 3,3  | 44 | 73,3 | 14 | 23,3 | 9  | 15,0 | 47 | 78,3 | 56 | 93,3 |
| Ebeveynim, giydiğim bazı kıyafetleri beğenmez. Başka şeyler giymemi ister. Karşı çıkarım. Bu nedenle tartışırız.                                                                                                                                                                           | 7  | 11,7 | 40 | 66,7 | 12 | 20,0 | 4  | 6,7  | 46 | 76,7 | 5  | 8,3  |
| Ebeveynim, beni hala çocuk gibi görür ve davranır. Bu yüzden çatışma yaşıyoruz.                                                                                                                                                                                                            | 10 | 16,7 | 40 | 66,7 | 10 | 16,7 | 5  | 8,3  | 45 | 75,0 | 6  | 10,0 |
| Ebeveynim, beni başkalarıyla kıyaslar. Bu yüzden çatışma yaşıyoruz.                                                                                                                                                                                                                        | 18 | 30,0 | 21 | 35,0 | 19 | 31,7 | 9  | 15,0 | 39 | 65,0 | 8  | 13,3 |
| Ebeveynim, despot, otoriter biridir. Beni anlamaz. Bu yüzden çatışma yaşıyoruz.                                                                                                                                                                                                            | 7  | 11,7 | 49 | 81,7 | 4  | 6,7  | 5  | 8,3  | 45 | 75,0 | 6  | 10,0 |
| Ebeveynim, bana güvenmez. Bense artık büyüdüğümü, kendi başıma bir çok şeyi yapabileceğimi düşünürüm. Bu yüzden hem kendimle hem annemle çatışma yaşıyoruz.                                                                                                                                | 8  | 13,3 | 37 | 61,7 | 14 | 23,3 | 5  | 8,3  | 48 | 80,0 | 3  | 5,0  |
| <b>Ebeveynim</b> , bana karşı ilgisizdir. Yaptıklarına karışmaz. Bu yüzden hiç çatışma yaşamayız.                                                                                                                                                                                          | 1  | 1,7  | 54 | 90,0 | 5  | 8,3  | 3  | 5,0  | 45 | 75,0 | 7  | 11,7 |
| Ebeveynim, benim ruh halimi, iç dünyamı anlamıyor. Bu yüzden kavga ediyoruz.                                                                                                                                                                                                               | 14 | 23,3 | 37 | 61,7 | 9  | 15,0 | 6  | 10,0 | 38 | 63,3 | 11 | 18,3 |
| Annem, çok sık fast-food tarzı (hamburger, patates kızartması v.s.) yememi istemez. Böyle olunca onunla tartışıyoruz.                                                                                                                                                                      | 10 | 16,7 | 36 | 60,0 | 14 | 23,3 | 7  | 11,7 | 41 | 68,3 | 7  | 11,7 |
| Ebeveynim, harçlığımla, okul kantininde arkadaşlarıma bir şeyler ısmarladığımda bana kızar.                                                                                                                                                                                                | 3  | 5,0  | 57 | 95,0 | 0  | 0    | 2  | 3,3  | 53 | 88,3 | 2  | 3,3  |

Tablo 2 : Frekans Analiz Tablosu

Tablo 3 : Maya Koleji Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

|         | Frekans (n) | Yüzde (%) | Geçerli Yüzde (%) | Kümülatif Yüzde (%) |
|---------|-------------|-----------|-------------------|---------------------|
| Kız     | 24          | 40,0      | 40,7              | 40,7                |
| Erkek   | 35          | 58,3      | 59,3              | 100,0               |
| Toplam  | 59          | 98,3      | 100,0             |                     |
| Yanıtız | 1           | 1,7       |                   |                     |
|         | 60          | 100,0     |                   |                     |

Tablo 4 : Maya Koleji Öğrencilerinin Kardeş Sayısına Göre Dağılımı

| Kardeş sayısı | Frekans (n) | Yüzde (%) | Geçerli Yüzde (%) | Kümülatif Yüzde (%) |
|---------------|-------------|-----------|-------------------|---------------------|
| 0             | 26          | 43,3      | 44,8              | 44,8                |
| 1             | 27          | 45,0      | 46,6              | 91,4                |
| 2             | 2           | 3,3       | 3,4               | 94,8                |
| 3             | 2           | 3,3       | 3,4               | 98,3                |
| 8             | 1           | 1,7       | 1,7               | 100,0               |
| Toplam        | 58          | 96,7      | 100,0             |                     |
| Yanıtız       | 2           | 3,3       |                   |                     |
| Toplam        | 60          | 100,0     |                   |                     |

Tablo 5 : Maya Koleji Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

|                       | Frekans (n) | Yüzde (%) | Geçerli Yüzde (%) | Kümülatif Yüzde (%) |
|-----------------------|-------------|-----------|-------------------|---------------------|
| Lise                  | 14          | 23,3      | 23,7              | 23,7                |
| Üniversite            | 29          | 48,3      | 49,2              | 72,9                |
| Yüksek lisans/Doktora | 16          | 26,7      | 27,1              | 100,0               |
| Toplam                | 59          | 98,3      | 100,0             |                     |
| Yanıtız               | 1           | 1,7       |                   |                     |
| Toplam                | 60          | 100,0     |                   |                     |

Tablo 6 : Maya Koleji Öğrencilerinin babalarının Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

|                       | Frekans (n) | Yüzde (%) | Geçerli Yüzde (%) | Kümülatif Yüzde (%) |
|-----------------------|-------------|-----------|-------------------|---------------------|
| Lise                  | 5           | 8,3       | 8,3               | 8,3                 |
| Üniversite            | 34          | 56,7      | 56,7              | 65,0                |
| Yüksek lisans/Doktora | 21          | 35,0      | 35,0              | 100,0               |
| Toplam                | 60          | 100,0     | 100,0             |                     |

Tablo 7 : Maya Koleji Öğrencilerinin Ailelerini Tanımlamalarına Göre Dağılımı

|                  | Frekans (n) | Yüzde (%) | Geçerli Yüzde (%) | Kümülatif Yüzde (%) |
|------------------|-------------|-----------|-------------------|---------------------|
| Otoriter         | 11          | 18,3      | 18,6              | 18,6                |
| Demokratik       | 44          | 73,3      | 74,6              | 93,2                |
| Serbest, ilgisiz | 4           | 6,7       | 6,8               | 100,0               |
| Toplam           | 59          | 98,3      | 100,0             |                     |
| Yanıtsız         | 1           | 1,7       |                   |                     |
| Toplam           | 60          | 100,0     |                   |                     |

Tablo 8 : Maya Koleji Öğrencilerinin Yaşamlarından Memnunluk Düzeyine Göre Dağılımı

|            | Frekans (n) | Yüzde (%) | Geçerli Yüzde (%) | Kümülatif Yüzde (%) |
|------------|-------------|-----------|-------------------|---------------------|
| Evet       | 39          | 65,0      | 68,4              | 68,4                |
| Hayır      | 5           | 8,3       | 8,8               | 77,2                |
| İdare eder | 13          | 21,7      | 22,8              | 100,0               |
| Toplam     | 57          | 95,0      | 100,0             |                     |
| Yanıtsız   | 3           | 5,0       |                   |                     |
| Toplam     | 60          | 100,0     |                   |                     |

Tablo 9 : Maya Koleji Öğrencilerinin Ebeveynleri ile Çatışma Durumu Dağılımı

|                    | Frekans (n) | Yüzde (%) | Geçerli Yüzde (%) | Kümülatif Yüzde (%) |
|--------------------|-------------|-----------|-------------------|---------------------|
| Evet, devam ediyor | 11          | 18,3      | 19,6              | 19,6                |
| Hayır, anlaşıyoruz | 37          | 61,7      | 66,1              | 85,7                |
| Ortada kalıyor     | 8           | 13,3      | 14,3              | 100,0               |
| Toplam             | 56          | 93,3      | 100,0             |                     |
| Yanıtsız           | 4           | 6,7       |                   |                     |
| Toplam             | 60          | 100,0     |                   |                     |

## 6.2. Çapraz tablolar

Tablo 10 : Maya Koleji Öğrencilerinin Aile Tipi ile Annelerinin Ayırdıkları Zaman Çapraz Dağılımı

|                                                               |       | Çocuk Yetiştirme Biçimleri |            |                  | Toplam |
|---------------------------------------------------------------|-------|----------------------------|------------|------------------|--------|
|                                                               |       | Otoriter                   | Demokratik | Serbest, ilgisiz |        |
| Annem bana yeteri kadar zaman ayırmadığı için çatışma yaşarım | Evet  | 0                          | 0          | 1                | 1      |
|                                                               | Hayır | 7                          | 38         | 3                | 48     |
|                                                               | Bazen | 4                          | 5          | 0                | 9      |
| Toplam                                                        |       | 11                         | 43         | 4                | 58     |

Tablo 11 : Maya Koleji Öğrencilerinin Aile Tipi ile Babalarının Ayırdıkları Zaman Çapraz Dağılımı

| Babam bana yeterince zaman ayırmadığı için çatışma yaşarım |       | Çocuk Yetiştirme Biçimleri |            |                  | Toplam |
|------------------------------------------------------------|-------|----------------------------|------------|------------------|--------|
|                                                            |       | Otoriter                   | Demokratik | Serbest, ilgisiz |        |
|                                                            | Evet  | 3                          | 0          | 0                | 3      |
|                                                            | Hayır | 3                          | 36         | 4                | 43     |
|                                                            | Bazen | 4                          | 7          | 0                | 11     |
| Toplam                                                     |       | 10                         | 43         | 4                | 57     |

Tablo 12 : Maya Koleji Öğrencilerinin Aile Tipi ile Anlaşılma İlişkisi Çapraz Dağılımı

|                                             |       | Çocuk Yetiştirme Biçimleri |            |                  | Toplam |
|---------------------------------------------|-------|----------------------------|------------|------------------|--------|
|                                             |       | Otoriter                   | Demokratik | Serbest, ilgisiz |        |
| Annem, beni anlamadığı için çatışma yaşarız | Evet  | 9                          | 9          | 1                | 19     |
|                                             | Hayır | 0                          | 18         | 0                | 18     |
|                                             | Bazen | 2                          | 17         | 3                | 22     |
| Toplam                                      |       | 11                         | 44         | 4                | 59     |

|                                            |       | Çocuk Yetiştirme Biçimleri |            |                  | Toplam |
|--------------------------------------------|-------|----------------------------|------------|------------------|--------|
|                                            |       | Otoriter                   | Demokratik | Serbest, ilgisiz |        |
| Babam beni anlamadığı için çatışma yaşarım | Evet  | 8                          | 3          | 1                | 12     |
|                                            | Hayır | 0                          | 33         | 2                | 35     |
|                                            | Bazen | 2                          | 7          | 1                | 10     |
| Toplam                                     |       | 10                         | 43         | 4                | 57     |

Tablo 13 : Maya Koleji Öğrencilerinin Aile Tipi ile Ders Çalışma Zamanı İlişkisi Çapraz Dağılımı

|                                                                                           |       | Çocuk Yetiştirme Biçimleri |            |                  | Toplam |
|-------------------------------------------------------------------------------------------|-------|----------------------------|------------|------------------|--------|
|                                                                                           |       | Otoriter                   | Demokratik | Serbest, ilgisiz |        |
| Annem, derslerime yeterince zaman ayırmadığımı düşündüğünde bu konuda annemle tartışırız. | Evet  | 9                          | 14         | 1                | 24     |
|                                                                                           | Hayır | 2                          | 9          | 1                | 12     |
|                                                                                           | Bazen | 0                          | 21         | 2                | 23     |
| Toplam                                                                                    |       | 11                         | 44         | 4                | 59     |

|                                                                                           |       | Çocuk Yetiştirme Biçimleri |            |                  | Toplam |
|-------------------------------------------------------------------------------------------|-------|----------------------------|------------|------------------|--------|
|                                                                                           |       | Otoriter                   | Demokratik | Serbest, ilgisiz |        |
| Babam, derslerime yeterince zaman ayırmadığımı düşündüğünde bu konuda annemle tartışırız. | Evet  | 6                          | 8          | 1                | 15     |
|                                                                                           | Hayır | 2                          | 25         | 2                | 29     |
|                                                                                           | Bazen | 1                          | 10         | 1                | 12     |
| Toplam                                                                                    |       | 9                          | 43         | 4                | 56     |

Tablo 14 : Maya Koleji Öğrencilerinin Aile Tipi ile Kontrol İlişkisi Çapraz Dağılımı

|                                                                                        |       | Çocuk Yetiştirme Biçimleri |            |                  | Toplam |
|----------------------------------------------------------------------------------------|-------|----------------------------|------------|------------------|--------|
|                                                                                        |       | Otoriter                   | Demokratik | Serbest, ilgisiz |        |
| Annem Benim duygu ve düşüncelerimi yönlendirmeye çalışır. Bu nedenle onunla çatışırız. | Evet  | 8                          | 2          | 1                | 11     |
|                                                                                        | Hayır | 0                          | 37         | 3                | 40     |
|                                                                                        | Bazen | 3                          | 5          | 0                | 8      |
| Toplam                                                                                 |       | 11                         | 44         | 4                | 59     |

|                                                                                        |       | Çocuk Yetiştirme Biçimleri |            |                  | Toplam |
|----------------------------------------------------------------------------------------|-------|----------------------------|------------|------------------|--------|
|                                                                                        |       | Otoriter                   | Demokratik | Serbest, ilgisiz |        |
| Babam Benim duygu ve düşüncelerimi yönlendirmeye çalışır. Bu nedenle onunla çatışırız. | Evet  | 4                          | 1          | 0                | 5      |
|                                                                                        | Hayır | 1                          | 39         | 4                | 44     |
|                                                                                        | Bazen | 4                          | 1          | 0                | 5      |
| Toplam                                                                                 |       | 9                          | 41         | 4                | 54     |

Tablo 15 : Maya Koleji Öğrencilerinin Aile Tipi ile Dinlediği Müziğin Sorun Olması İlişkisi Çapraz Dağılımı

|                                                                                                      |       | Çocuk Yetiştirme Biçimleri |            |                  | Toplam |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------|----------------------------|------------|------------------|--------|
|                                                                                                      |       | Otoriter                   | Demokratik | Serbest, ilgisiz |        |
| Annem, dinlediğim müzikleri beğenmez. Daha güzel şeyler dinle der. Bu yüzden onunla çatışma yaşarız. | Evet  | 0                          | 0          | 0                | 0      |
|                                                                                                      | Hayır | 9                          | 39         | 4                | 52     |
|                                                                                                      | Bazen | 2                          | 4          | 0                | 6      |
| Toplam                                                                                               |       | 11                         | 43         | 4                | 58     |

|                                                                                                      |       | Çocuk Yetiştirme Biçimleri |            |                  | Toplam |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------|----------------------------|------------|------------------|--------|
|                                                                                                      |       | Otoriter                   | Demokratik | Serbest, ilgisiz |        |
| Babam, dinlediğim müzikleri beğenmez. Daha güzel şeyler dinle der. Bu yüzden onunla çatışma yaşarız. | Evet  | 0                          | 4          | 0                | 4      |
|                                                                                                      | Hayır | 8                          | 38         | 4                | 50     |
|                                                                                                      | Bazen | 1                          | 1          | 0                | 2      |
| Toplam                                                                                               |       | 9                          | 43         | 4                | 56     |

Tablo 16 : Maya Koleji Öğrencilerinin Aile Tipi ile Ebeveynin Bağırmasının Çatışma İlişkisi Çapraz Dağılımı

|                                                                 |       | Çocuk Yetiştirme Biçimleri |            |                  | Toplam |
|-----------------------------------------------------------------|-------|----------------------------|------------|------------------|--------|
|                                                                 |       | Otoriter                   | Demokratik | Serbest, ilgisiz |        |
| Annem, bana bağırdığı zaman onunla tartışırız, çatışma yaşarız. | Evet  | 9                          | 10         | 1                | 20     |
|                                                                 | Hayır | 1                          | 16         | 2                | 19     |
|                                                                 | Bazen | 1                          | 18         | 1                | 20     |
| Toplam                                                          |       | 11                         | 44         | 4                | 59     |

|                                                                 |       | Çocuk Yetiştirme Biçimleri |            |                  | Toplam |
|-----------------------------------------------------------------|-------|----------------------------|------------|------------------|--------|
|                                                                 |       | Otoriter                   | Demokratik | Serbest, ilgisiz |        |
| Babam, bana bağırdığı zaman onunla tartışırız, çatışma yaşarız. | Evet  | 5                          | 5          | 1                | 11     |
|                                                                 | Hayır | 2                          | 28         | 2                | 32     |
|                                                                 | Bazen | 1                          | 10         | 1                | 12     |
| Toplam                                                          |       | 8                          | 43         | 4                | 55     |

Tablo 17 : Maya Koleji Öğrencilerinin Aile Tipi ile Ruh Hallerinin Anlaşılması İlişkisi Çapraz Dağılımı

|                                                                          |       | Çocuk Yetiştirme Biçimleri |            |                  | Toplam |
|--------------------------------------------------------------------------|-------|----------------------------|------------|------------------|--------|
|                                                                          |       | Otoriter                   | Demokratik | Serbest, ilgisiz |        |
| Annem, benim ruh halimi, iç dünyamı anlamıyor. Bu yüzden kavga ediyoruz. | Evet  | 9                          | 4          | 1                | 14     |
|                                                                          | Hayır | 0                          | 34         | 3                | 37     |
|                                                                          | Bazen | 2                          | 6          | 0                | 8      |
| Toplam                                                                   |       | 11                         | 44         | 4                | 59     |

|                                                                          |       | Çocuk Yetiştirme Biçimleri |            |                  | Toplam |
|--------------------------------------------------------------------------|-------|----------------------------|------------|------------------|--------|
|                                                                          |       | Otoriter                   | Demokratik | Serbest, ilgisiz |        |
| Babam, benim ruh halimi, iç dünyamı anlamıyor. Bu yüzden kavga ediyoruz. | Evet  | 4                          | 1          | 1                | 6      |
|                                                                          | Hayır | 0                          | 35         | 2                | 37     |
|                                                                          | Bazen | 4                          | 6          | 1                | 11     |
| Toplam                                                                   |       | 8                          | 42         | 4                | 54     |

### 6.3. Ki-Kare testi

Araştırmanın “Aile tipi ile ön ergen – ebeveyn arasında yaşanan çatışmanın uzlaşma ile sonuçlanması arasında ilişki vardır” hipotezi Ki-kare yöntemi ile test edilmiştir. Aile tipi ile yaşanan çatışmanın uzlaşma ile sonuçlanması arasındaki ilişki anlamlı bulunmuştur ( $p<0,05$ ). Aile yapılarını demokratik olarak gören ön ergenlerin ebeveynleri ile yaşadıkları çatışmaların uzlaşma ile çözümlendiğini belirtenlerin oranı %79.1 dir. Ebeveynlerini otoriter olarak tanımlayan ön ergenlerin 62.5% i ebeveynleri ile yaşadıkları çatışmaların sürdüğünü ifade etmektedirler.

Tablo 18 : Maya Koleji Öğrencilerinin Aile Tipi ile Ebeveynleri ile Çatışmalarının Sürüp Sürmediği Arasındaki İlişkinin Çapraz Dağılımı

|                                                                                                              |                    | Çocuk Yetiştirme Biçimleri |            |                  | Toplam |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------|----------------------------|------------|------------------|--------|
|                                                                                                              |                    | Otoriter                   | Demokratik | Serbest, ilgisiz |        |
| Genel olarak, anne-babanla yaşadığın tartışmalar sürüyor mu/yineliyor mu? Yoksa uzlaşma ile sonuçlanıyor mu? | Evet, devam ediyor | 5                          | 5          | 1                | 11     |
|                                                                                                              | Hayır, anlaşıyoruz | 1                          | 34         | 2                | 37     |
|                                                                                                              | Ortada kalıyor     | 2                          | 4          | 1                | 7      |
| Toplam                                                                                                       |                    | 8                          | 43         | 4                | 55     |

Tablo 19 : Maya Koleji Öğrencilerinin Aile Tipi ile Yaşanan Çatışmaların Devamı İlişkinin Ki-Kare Değeri

|                     | Değer               | Asymp. Sig. (2-sided) | Exact Sig. (2-sided) |
|---------------------|---------------------|-----------------------|----------------------|
| Pearson Ki Kare     | 15,233 <sup>a</sup> | ,004                  | ,009                 |
| Olasılık Oranı      | 14,394              | ,006                  | ,005                 |
| Fisher's Kesin Test | 15,091              |                       | ,001                 |
| Geçerli Sayı        | 55                  |                       |                      |

a. 5'ten küçük hücre sayısı 5

#### 6.4. BULGULAR

Uygulanan anket sonuçları yüzde ve frekans olarak değerlendirilmiştir. Sonuçlara göre ön ergen ebeveyn çatışma alanlarından birisi; ebeveyn tarafından ön ergene ayrı bir kişilik olarak bakılmama, hala çocuk gibi görme durumudur. Maya kolejindeki annelerin %28.3'ü ile babaların %18.3 ön ergene ayrı bir kişilik olarak bakmamakta, onları çocuk olarak görmektedirler.

Aile tipi ile “ebeveynim beni anlamıyor” arasında önemli bir ilişki olduğu yapılan çapraz testten çıkmaktadır (Tablo 12.a ve 12.b). Ailesini otoriter tanımlayan ön ergenlerin 81,8% i “annen beni anlamadığı için çatışma yaşarız” seçeneğini işaretlemiştir. Bu oran demokratik aile için 20,5% dir. Aynı soruya ön ergenlerin babaları için verdikleri yüzdeler ise 80% ve 7% dir.

Bir diğer çatışma konusu gençlerin ruh hallerinin anne-babaları tarafından anlaşılmamasıdır. Maya kolejindeki ön ergenlerin cevapladıkları anketlere göre; annelerin %40'ı ile babaların %26.6'sı çocuklarının ruhsal durumunu tahlil edememektedirler. Aile tipine göre dağılımlar ise aşağıdaki gibidir. Ebeveynlerini otoriter olarak gören öğrencilerin 81,8% i, demokratik olarak görenlerin 9,1% i “annem benim ruh halimi, iç dünyamı anlamıyor” ifadesine yer vermişlerdir. Babaları için bu oranlar 50% ve 2,4% dır.

3. önemli çatışma sahası ön ergen tarafından ebeveynleri tarafından kendilerine uygulandıkları düşünülen psikolojik ve fiziksel şiddet olgusudur. Söz konusu veriler ise şöyledir : Ankara ili Çankaya ilçesinde faaliyet gösteren Maya kolejinde öğrenim gören öğrencilerin annelerinden %16.6'sı çocuklarına psikolojik, %6,6'sı fiziksel şiddet uygulamaktadır. Bu okul için babaların %6.6'sı psikolojik, %5'i fiziksel şiddet sergilemektedirler.

Ebeveynler ile ön ergenler arasında yaşanan bir diğer çatışma alanı ise ebeveynin herhangi bir nedenle ön ergene bağırmasıdır. Otoriter çocuk yetiştirme tarzına sahip ailelerin çocuklarından 81,8% i, demokratik çocuk yetiştirme tarzına sahip ailelerin

çocuklarından ise 22,7% si annesinin ona bağırmasını çatışma nedeni olarak görmektedir. Babalar için ise bu oranlar 62,5% ve 11,6% dır (Tablo 16.a ve 16.b).

Sonuçlar göstermektedir ki anne-babalar ile bu yaş ergenler arasında yaşanan çatışmaların bir diğer alanı iletişim eksikliği veya bozukluğudur. Aşağıda verilen yüzdeler ebeveynlerle çocuklarının birbirini anlamama yönündeki değerleridir. Maya koleji öğrencilerinin velilerinden annelerin %21.6'sı babaların ise %20'si çocuklarını anlamamaktadırlar.

Önemli ebeveyn-ön ergen çatışma noktalarından birisi de kuşak çatışmasıdır. Söz konusu çatışma sahası için elde edilen sonuçlar şöyledir. Maya Kolejindeki annelerin %11.6'sı, babaların %13.3'ü, çocukları ile kuşak çatışması yaşamaktadır.

Ön ergenlerin giyim, saç tarzına ebeveynlerinin karışmasından çıkan çatışma oranları ise şu şekilde belirlenmiştir. Maya koleji velilerinden annelerin %15'i, babaların %8.3'ü çocuklarının saç ve giyim tarzına müdahale etmekte ve çatışma yaşamaktadırlar.

Ön ergenlere göre kendilerine davranışsal kontrol uygulayan ebeveynlerin oranları şöyledir : Maya kolejinden annelerin %28.3'ü, babaların %13.3'ü

Çankaya bölgesi Maya Koleji anket sonuçlarına göre ebeveynlerin 26.4%'ü çocuklarının dağınıklığını çatışma nedeni olarak görmektedirler. Yapılan çalışmada her iki semt ailelerinde ebeveynlerin çocuklarının bazı kişisel özelliklerinden rahatsızlık duydukları saptanmıştır. Aileler belirli oranlarda ön ergen çocuklarını hımbıl, dersine az çalışan, uyuşuk v.s. gibi kişisel özelliklerinden rahatsızlık duymakta ve çatışma yaşamaktadırlar. Maya Kolejinde ise ailelerin %23.5'i bu durumdan rahatsızdırlar.

Ebeveyn anketlerinde tespit edilen bir diğer husus da ebeveynlerin ön ergenlerin ders çalışma/çalışmama sürelerinden kaynaklanan çatışma durumu olup ebeveynlerin bu konudaki rahatsızlıkları yüksektir ve bu konu çocuklarıyla önemli bir çatışma alanını oluşturur. Maya Kolejinde ebeveynlerin %47'si çocuklarının yeterince ders çalışmadığından şikayetçidir.

Anketin son iki sorusunda ön ergenlere “Yaşamından mutlu musun?” ve “Genel olarak, anne-babanla yaşadığın tartışmalar sürüyor mu/yineliyor mu? Yoksa uzlaşma ile sonuçlanıyor mu?” soruları yöneltilmiştir. Maya Koleji ön ergenlerinin 65% i yaşamlarından memnun olduğunu ifade etmişlerdir. (Tablo 9 ve 10). Ön ergenlerin 61,7% si ebeveynleri ile yaşadıkları çatışmaları anlaşma ile sonuçlandıklarını belirtmişlerdir.

## 7. SONUÇ VE TARTIŞMA

Ergenlik döneminde (Ön, orta, geç) ergenin tamamlaması gereken gelişimsel görevlerden birisi de aileden psikolojik ve davranışsal bağımsızlaşma sürecidir. Bu süreç ergenin aileden ayrılmasını değil ancak ailesi ile bağlarını sürdürürken kendisine ait duygu ve düşünceleri ayrıştırabilmesi, kendi değer yargılarını, yaşam görüşünü, beğenilerini oluşturabilme sürecidir. Bu süreç çocukluktan çıkış ile birdenbire değil ön ergenlikten başlayarak, orta ergenlik ve geç ergenlikle yetişkinliğe kadar kısmen tamamlanacaktır. Doğaldır ki, insanın kendini tanıması yaşam boyu sürer ve insan her zaman değişebilir, gelişebilir.

Anne babalar kendi beklentilerine uygun çocuklar istemekte ve onları sürekli olarak değiştirmeye çalışmakta, çocuklar ise buna direnmekte ve aile ile bir güç savaşına bu dönemde girmeye başlamaktadırlar. Engellenmeler ergende öfke doğurur. Anne baba ise saygı, sevgi görmek ister ve bunca yıllık fedakarlıklarının karşılığını görmek isterler.

Bu dönemdeki çocuklar tedirgindirler, güç beğenirler, çabuk tepki gösterirler, duygularda iniş çıkışlar yaşarlar, derslerine ilgi azalabilir, kendisine tanınan hakları yeterli görmemeye başlar. Evdeki kurallar ona batır. Dağınıklık başlar, yemeğe geç gelirler. İlgi alanları değişir ve hiçbir zaman sabit kalmaz. Bu dönemde ergen zevk almadığı bir faaliyetini veya sıkıldığı bir arkadaşlık ilişkisini sonlandırabilir. Bu durumla karşılaşan ebeveynlerin hemen endişeye kapılmasını gerek yoktur. Ebeveyn ön ergene bu konularda yönlendirmelerde ve uyarılarda bulunmadan önce gencin içinde bulunduğu ergenlik dönemini iyi değerlendirmelidir. Çünkü ortaklaşa alınmayan/alınamayan bir karar nedeniyle zıtlaşma ve/veya çatışmanın yaşanması kaçınılmaz olabilir. Bu durumu gencin kimlik arayışı çabası içinde olduğu yönünde yorumlamanın uygun bir irdeleme olacağı kanısındayım. Ebeveynlerin ön ergenin bu “değişken” tutum ve davranışlarından tedirginlik duymasına gerek yoktur, yaşlarının getirdiği bir durumdur.

Bedeni ile ilgili ayrıntılar onun için son derece önemli hale gelmeye baslar. Gizlilik önemlidir, odasına kapanır ve oraya girilmesini istemez, oda onun kimliğinin bir parçasıdır odalarında iken rahatsız edilmek istemezler. Ön ergen öfkeli olduğu zaman ya pasif olarak ya da aktif olarak tepki verecektir. Ders çalışmayarak zıtlaşır veya öfkelerini

pasif olarak göstererek yada fevri bir davranışla ebeveynini kırıp kendisine bile zarar verebilecektir.

Ergenlik dönemi 12-24 yaşları arasında dalgalanmaların yoğun görüldüğü zor bir dönemdir. Bu dönem “fırtına-gerginlik” dönemi olarak da bilinir. Ergenlik dönemi hem ergen için ve hem de ergenin ailesi için zor dönemdir. Aile ergeni anlamakta güçlük çekerken, ergen anlaşılma duygusunu tam olarak yaşayamadığını düşünür. Ebeveyn bu dönem, çocuğunu ne kadar tanır ve bu dönem özelliklerine vâkıf olabilirse ebeveyn-ergen çatışmaları o denli az olur. Ergen bedensel, cinsel, sosyal ve duygusal anlamda farklı bir döneme girmiştir. Bu gelişim sahalarında yaşadığı süreçler sebebiyle ergen kendisini farklı hisseder ve çoğu zaman kendisini tanımlamakta güçlük çeker.

Anne- baba ve ergen arasındaki çatışmalar çoğunlukla bağımsızlık kazanma, para, elbise seçimi, saç şekli, yaşına göre davranma, araba kullanma, sokağa çıkma saatleri, arkadaş seçimi, okul ödevlerini ve ev işlerini ihmal etme gibi konulardır (Barber 1994; Knox ve Schact 1999;Rice 1992 ;Shaffer 1999).

Burada dikkat edilmesi gereken nokta çocukları büyüdükçe anne-babaların onlardan beklentilerinde değişiklik yapmalarıdır. Anne-babaların çocuklarının yaşlarına uygun davranma durumlarını yeniden gözden geçirmelerinde yarar vardır. Anne-babalar küçük çocuklarının yaşamlarına koruma ve rehberlik rolü oynayarak doyum sağlamalıdır. Çocuk ergenlik dönemine ulaştığında ise, onlara destek verebilirler. Açıkçası çocukların ergenlerden daha fazla sınırlanmaya ve rehberliğe ihtiyaçları vardır. Ancak ergenler daha fazla sorumluluk alma ve benlik denetimi geliştirmek için aşamalı olarak izlenilmeye ihtiyaç duyarlar(Ryder 1995).

Ön ergenlerin anne-babalarıyla çatışma yaşadıkları konulardan birisi de; kendilerine hala bir çocukmuş gibi davranılmasıdır. Oysa ön ergenler kendilerine ne yapmaları konusundaki uyarıları dinlemeksizin, kendi kararlarını alabilmek için zorlanırlar, kararsızlık, tedirginlik yaşarlar. Diğer taraftan ise anne-babaları çocuklarının kendilerinin sözlerini tutmadıklarından buna karşılıklıta ergenlerin anne-babalarının kendilerini anlamadığından, kendileriyle herhangi bir konuda konuşup tartışmaktan çok ders verir veya öğüt verir tarzda yaklaştıklarından yakınırırlar. Oysa anne-babalar, ön ergenlerin düşünce ve fikirlerine saygı gösterdiklerinde aralarındaki çatışma azalacaktır.

Ön ergenlerin hemen hepsi kendilerine uygulanacak rehberlik ve disipline gerek duymaktadır. Fiziksel ceza, yoksun bırakma ve gözdağının ön ergenler üzerinde kullanılması, onlarda olumsuz davranışlar (saldırganlık, düşmanlık, suçluluk v.b.) ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca bu tarz davranışlar ön ergenin sosyal-duygusal gelişimini ve zihinsel olgunluğunu engellemektedir. Demokratik bir ev ortamında anne-babalar, ön ergene bireysel sorumluluklar verebilir, kararlara katılmasını sağlayabilir, çocuklarında girişimcilik ve özerkliği destekleyebilir. Bu durumda ön ergenin öz saygısı artar ve gelişir. Böyle bir ev ortamı; kişiliğe saygı duyan, çocuğu kabul eden ılımlı bir atmosfer içerisinde. Ayrıca anne-babaların birbirinden ayrı ve tutarsız disiplin uygulamalarının da ön ergenler üzerinde olumsuz etkileri olduğu belirtilmiştir(Rice 1992).

[www.kuskanio.k12.tr/dokumanlar/DOC/ergenlik%20kuram.doc](http://www.kuskanio.k12.tr/dokumanlar/DOC/ergenlik%20kuram.doc)

Kentli ön ergenlerin ebeveynleri ile zıtlasma/çatışma nedenleri üzerine yapılan bu araştırmada, sosyo, ekonomik durumu yüksek ve düşük birer ilk öğretim okulu seçilmiştir. Ailelerin demografik analiz tablosundan da görüleceği üzere, sosyo ekonomik durumları yüksek olan Çankaya bölgesi Maya Koleji öğrenci velilerinin gençlerin geleceklerini planlamaya, tasarlamaya yönelik ilişki biçimleri geliştirdikleri ve bu durumun ön ergenleri kısmen rahatsız ettiği ve çatışma nedeni olduğu görülmüştür. Bu durum bize gençlerin kendi adlarına zaman planlaması, program yapılmasını pek de arzu etmediklerini; gençlerin kendilerine davranışsal ve zamansal “nefes alma alanı-breathing area” istediklerini düşündürmektedir.

Günümüz koşullarında; çocuklarımızın içine doğduğu yaşamın değerleri ve dinamikleri küresel gelişmelere paralel olarak eski kuşaklara göre farklılıklar göstermekte olup değişen dünya koşullarında ön ergenler ebeveynleri tarafından davranışsal ve psikolojik kontrolü benimsememektedirler. Ebeveynlerle yapılan derinlemesine görüşmelerde ailelerin çocukları için “iyi” bir gelecek istedikleri ortaya çıkmıştır. Ancak “iyi” konusunda ön ergenlerle tam bir uzlaşmaya vardıkları söylenemez.

Ebeveyn ile ergen arasındaki çatışmaların en önemli temeli sistemden kaynaklanan nedenlerdir. İçinde yaşadığımız kapitalist sistem rekabetten ve yarışmacı atmosferden beslenmekte ve kıt kaynakların paylaşım sorunu bireyleri aşırı maddi ve bireyci bir boyuta çekmektedir. Kapitalist sistemde duyguların maddi bir değeri yoktur, bireyin

tüketici olarak görüldüğü günümüzde; çocuklar da reklamlar ve tüketim çılgınlığı ile anne-babalarından cep telefonu, bilgisayar, marka eşyalar v.s. talep ederek onları zor durumda bırakmaktadırlar. Bu bağlamda zaten sınırlı bütçelere sahip ailelerle ergenler arasında ciddi tartışmalar yaşanmaktadır.

Çatışma kuramına göre kıt kaynakların eşitsiz ölçüde bireylerin elinde toplanması aynı zamanda kapitalist sistemin devamını sağlayan ve temel yapı birimi olan aile için de geçerlidir. Ebeveyn ergene göre ekonomik ve fiziksel açıdan daha egemen bir durumdadır ve bu durum sistemin getirdiği bireycilikle buluştuğunda anne-babanın bazı durumlarda çocuğunun ihtiyaçlarını karşılayamaması doğaldır ve önemli bir çatışma nedenidir.

Sosyal öğrenme henüz bebekken taklit yoluyla başlar ve bilinç geliştikçe olumlanan davranışların benimsenmesi ile devam eder. Çocukluktan çıkma dönemi ve ön ergenlik dönemi olan 12-14 yaş arasında ergen gerek özentisi gerekse bilinçli olarak çevresinden (okul, arkadaş grupları v.b.) bazı davranış kalıplarını alır. Benzer şekilde anne-babanın da sosyal öğrenme süreci devam ettiği ve zamanla değişikliğe uğradığı için karşılıklı davranış beklentileri uyumlayabilir. Bu durumda çatışma yaşanır. Örneğin anne-babasının okula kravatlı, iyi giyimli, güzel bir konuşma ile gelmesini arkadaşlarından öğrenen bir ergen ile buna uymayan bir ebeveyn arasında çatışma yaşanır.

Çocuk sadece aile tarafından sosyalizasyona tabi tutulmaz aynı zamanda çocuk çevresinde benimsediği davranış kalıplarını alır ve içselleştirir. Kendine mal ettiği bu yaşam stillerini (konuşma, giyinme, tutum, söylem v.b.) anne-babasında da görmek ister. Bunlar anne-babanın öğrendiği kalıplarla farklılık gösterdiğinde çatışma ortaya çıkar.

Sosyalizasyon bireyin toplumun eğilimlerine, kabul gördüğü değer yargılarına, normlara göre biçimlendirilmesidir. Bireyin özellikle yetişkin olmadan önceki dönemde, toplumla çatışmaları fazladır. Bu eve de yansır, anne-babayla da sürer. Çünkü gencin dünyayı algısı nispeten sosyalleşmiş ebeveyne göre daha farklı ve tepkiseldir. Bunun sonucu olarak çatışma kaçınılmazdır. Toplumda yeni kuralların, tutumların,

yaşam tarzlarının oluşması açısından sosyalizasyonun yapısal-işlevci bir fonksiyonu vardır. Yeni nesiller toplumu daha iyi noktalara taşımak gibi değişim dönüşümü içlerinde taşırlar. Ebeveynden ayrı bir varlık olarak ergen yeni dünya görüşlerine, farklı saygı anlayışına, farklı giyim tarzına, farklı toplumsal cinsiyet rollerine, müzik kültürüne sahiptir. Beden algısı ve birey haklarına bakış açısı yenilikçidir. Bu durum ister istemez toplum normlarını çocuğuna benimsetmek isteyen anne-baba ile çatışma demektir.

Güvenli bağlanma aslında bir taraftan bağımsızlaşmaya çalışan ergenin bir ihtiyacıdır. Çünkü insan toplumsal bir varlıktır, aidiyet duygusuna sahiptir, duygu, düşünce ve maddi temelde dayanacağı arkadaş, akraba, anne-babaya ihtiyacı vardır. Ergen ebeveyninden yeterince duygusal ilgi, sevgi alamadığında tartışma kapıdadır.

Doğumdan itibaren anne ile güvenli bağlanma yaşayan çocukların ileriki dönemlerinde de ebeveynle daha az sorunlu ilişki yaşadıkları görülmüştür. Ancak kaygılı ve kaçınan bağlanma yaşayan çocukların, bu istikrarsız ve mesafeli anne-baba tutumlarının sonucu olarak ileriki dönemlerinde ebeveynle sorunlu ilişkilerde bulundukları tespit edilmiştir.

Duyarlı ve duyarsız ebeveyn olma çocuğun güvenli ya da güvensiz bağlanma stili geliştirmesinde etki olmaktadır. Çocuklukta anne-baba ile güvenli bağlanma gerçekleşmemiş ise ergenin duygularını düzenlemesi, stresle baş etmesi, arkadaş ilişkilerinde tatmin yaşaması oldukça zordur. Böyle bir çocukluk geçiren çocuğun ön ergenlik döneminde anne baba ile zıtlaşması, tartışma yaşaması ve çatışması daha muhtemeldir.

Aileler ile ve ön ergenlerle yapılan görüşmelerde ebeveynlerin bir kısmının maddi eşitsizliği ön ergene karşı kullandıkları ve gerekirse çocuklarını kolejden alacaklarını ifade ettikleri görülmüştür. Ayrıca ebeveynlerin fiziksel ve sosyal güçlerini çocuklara karşı kullandıkları görülmüştür (Bakınız bulgular). Bütün bunlar, çatışma yaklaşımının “otorite konumunda bulunanların diğerlerinde kendisine uymayı beklemesine karşılık diğerleri buna direnirler” (Ralf Dahrendorf, 1950) görüşü ile uyum içindedir. Dolayısı

ile ailede otorite konumunda bulunan ebeveynin kendilerine uyulmasını istemeleri ön ergenle ebeveyn arasında çatışma doğurmaktadır.

Maya Kolejinde yapılan görüşmelerde çocukların anne babaları ile güvenli bağlanma ilişkisi geliştirdikleri tespit edilmiştir. Çünkü ebeveynlerin onları yönlendirme kontrol etme davranışlarından bazen sıkılırlar da genel çerçevede ailelerine sevgi ve saygıları vardır. Bu durumu ailelerin sosyo-ekonomik ve kültürel seviyesinin yüksek oluşuna bağlamak yanlış olmaz.

Howe'un (1999) belirttiği üzere güvenli bağlanma çocuğun fiziksel ihtiyaçlarının yanı sıra duygularının da anlaşılmasını içeren bir teoridir. Ancak 42. ve 58. sorulara verilen cevaplardan ve yapılan görüşmelerden ön ergenlerin hala çocuk gibi görüldüğü, duygularının, iç dünyalarının anlaşılmadığı sonucuna varılmıştır. Bu da sosyo ekonomik düzeyi yüksek ailelerde bile duygusal açıdan ön ergenlerin yeterince anlaşılmadığını göstermektedir.

Anket sonuçları sosyal öğrenme ve sosyalleşme kuramını desteklemektedir. Bilindiği üzere sosyal öğrenme kuramı bireylerin etkileşim yoluyla, görerek ve taklit etmek suretiyle veya model alma yoluyla davranış ve tutum geliştirmeleri, değiştirmeleri temeline dayanmaktadır. Maya koleji öğrencilerinin alternatif davranış ve tutumların yanı sıra aileden ve çevreden gördüklerini de sergiledikleri gözlem yoluyla belirlenmiştir.

Coser, Rphae, Steffen ve Mock'a göre sosyalizasyonun iki temel fonksiyonu vardır. Bunlardan ilki, nesilden nesle kültürün aktarımı, ikincisi ise benliğin gelişimidir. Bunları yerine getirmek için ise Sutherland, Woodward ve Maxwell sosyalizasyon sürecinde rol oynayan dört temel faktörden söz ederler. Bunlar: biyolojik temeller, sosyo-kültürel temeller, fiziki çevre ve kişinin deneyimleridir (Ulusoy, 1994). Bu faktörlerden sosyo-kültürel temeller; aile, arkadaş grubu, okul ve meslek gruplarının sosyalizasyon sürecindeki etkilerden oluşur (Şahin, 2005 : 30).

Sosyalizasyon konusundaki çalışmalar daha çok sosyalizasyonun nasıl gerçekleştiği, bunu etkileyen faktörlerin neler olduğu üzerine yapılmıştır. Bunların çoğunluğu ise daha

çok aile üzerinde durmuştur. Çünkü Moore’a (1969) göre aile, çocuğun sosyalizasyonunda temeldir (Şahin, 2005 : 30).

Benzer şekilde anket ve görüşme sonuçlarını sosyalleşme (sosyalizasyon) kuramı açısından incelediğimizde; gençlerin “iyi” birer birey olarak topluma kazandırılmaları hususunda çevrenin (toplum) yanı sıra ebeveynleri tarafından sosyalizasyon sürecine tabi tutuldukları ancak bu durumun kuşak çatışmasına yol açtığı söylenebilir. Çünkü “değişim ve diyalektik” bakış açısına göre yapısal-işlevselci ebeveyn yaklaşımları, gençlerin içinde bulundukları küresel etkileşimlerle (Castells, 1998) yeni bir denge noktasına zorlanmaktadır.

Sosyalleşme kavramı insanın gelişiminde önemli bir faktördür. Sosyalleşme yapısında karmaşıklığı içeren, toplumsal anlamda başarılı bireylerin yetişmesi süreci demektir. Ayrıca sosyalleşme hem istemli bir sosyalleşmeyi, hem de istem dışı bir süreç olan kültürleşmeyi içerir. Bu kültürün öğrenilmesi ve insanın sosyal bir varlık olma sürecinin tamamıdır. Burada bireyin tüm çevresini kapsayan ve bireyin çevresi ile olan dinamik etkileşimini göz önüne alan bağlamsal yaklaşımlar insan gerçeğine çok daha uygun olur.

Ailelerin bir kısmının maddi eşitsizliği ön ergene karşı kullandıkları 39. ve 40. sorulara verilen cevaplardan anlaşılmıştır. Benzer şekilde 35. ve 36. sorulara verilen yanıtlardan ebeveynlerin fiziksel ve sosyal güçlerini çocuklara karşı kullandıkları görülmüştür. Bütün bunlar, “otorite konumunda bulunanların diğerlerinde kendisine uymayı beklemesine karşılık diğerleri buna direnirler” çatışmacı yaklaşımını doğrulamaktadır. Dolayısı ile ailede otorite konumunda bulunan ebeveynin kendilerine uyulmasını istemeleri çatışmalar doğurmaktadır.

Maya Kolejinin anket sonuçlarında ve yapılan görüşmelerde çocukların anne babaları ile güvenli bağlanma ilişkisi geliştirdikleri tespit edilmiştir. Bu durumu ailelerin sosyo-ekonomik ve kültürel seviyesinin yüksek oluşuna bağlamak yanlış olmaz.

Howe’un belirttiği üzere güvenli bağlanma çocuğun fiziksel ihtiyaçlarının yanı sıra duygularının da anlaşılmasını içeren bir teoridir. Ancak 42. ve 58. sorulara verilen cevaplardan ön ergenlerin hala çocuk gibi görüldüğü, duygularının, iç dünyalarının

anlaşılmadığı sonucuna varılmıştır. Bu da sosyo ekonomik düzeyi yüksek ailelerde bile duygusal açıdan ön ergenlerin yeterince anlaşılmadığını göstermektedir.

## 8. ÖNERİLER

### 7.1. ÖN ERGENE ÖNERİLER

- 1- Ön ergenler kimseye saygısızlık etmeden kendilerinin ayrı bir birey ayrı bir kişilik olduklarını savunabilirler.
- 2- Ön ergenler anne-babaları gibi düşünmek ve davranmak durumunda değildirler. Onlarla iletişim ve etkileşim içinde olmaları yeterli olacaktır.
- 3-Ön ergenlerin yaşlarına uygun kararlarının sorumluluğunu alabilmeleri, ebeveynlerinin yükünü azaltacaktır.
- 4- Ön ergen kendisine yüksek sesle konuşulduğunda bunun nedenini öğrenmeli ve üzerinde düşünmelidir.
- 5- Ön ergenlerin ebeveynlerinin sosyal, ekonomik, kültürel durumlarını anlamaya çalışmaları ebeveynlerini mutlu edecektir.
- 6- Ön ergenler nasıl bir birey olmak istedikleri konusunda ebeveynle sağlıklı bir iletişim kurup; onlara kendilerini açık bir biçimde ifade ederek, gerektiğinde ebeveynin desteğini alacak şekilde kendilerini geliştirebilirler.

### 7.2. EBEVEYNE ÖNERİLER

- 1- Ailelerin çocuklarına ayrı bir birey ve kişilik olarak yaklaşmaları ön ergenlerin ileriki yaşamlarında güçlüklerle başa çıkmalarına yardımcı olacaktır.
- 2- Bu dönem bilim insanlarınca “fırtınalı ve stresli” dönem olarak nitelendirilmektedir. Bu çerçevede ebeveynlerin ön ergenin dünyasını anlama yönünde çaba sarf etmelerinin kaliteli iletişime katkıda bulunacağı düşünülmektedir.
- 3- Ön ergenler kendilerinin başkaları ve ebeveynlerinin zamanı ile karşılaştırılmasından pek hoşnut olmazlar. Bu alanda yapılan çalışmalar; her çocuğun kendine özgü özellikleri olduğunu göstermektedir. Bu nedenlerle ebeveynlerin ön ergenin kişilik özelliklerine eleştiride bulunmaları yerine tavsiyelerde bulunmalarının daha iyi sonuçlar vereceğine inanılmaktadır.

4-Ön ergenin belirli bir yaşa ve bilince gelmiş olmasından dolayı düzen ve tertip konusunda onun görüşlerini de dikkate almak faydalı olacaktır. Ön ergenlere; odalarını, çantalarını v.b. toplamamaktan ve düzensiz bırakmalarından kaynaklanan olumsuz sonuçlarına (çocuğumuzun odasında aradığı eşyayı bulamaması, çalışma masasını düzenli bir biçimde kullanamaması v.b.) katlanmaları gerektiği ifade edilebilir.

5-Ebeveyn tarafından hazırlanmış programlı, planlı faaliyetlerin yanı sıra çocuğumuzun kendisinin de zaman ve faaliyet planlaması yapmasına izin verilmesi yararlı olacaktır. Sorumluluk bilinci verilmiş bir çocuk kendi eğlenme ve çalışma zamanlarını planlayarak daha verimli ve başarılı olabilir. Bu yolla kazanacağı öz güven ve istikrar onların ilerde kendi ayakları üzerinde durmasına yardımcı olacaktır.

6-Ön ergen yaşı gereği motivasyona ihtiyaç duyar. Ön ergenin ebeveyninden alacağı küçük motivasyon destekleri bile onların daha başarılı olmalarına zemin hazırlayacaktır.

7- Ebeveynlerin çocukları ile karşılıklı olarak birbirlerini **anlamaya** yönelik **iletişim** kurmaları yaşanabilecek çatışma potansiyelini azaltacaktır. Bu amaçla karşılıklı dinleme alışkanlığı geliştirilebilir.

8-Ebeveynlerin; ön ergenlerin duyuşal, bilişsel, sosyal, duygusal dünyalarını görmeye, anlamaya çalışmalarının olumlu sonuçları bilimsel görüşlerle desteklenmektedir.

9-Ebeveynlerin ön ergenlerin kendilerine karşı rahat ve açık olmalarını sağlamaları ön ergenlerin ebeveynlerine karşı kendilerini daha fazla açmalarına yardımcı olacaktır. Güven ilişkisi kurulamayan bir ebeveyn - ön ergen ilişkisinde sorunlar ve çatışmalar yaşanılması kaçınılmazdır.

10-Ebeveynlerin; ön ergenlerin çocukluktan çıkıp büyüdüğünü kabul etmeleri ve yaşlarının gerektirdiği sorumlulukları almalarını sağlamaları çocukları ile kaliteli zaman geçirme fırsatı verecektir. Aynı zamanda ön ergen kendi başına yapabildiklerinden mutlu olarak kendine olan öz saygısını arttıracaktır.

11- Ön ergen için sadece okul başarısı değil, gündelik yaşamda mutlu olmak da önemlidir.

12-Ön ergenenin davranışları ebeveyn tarafından fazla izlenir veya kontrol edilirse ön ergen tepkisel davranışlar gösterebilir. Bu dönemde ön ergenlere yeteri kadar “nefes alma” alanı ve zamanı bırakmak yerinde olacaktır.

13-Ön ergeni tasarımılamaya çalışmanın, aslında bireyin kendi geleceğini belirleme ilkesine ters düştüğü söylenebilir. Sunulan seçenekleri seçme özgürlüğü verilmesi onları ayrı bir birey olarak görme yaklaşımı ile uyumludur.

14-Görüş farklılıklarına saygı ailede başlar.

15- Günümüzde bilim çevrelerince “IQ akıl zekasının” yanında “duygusal ve sosyal zeka” da kabul görmekte; hatta yaratıcılık gerektiren mesleklerde aranılan özellik olmaktadır. Bu nedenle ön ergenlerin “duygusal ve sosyal zekasına” önem veren ebeveynler çocuklarına kendilerini o alanda da geliştirmelerine olanak tanımış olurlar.

## KAYNAKÇA

- Atabek, E. (1995). *Gençlik Duvarlarını Yıkıyor*. İstanbul, Kavram Yayınları.
- Fenwick, E. Ve Smith, T. (1993). *Adolescence : The Survival Guide for Parents and Teenager*. London, by Dorling Kindersly Book.
- Gökner, Ö. (2003). *Bilinçli Çocuk Yetiştirme*. Akdeniz Kitabevi, Antalya.
- Güre, A.; Uçanok, Z. ve Sayıl, M. (2002). Erken ergenlik döneminde duygusal gereksinimler, aileyle çatışma alanları ve benlik kavramı: Betimsel bir inceleme. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 9, ss.155-166.
- Güre, A.; Uçanok, Z. ve Sayıl, M. (2002). Ergenliğe Geçişte Bilgilendirmenin Ergenin Bilgi Düzeyi ve Benlik Algısına Etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, ss.47 – 58.
- Harma, M. (2008). *The Impact of Parental Control and Marital Conflict on Adolescents' Self-regulation and Adjustment*. ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1981). *Çocuğun Değeri*. İstanbul, Gözlem Matbaacılık Koll. Şti.
- Kroger, J. (2007). *Identity Development: Adolescence through adulthood*. California, Sage Publications.
- Moshman, D. (2005). *Adolescent Psychological Development : Rationality, Morality and Identity*. LEA Publishers, London.
- Noller, P. ve Callan, V. (1991). *The Adolescent in the family*. Routledge, London and New York.
- Tüzün, O. ve Sayar, K. (2006). *Bağlanma Kuramı ve Psikopatoloji*. Düşünen Adam; 2006, 19(1):24-39.
- Varış, F. (1963). *Ergenin Gelişimi*. Özgü Yayınevi, İstanbul.
- Yörükoğlu, Atalay. (1985). *Gençlik Çağı : Ruh sağlığı ve Ruhsal Sorunlar*. Özgür Yayınları İstanbul.
- <http://www.simplypsychology.org/attachment.html>
- <http://www.webhatti.com/felsefe-sosyoloji-ve-psikoloji/181167-ergenlikte-duygusal-gelisim.html#ixzz22ayf9uea> Ergenlikte Duygusal Gelişim
- [http://tr.wikipedia.org/wiki/Ba%C4%9Flanma\\_Kuram%C4%B1](http://tr.wikipedia.org/wiki/Ba%C4%9Flanma_Kuram%C4%B1)

**EK - D**

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalı

KENTLİ ÖN ERGEN (12-14 YAŞ) ÖĞRENCİLERİN  
EBEVEYNLERİ İLE ZITLAŞMA/ÇATIŞMA NEDENLERİ  
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA  
(ÖN ERGEN ANKET SORULARI)

Ankara, 2013

Hacettepe Üniversitesi, Ankara

Sosyoloji Bölümü

Web : <http://www.sosyoloji.hacettepe.edu.tr/index.html>

Tel: (0312) 297 84 25

## Merhaba

Şimdi seninle birlikte annen, baban ve senin hakkında bazı sorular cevaplayacağız. Hiçbir sorunun doğru ya da yanlış cevabı yok; onun için her soruyu iyice okuyup anladıktan sonra ilk aklına gelen cevaba çarpı (X) koyunuz.

Şimdi aşağıdaki sorulardan başlayarak lütfen tüm sayfalardaki soruları cevaplandırınız.

Cinsiyetiniz: O Kız O Erkek

Okulun: .....

Sınıfın:.....

Doğum Tarihiniz : .....

Senden küçük ya da büyük kardeşin var mı?

O Evet, var öyleyse kaç tane? \_\_\_\_\_ O Hayır, yok

Annenin Eğitim durumu nedir?

O Okuma-yazma bilmiyor O İlkokul mezunu O Ortaokul mezunu

O Lise mezunu O Üniversite mezunu O Yüksek Lisans/Doktora

Babanın Eğitim durumu nedir?

O Okuma-yazma bilmiyor O İlkokul mezunu O Ortaokul mezunu

O Lise mezunu O Üniversite mezunu O Yüksek Lisans/Doktora

Ailenizi nasıl tanımlarsınız?

O Otoriter O Demokratik O Serbest, ilgisiz

## ANNEM VE BEN

Aşağıda annenle ilgili bazı cümleler var. Her bir cümle için **sadece bir tane kutucuğu işaretleyeceksiniz.** (Eğer hem anneniz hem de üvey anneniz varsa, birlikte yaşadığınız hangisiyse ona göre cevap veriniz; eğer anneniz hayatta değilse anneniz yerine koyduğunuz kişiyi düşünerek soruları cevaplandırınız.)

1. Annem, bana yeteri kadar zaman ayırmadığı için çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

2. Annem, beni anlamadığı için çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

3. Annem, derslerime yeterince zaman ayırmadığımı düşündüğünde bu konuda annemle tartışırız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

4. Arkadaşlarımla telefonda uzun görüştüğüm zaman annemle tartışırız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

5. Annem, bana bazen sıcak davranırken bazen de şikayet edip durur. Annemin bu konuda kararlı/tutarlı **olmaması** yüzünden onunla çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

6. Annem odamın düzenine karıştığı için zıtlaşırız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

7. Annem saç modelime ve rengine karışır. Bu sebeple onla zıtlashırım/çatışırım.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**8.** Annem, kışın dışarıya ince kıyafetlerle çıktığımı iddia eder. Bu sebeple kavga ederiz.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**9.** Annem, yaptığım bazı davranışların “aptalca, ahmakça” olduğunu söyler. Kişiliğime yönelik “salak”, “geri zekalı” gibi saldırılarda bulunur. Bu durum benim başarıımı düşürür ve tartışma nedenidir.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**10.** Fazla sosyal faaliyet (spor, müzik, AVM gezme) yaptığım için annem ile tartışırız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**11.** Annem, yaptığı her şeyi benim için yaptığımı hatırlatıp durur. Bu yüzden çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**12.** Annem ben bir şey anlatırken beni tam dinlemez. Bu duruma kızar ve onunla kavga ederim.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**13.** Annem, benim onun çocukluğunda olduğu kadar iyi olmadığını söyleyip durur. Bende bu durumu anlayamam. Bana şimdiki zamana göre yaklaşmasını beklerim. Olmadığında çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**14.** Benim duygu ve düşüncelerimi yönlendirmeye çalışır. Bu nedenle onunla çatışırız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**15.** Kardeşimle benim aramda ayrım yaptığı için kavga ederiz.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**16.** Annem, ödevlerime yardım etmediği için tartışırız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**17.** Annem ile parasal konularda çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**18.** İstedğim elektronik eşya (cep telefonu, bilgisayar, oyun konsolu v.b.) alınmadığında annem ile çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**19.** Sinema, oyun, eğlence harcamalarım yüzünden annem ile maddi tartışmalar yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**20.** Annem, ayakkabı ve kıyafet satın alma seçimime karışır. Beğendiğim kıyafeti bir nedenle almaz. Bu nedenle onunla çatışırız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**21.** Annemin yanında rahat pozisyonda oturamam, uzanıp yatamam, izin vermez. Bu yüzden onunla çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**22.** Annem, dinlediğim müzikleri beğenmez. Daha güzel şeyler dinle der. Bu yüzden onunla çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**23.** Televizyon karşısında veya bilgisayar önünüzde yemek yememe annem izin vermez. Bu nedenle kavga ederiz.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**24.** Annem, aşık olmamı istemez. Bu yaşta karşı cinsle duygusal ilişkiler yaşamamı zararlı bulur. Bu yüzden çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**25.** Annem, doğum günü partimi abartmamı istemez. Bu nedenle çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**26.** Annem, kardeşimin dağınıklığını toplamam gibi bir sorumluluk verir. Yerine getirmezsem cezalandırır.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**27.** Annem, arkadaş seçimime karışır. Bazı kişilerle arkadaşlık etmemi istemez. Bu nedenle kavga ederiz.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**28.** Annem, zamanımı nasıl kullanacağıma karışır. Bu yüzden anlaşılamayız. Çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**29.** Annem, az ders çalıştığımı düşünür. Bu konuda çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**30.** Annem ve benim ilgi alanlarımız farklıdır. Annem ilgi alanlarımın neler olacağını söyler. Şu sporu yapma, araba yarışlarına merak salma gibi...Bu durum çatışmamıza yol açar.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**31.** Annem, asosyaldır. Onunla iletişim kurmak çok zordur. Bu nedenle kavga ederiz.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**32.** Annem, dengesizdir, psikolojik sorunları vardır. Bu yüzden bana kötü davranır. Bende karşılık veririm. Çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**33.** Annem, madde (içki, sigara, alkol v.b.) bağımlıdır. Vazgeçmesini istediğim için tartışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**34.** Annem, kumara ve şans oyunlarına çok zaman ve para harcar. Bu nedenle ona kızarım. Çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**35.** Annem, bana bazen fiziksel şiddet (tokat atma, kulak, saç çekme v.b.) uygular. Bu nedenle onla anlaşamayız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**36.** Annem, bana psikolojik şiddet uygular (bir davranışınızdan dolayı suçlu hissettirme, sevgisinden mahrum bırakma, azarlama, hakaret etme v.b.). Buna tahammül edemem. Onunla çatışırız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**37.** Annem, beni anlamadığı için çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**38.** Annem, sonucu önemsiz davranışlarımı bile izler, kontrol eder ve bana şunu yapma, şöyle yap diye beni uyarır. Bu nedenle çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**39.** Annem, ekonomik gücünü bana karşı kullanır. Mesela “seni kolejden alır devlet okuluna veririm gibi tehdit eder. Bu yüzden onunla çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**40.** Annem, ekonomik gücünü bana karşı kullanır. Mesela “seni okuldan alır işe sokarım” gibi tehdit eder. Bu yüzden onunla çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**41.** Annem ile görüş ayrılıklarımız vardır. Bu durum çatışmamıza yol açar

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

42. Annem, beni ayrı bir kişilik, ayrı bir birey olarak görmez. Bana, kendisinin bir parçası gibi davranır. Beni kendisine bağımlı kılar. Bu nedenle çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

43. Annem, takıntılıdır. Takıntıları beni çileden çıkarır. Bu nedenle onunla çatışırım.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

44. Annem, benim kişilik özelliklerimi (sinirli, uyuşuk, atak, tembel v.b.) problem eder, onların benim özelliklerim olduğunu kabullenmez. Bunun için çatışma yaşarım.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

45. Annem, çevrenin benimle ilgili söylediklerini dikkate alır. Olur, olmaz, gerçeklik payı olmasa bile beni uyarır. Ben de karşı çıkarım. Bu nedenle tartışırız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

46. Annem, ileride, toplumun gözünde saygın, bol para getiren bir mesleği seçmemi ister. Ben ise istediğim, mutlu olacağım bir mesleği seçmek isterim. İlerideki meslek seçimim konusunda çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

47. Annem, ev işlerine ve aile bireylerine yeterince zaman ayırmaz. Yemek yapmaz, Evi temizlemez, dışarı ile çok ilgilenir. Bu sebeple onunla çatışırız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

48. Annem, akrabalarımın etkisinde kalıyor. O yüzden bana akrabalarımın dediği zor şeyleri yaptırmaya çalışıyor (fazla ders çalışmamı istemeleri, onlara göre kötü gruplara katılmamam, dışarıda fazla zaman geçirmemem, duygusal arkadaşlığa girmemem gibi). Bu yüzden çatışma yaşıyoruz.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

49. Annem, bana bağırdığı zaman onunla tartışırız, çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

50. Annem, dışarı çıkmak istediğimde otur dersine çalış der. Bu yüzden onunla çatışırız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

51. Annem, bazen benimle dalga geçer. Böyle olunca kavg ederiz.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

52. Annem, giydiğim bazı kıyafetleri beğenmez. Başka şeyler giymemi ister. Karşı çıkarım. Bu nedenle tartışırız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

53. Annem, beni hala çocuk gibi görür ve davranır. Bu yüzden çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

54. Annem, beni başkalarıyla kıyaslar. Bu yüzden çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

55. Annem, despot, otoriter biridir. Beni anlamaz. Bu yüzden çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

56. Annem, bana güvenmez. Bense artık büyüdüğümü, kendi başıma bir çok şeyi yapabileceğimi düşünürüm. Bu yüzden hem kendimle hem annemle çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

57. Annem, bana karşı ilgisizdir. Yaptıklarımı karışmaz. Bu yüzden hiç çatışma yaşamayız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

58. Annem, benim ruh halimi, iç dünyamı anlamıyor. Bu yüzden kavga ediyoruz.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

59. Annem, çok sık fast-food tarzı (hamburger, patates kızartması v.s.) yememi istemez. Böyle olunca onunla tartışıyoruz.

☐ Evet, doğru ☐ Hayır, yanlış ☐ Bazen

60. Annem, harçlığımı, okul kantininde arkadaşlarıma bir şeyler ısmarladığımda bana kızar.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

### BABAM VE BEN

Aşağıda baban ile ilgili bazı cümleler var. Her bir cümle için **sadece bir tane kutucuğu işaretleyeceksiniz.** (Eğer hem baban hem de üvey baban varsa, birlikte yaşadığın hangisiyse ona göre cevap veriniz; eğer baban hayatta değilse babanın yerine koyduğun kişiyi düşünerek soruları cevaplandırınız.)

1. Babam, bana yeteri kadar zaman ayırmadığı için çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

2. Babam, beni anlamadığı için çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

3. Babam, derslerime yeterince zaman ayırmadığımı düşündüğünde bu konuda babamla tartışırız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

4. Arkadaşlarımla telefonda uzun görüştüğüm zaman babamla tartışırız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

5. Babam, bana bazen sıcak davranırken bazen de şikayet edip durur. Babamın bu konuda kararlı/tutarlı olmaması yüzünden onunla çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

6. Babam odamın düzenine karıştığı için zıtlaşırız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

7. Babam saç modelime ve rengine karışır. Bu sebeple onla zıtlaşırım/çatışırım.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

8. Babam, kışın dışarıya ince kıyafetlerle çıktığımı iddia eder. Bu sebeple kavga ederiz.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

9. Babam, yaptığım bazı davranışların “aptalca, ahmakça” olduğunu söyler. Kişiliğime yönelik “salak”, “geri zekalı” gibi saldırılarda bulunur. Bu durum benim başarıyı düşürür ve tartışma nedenidir.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

10. Fazla sosyal faaliyet (spor, müzik, AVM gezme) yaptığım için babam ile tartışırız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

11. Babam, yaptığı her şeyi benim için yaptığını hatırlatıp durur. Bu yüzden çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

12. Babam ben bir şey anlatırken beni tam dinlemez. Bu duruma kızar ve onunla kavga ederim.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

13. Babam, benim onun çocukluğunda olduğu kadar iyi olmadığını söyleyip durur. Bende bu durumu anlayamam. Bana şimdiki zamana göre yaklaşmasını beklerim. Olmadığında çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

14. Benim duygu ve düşüncelerimi yönlendirmeye çalışır. Bu nedenle onunla çatışırız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

15. Kardeşimle benim aramda ayrımyaptığı için kavga ederiz.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

16. Babam, ödevlerime yardım etmediği için tartışırız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

17. Babam ile parasal konularda çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

18. İstedığım elektronik eşya (cep telefonu, bilgisayar, oyun konsolu v.b.) alınmadığında babam ile çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

19. Sinema, oyun, eğlence harcamalarım yüzünden babam ile maddi tartışmalar yaşarım.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

20. Babam, ayakkabı ve kıyafet satın alma seçimime karışır. Beğendiğim kıyafeti bir nedenle almaz. Bu nedenle onunla çatışırız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

21. Babamın yanında rahat pozisyonda oturamam, uzanıp yatamam, izin vermez. Bu yüzden onunla çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

22. Babam, dinlediğim müzikleri beğenmez. Daha güzel şeyler dinle der. Bu yüzden onunla çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

23. Televizyon karşısında veya bilgisayar önünüzde yemek yememe babam izin vermez. Bu nedenle kavga ederiz.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

24. Babam, aşık olmamı istemez. Bu yaşta karşı cinsle duygusal ilişkiler yaşamamı zararlı bulur. Bu yüzden çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

25. Babam, doğum günü partimi abartmamı istemez. Bu nedenle çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

26. Babam, kardeşimin dağınıklığını toplamam gibi bir sorumluluk verir. Yerine getirmesem cezalandırır.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

27. Babam, arkadaş seçimime karışır. Bazı kişilerle arkadaşlık etmemi istemez. Bu nedenle kavga ederiz.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

28. Babam, zamanımı nasıl kullanacağıma karışır. Bu yüzden anlaşılamayız. Çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

29. Babam, az ders çalıştığımı düşünür. Bu konuda çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

30. Babam ve benim ilgi alanlarımız farklıdır. Babam benim ilgi alanlarımın neler olacağını söyler. Şu sporu yapma, araba yarışlarına merak salma gibi...Bu durum çatışmamıza yol açar.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**31.** Babam, asosyaldır. Onunla iletişim kurmak çok zordur. Bu nedenle kavga ederiz.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**32.** Babam, dengesizdir, psikolojik sorunları vardır. Bu yüzden bana kötü davranır. Bende karşılık veririm. Çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**33.** Babam, madde (içki, sigara, alkol v.b.) bağımlıdır. Vazgeçmesini istediğim için tartışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**34.** Babam, kumara ve şans oyunlarına çok zaman ve para harcar. Bu nedenle ona kızarım. Çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**35.** Babam, bana bazen fiziksel şiddet (tokat atma, kulak, saç çekme v.b.) uygular. Bu nedenle onla anlaşamayız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**36.** Babam, bana psikolojik şiddet uygular (bir davranışınızdan dolayı suçlu hissettirme, sevgisinden mahrum bırakma, azarlama, hakaret etme v.b.). Buna tahammül edemem. Onunla çatışırız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**37.** Babam, beni anlamadığı için çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**38.** Babam, sonucu önemsiz davranışlarımı bile izler, kontrol eder ve bana şunu yapma, şöyle yap diye beni uyarır. Bu nedenle çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**39.** Babam, ekonomik gücünü bana karşı kullanır. Mesela “seni kolejden alır devlet okuluna veririm gibi tehdit eder. Bu yüzden onunla çatışma yaşarım.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**40.** Babam, ekonomik gücünü bana karşı kullanır. Mesela “seni okuldan alır işe sokarım” gibi tehdit eder. Bu yüzden onunla çatışma yaşarım.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**41.** Babam ile görüş ayrılıklarımız vardır. Bu durum çatışmamıza yol açar

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**42.** Babam, beni ayrı bir kişilik, ayrı bir birey olarak görmez. Bana, kendisinin bir parçası gibi davranır. Beni kendisine bağımlı kılar. Bu nedenle çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**43.** Babam, takıntılıdır. Takıntıları beni çileden çıkarır. Bu nedenle onunla çatışırız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**44.** Babam, benim kişilik özelliklerimi (sinirli, uyuşuk, atak, tembel v.b.) problem eder, onların benim özelliklerim olduğunu kabullenmez. Bunun için çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

**45.** Babam, çevrenin benimle ilgili söylediklerini dikkate alır. Olur, olmaz, gerçeklik payı olmasa bile beni uyarır. Ben de karşı çıkarım. Bu nedenle tartışırız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

46. Babam, ileride, toplumun gözünde saygın, bol para getiren bir mesleği seçmemi ister. Ben ise istediğim, mutlu olacağım bir mesleği seçmek isterim. İlerideki meslek seçimim konusunda çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

47. Babam, ev işlerine ve aile bireylerine yeterince zaman ayırmaz. Yemek yapmaz, Evi temizlemez, dışarı ile çok ilgilenir. Bu sebeple onunla çatışırız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

48. Babam, akrabalarımın etkisinde kalıyor. O yüzden bana akrabalarımın dediği zor şeyleri yaptırmaya çalışıyor (fazla ders çalışmamı istemeleri, onlara göre kötü gruplara katılmamam, dışarıda fazla zaman geçirmemem, duygusal arkadaşlığa girmemem gibi). Bu yüzden çatışma yaşıyoruz.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

49. Babam, bana bağırdığı zaman onunla tartışırız, çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

50. Babam, dışarı çıkmak istediğimde otur dersine çalış der. Bu yüzden onunla çatışırız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

51. Babam, bazen benimle dalga geçer. Böyle olunca kavga ederiz.

☐ Evet ☐ Hayır

52. Babam, giydiğim bazı kıyafetleri beğenmez. Başka şeyler giymemi ister. Karşı çıkarım. Bu nedenle tartışırız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

53. Babam, beni hala çocuk gibi görür ve davranır. Bu yüzden çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

54. Babam, beni başkalarıyla kıyaslar. Bu yüzden çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

55. Babam, despot, otoriter biridir. Beni anlamaz. Bu yüzden çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

56. Babam, bana güvenmez. Bense artık büyüdüğümü, kendi başıma bir çok şeyi yapabileceğimi düşünürüm. Bu yüzden çatışma yaşarız.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

57. Babam, bana karşı ilgisizdir. Yaptıklarımı karışmaz. Bu yüzden hiç çatışma **yaşamayız**.

☐ Evet, doğru ☐ Hayır, yanlış. ☐ Bazen

58. Babam, benim ruh halimi, iç dünyamı anlamıyor. Bu yüzden kavga ediyoruz.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

59. Babam, çok sık fast-food tarzı (hamburger, patates kızartması v.s.) yememi istemez. Böyle olunca onunla tartışıyoruz.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

60. Babam, harçlığımla, okul kantininde arkadaşlarıma bir şeyler ısmarladığımda bana kızar.

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

A. Yaşamından mutlu musun?

☐ Evet ☐ Hayır ☐ İdare eder

B. Genel olarak, anne-babanla yaşadığın tartışmalar sürüyor mu/yineliyor mu? Yoksa uzlaşma ile sonuçlanıyor mu?

☐ Evet, devam ediyor ☐ Hayır, anlaşıyoruz ☐ Ortada kalıyor

**Ek c1. İzin Mektubu**

1967

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ 06800  
ANKARA-TÜRKİYE

Sosyoloji Bölümü

Tel: 90 (312) 297 84 25

Department of Sociology

Faks: 90 (312) 297 64 37

T.C.  
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI  
ÖZEL MAYA KOLEJİ OKUL MÜDÜRLÜĞÜNE

Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde yüksek lisans tezi kapsamında yürütülmekte olan "Kentli ön ergen (12-14 yaş) öğrencilerin ebeveynleri ile zıtlasma/çatışma nedenleri" başlıklı bir araştırma projesini yürütmekteyiz. Araştırmamızın amacı Ön ergenlerle anne-babalar arasındaki zıtlasmaların/çatışmaların nedenlerini ortaya koymak ve bu çatışmaların üzücü olaylara yol açmaması veya hafifletilmesi için neler yapılabileceğinin ortaya konmasıdır. Bu amacı gerçekleştirebilmek için 1 adet 7.sınıfta, 45 dk. süreli ön deneme anketi ve daha sonra 3 adet 8. sınıfta 45 dk. süreli, sınıf öğretmenleri eşliğinde anket uygulamaya ihtiyaç duymaktayız.

Talebimizin değerlendirilmesini ve iletişime geçilmesini arz ederim. Araştırma sonuçları tarafımızdan okula ulaştırılacaktır.

Saygılarımızla,

Hacettepe Üniversitesi, Ankara

İsrafil GÜLER

e-posta: israfilguler@hotmail.com;

Sosyoloji Bölümü

web-adresi: <http://www.sosyoloji.hacettepe.edu.tr/index.html>

Tel: (0533) 544 18 90

## ÖZGEÇMİŞ

### Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : İsrail Güler  
Doğum Yeri ve Tarihi : Ahmetçeli 01.03.1964

### Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : ODTÜ / Elektronik  
Yüksek Lisans Öğrenimi : GAZİ Üni. / Bilgisayar ve Elektr. Haberleşme  
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce, Almanca  
Bilimsel Faaliyetleri : Uydu Haberleşme Alıcısı dizaynı, ev tekstili  
ayırıştırma makine tasarımı, Yüksek Güvenilirlikli  
digital ısı ölçer yapımı, kumaş metraj ölçme cihazı

### İş Deneyimi

Stajlar : Çanakkale Seramik A.Ş.  
Projeler : Uydu Alıcı Tasarımı, Tekstil Döktürme Makinesi,  
Gipür metraj ölçme cihazı, Digital LCD termometre  
Çalıştığı Kurumlar : TRT, Nabay Tekstil, Enerji Bakanlığı

### İletişim

E-Posta Adresi : iguler@enerji.gov.tr